**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ**
**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Musa Cem FIRAT**

# TATARLI HÖYÜK HELLENİSTİK DÖNEM MİMARİSİ, YAPIM VE TAŞ TEKNİKLERİ

**ARKEOMETRİ ANA BİLİM DALI**

**ADANA-2019**

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TATARLI HÖYÜK HELLENİSTİK DÖNEM MİMARİSİ, YAPIM VE TAŞ TEKNİKLERİ**

**Musa Cem FIRAT**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ARKEOMETRİ ANABİLİM DALI**

Bu Tez 11 / 07 / 2019 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği/~~Oyçokluğu~~ ile Kabul Edilmiştir.

| | | |
|---|---|---|
| Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER | Doç. Dr. Mustafa AKYILDIZ | Dr. Öğr. Üyesi Fatih ERHAN |
| DANIŞMAN | ÜYE | ÜYE |

Bu Tez Enstitümüz Arkeometri Anabilim Dalında hazırlanmıştır.
**Kod No:**

**Prof. Dr. Mustafa GÖK**
**Enstitü Müdürü**

**Not:** Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

# ÖZ

## YÜKSEK LİSANS TEZİ

## TATARLI HÖYÜK HELLENİSTİK DÖNEM MİMARİSİ, YAPIM VE TAŞ TEKNİKLERİ

**Musa Cem FIRAT**

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ**
**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**
**ARKEOMETRİ ANABİLİM DLAI**

Danışman : Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER
Yıl: 2019, Sayfa: 129
Jüri : Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER
: Doç. Dr. Mustafa AKYILDIZ
: Dr. Öğr. Üyesi Fatih ERHAN

Tatarlı Höyük, Adana'nın doğusunda bulunan Ceyhan Ovası'nın en doğusunda yer almaktadır. Ceyhan ilçesinin 35 km doğusundaki Mustafabeyli Mahallesi'nin 5 km kuzeyinde yer alan Tatarlı Mahallesi sınırları içerisindedir. Tatarlı Höyük'te kazılar, 2007 yılından günümüze Doç. Dr. K. Serdar Girginer başkanlığında devam etmektedir. Bu çalışmaya kadar, Hellenistik Dönem'e ait yerleşim şeması çıkartmak mümkün olmamıştır. Bununla beraber höyüğün çalışılan alanlarının tamamında Hellenistik Dönem'e ait buluntularla karşılaşılmaktadır.

Ovalık Kilikya'da Hellenistik Dönem'e ait mimari kalıntılar çok sınırlıdır. Bunun başlıca nedeni, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde, Hellenistik kentler üzerine kurulan Anazarbos, Kastabala, Mopsuestia, Aigeai gibi kentlerin Hellenistik Dönem tabakasını tahrip etmesidir. Bunun dışında bölgede modern tahribatın çok fazla olması ve yapılan kazıların sayısının yetersiz olması da Hellenistik Dönem mimarisinin izlenmesini zorlaştırmıştır. Buna rağmen, yapılan yüzey araştırmalarında çokça karşılaşılan Hellenistik Dönem kırmızı astarlı seramikleri, Ovalık Kilikya'da Hellenistik yerleşimlerin merkez kentlerin dışında, höyüklerde de olduğunu göstermektedir. Bu çalışma ile Tatarlı Höyük'te ortaya çıkartılan Hellenistik Dönem'e ait mimari kalıntıların bölgeye özgün bir nitelik taşıyıp taşımadığının anlaşılması, mimari özelliklerin belirlenmesi ve yerleşim şemasının çıkartılması amaçlanmıştır. Bu çalışma, özellikle Kilikya Bölgesinde bulunan Hellenistik Dönem mimarisi üzerinde çalışacaklara ışık tutacaktır.

Tatarlı Höyük'te Hellenistik Dönem mimarisinde kullanılan ve günümüze kadar korunan materyalin büyük çoğunluğunu, höyüğün yaklaşık 750 m kuzeydoğusunda yer alan Üçtepeler volkan konisinden getirtilen bazaltik taşlar oluşturmaktadır. Bu taşlardan alınan örneklerle, arkeolojik çalışmalar sırasında çıkartılan taşlar karşılaştırılmıştır. Alınan örnekler XRF ve petrografik analiz yöntemleriyle incelenmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda, hammaddenin tespiti, kullanılan materyalin yapısı ile ilgili daha net sonuçlara ulaşılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Tatarlı Höyük, Hellenistik Dönem, Yerleşim, Arkeometri

## ABSTRACT

## MSc THESIS

**HELLENISTIC ARCHITECTURE, STONE AND BUILDING TECHNIQUES IN TATARLI HOYUK**

**Musa Cem FIRAT**

**ÇUKUROVA UNIVERSITY**
**INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES**
**DEPARTMENT OF ACHEOMETRY**

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. K. Serdar GİRGİNER
Year: 2019, Pages: 129
Jury : Assoc. Prof. Dr. K. Serdar GİRGİNER
: Assoc. Prof. Dr. Mustafa AKYILDIZ
: Asst. Prof. Dr. Fatih ERHAN

Tatarlı Mound is located to the eastest of the Ceyhan plain which is in Adana. Tatarlı Mound is in Tatarlı neighborhood which is in the north about 5 kilometres of Mustafabeyli neighborhood which is in the east about 35 kilometers of Ceyhan district. Tatarlı Mound excavations have continued since 2007 under the chairmanship of Assoc. Prof. K. Serdar Girginer. Until this study, it was not possible to draw a settlement scheme belongs to Hellenistic Period. However, in all areas studied of the mound finds points of view belongs to the Hellenistic Period.

In Plains Cilicia are too limited the Hellenistic architectural remains. This is mainly because during the Roman Empire founded on Hellenistic cities such as cities of Anazarbos, Kastabala, Mopsuestia, Aigeai is destroyed to the Hellenistic Period. Other than that, a lot of destruction in the area model and the number of excavations make difficult the monitoring of the Hellenistic architecture. However, in surveys studies made encountered lots of red slip ware of the Hellenistic period shows that in plains Cilicia Hellenistic settlement are also out of the central cities. Within the scape of this thesis in Tatarlı Mound uncovered the Hellenistic architectural remains is intentended to a locale-specific quality and understanding that removing the identification and placement of its architectural scheme. This work will shed light to the workers who works specifically the architecture of Hellenistic Period in Cilicia Region.

Tatarlı Mound is used in Hellenistic architecture and protected materyals vast majority form basalt stones brought approximately 750 meters north east of village Üçtepeler of volcano cone. Taken this stones examples and Taken the stones remeved during the archaeological studies compared. The samples were examined by XRF and petrographic analysis methods. According to the information obtained, more accurate results were optained ragarding the determination of the raw material and the structure of the material used.



**Keywords**: Tatarlı Mound, Hellenistic Period, Settlement, Archaeometry

## GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Tatarlı Höyük, Adana'nın doğusunda bulunan Ceyhan Ovası'nın en doğusunda yer almaktadır. Ceyhan ilçesinin 35 km. doğusundaki Mustafabeyli Mahallesi'nin 5 km. kuzeyinde yer alan Tatarlı Mahallesi sınırları içerisindedir. Tatarlı Höyük'te kazılar, 2007 yılından günümüze Doç. Dr. K. Serdar Girginer başkanlığında devam etmektedir. Yapılan çalışmalar sonunda, Hellenistik Dönem'e ait yerleşim şeması çıkartmak mümkün olmamıştır. Bununla beraber höyüğün çalışılan alanlarının tamamında Hellenistik Dönem'e ait buluntularla karşılaşılmaktadır.

Ovalık Kilikya'da Hellenistik Dönem'e ait mimari kalıntılar çok sınırlıdır. Kilikya Bölgesi'nin en eski kazılarından Tarsus Gözlükule'nin yanında son dönemde, Tatarlı Höyük, Sirkeli Höyük, Kinet Höyük'te yapılan kazılar sayesinde Kilikya'da Hellenistik Dönem yerleşimleri hakkındaki bilgilerimiz her sene güncellenmekedir. Çalışmada Tatarlı Höyük'te yapılan kazılarda açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yerleşimi, höyük ile ilgili yayınlar, kazı raporları incelenerek çıkan sonuç mekânsal analizlerle verilmiştir. Yapı teknikleri, yapılarda kullanılan materyaller ve kazı sırasında açığa çıkartılan buluntular incelenerek mekanların işlevleri ve yerleşimin kronolojik dizini belirlenmiştir. Tatarlı Höyük ile benzer yerleşimler de incelenerek, yerleşimler arası ilişkiler-benzerlikler ortaya konmuştur.

Tatarlı Höyük'te Hellenistik mimaride kullanılan ve günümüze kadar korunan materyalin büyük çoğunluğunu, höyüğün yaklaşık 750 m kuzeydoğusunda yer alan Üçtepeler volkan konisinden getirtilen bazaltik taşlar oluşturmaktadır. Taş kaynağından ve höyükte Hellenistik yapı temellerinde kullanılan taşlardan alınan örneklerle, XRF ve petrografik yöntemlerle incelenmiştir. Böylelikle hammadde kaynağı ve hammaddenin özellikleri belirlenmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda, incelenen materyallerde kullanılan hammaddenin tespiti,

hammaddenin kullanıldığı döneme ait ticari faaliyetler, kültürel ilişkiler ve doğal çevre ile ilgili daha net sonuçlara ulaşmak mümkün olmuştur.

Mezopotamya ile Anadolu arasında kavşak noktasında bulunan Tatarlı Höyük, konumu itibariyle kuzey-güney, doğu-batı yönlerine giden önemli yol güzergâhlarının ortasında bulunur. Toprakkale üzerinden Erzin Ovası aracılığıyla güneye Amik Ovası'na doğru uzanırken, doğudan Islahiye Ovası'na açılır. Yollar buradan da platolar üzerinden Kuzey Suriye'ye dolayısıyla Mezopotamya'ya açılmaktadır. Bu sebepten Neolitik Dönem'den Hellenistik Dönem'e kadar uzun bir süre yerleşimcilere ev sahipliği yapmıştır.

Hellenistik Dönem'de de özellikle kırsal mimari özelliklere sahip taşra yerleşimi gibi gözükse de ele geçen buluntulardan Doğu Akdeniz ticareti için önemli bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Birbirine eklenen yapıların oluşturduğu mekanlar nüfus artışıyla beraber özellikle MÖ 2. yüzyılda son şeklini almış, MÖ. 2. yüzyılın sonunda yerleşim küçülerek son bulmuştur.

Kazıyla eş zamanlı yürütülen arkeobotanik ve zooarkeolojik çalışmalar, Tatarlı Höyük'te yaşayan Hellenistik yerleşimcilerin tarım ve hayvancılıkla uğraşan, tarım topluluğu olduğunu göstermiştir. Kazı çalışmalarında ele geçen çok sayda tezgah ağırlığı tekstil üretiminin, ticarete yönelik de yapıldığını düşündürmektedir. Çalışmalarda ele geçen, çoğunluğunu Rodos ithali amphora kulpları, höyüğün Hellenistik Dönem'de önemli ticaret merkezlerinden birisi olduğunu işaret etmektedir.

Bu çalışma Tatarlı Höyük'ün Hellenistik mimarisini ortaya koyan ilk çalışma olması açısından önem arz etmektedir. Mimari çalışmalar, arkeometrik analizlerle desteklenmiş, yapı ve taş teknikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Höyükte devam eden kazılar sonucunda bilgilerimiz güncellenmeye devam edecektir. Yapılan çalışmalarla beraber Tatarlı Höyük Kilikya arkeolojisi için daima en önemli merkezlerden birisi olacaktır.

**TEŞEKKÜR**

Bu çalışmada bana yön gösteren, sayın hocam Doç. Dr. K. Serdar Girginer'e öncelikle teşekkürü bir borç bilirim. 2012 yılından beri çalıştığım Tatarlı Höyük ile ilgili böyle bir çalışmada yer almak benim için gurur verici olmuştur.

Tez çalışmam sırasında desteğini esirgemeyen, taş örneklerinin toplanmasında, analizinde ve yorumlanmasında bana yol gösteren sayın Doç. Dr. Mustafa Akyıldız'a sabrı ve desteği için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda her zaman yanımda olan, sayın Dr. Öğr. Üyesi Fatih Erhan'a, sayın Dr. Öğr. Üyesi İrfan Tuğcu'ya, sayın Dr. Öğr. Üyesi Ayça Gerçek'e ve sayın Arş. Gör. Hakan Gerçek'e sabırla beni dinleyip yönlendirdileri için minnettarım.

Son olarak dostlarım Arş. Gör. İlkay Aklan ve Arş. Gör. Mehmet Cevher'e, Tatarlı Höyük'te beraber çalıştığım arkeolog Furkan Tufan'a, yardımları için arkeolog Fatma Özaslan'a için teşekkür ederim.

**İÇİNDEKİLER** **SAYFA**

ÖZ ..... I
ABSTRACT ..... II
GENİŞLETİLMİŞ ÖZET ..... III
TEŞEKKÜR ..... V
İÇİNDEKİLER ..... VI
ÇİZELGELER DİZİNİ ..... VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... X
KISALTMALAR ..... XVI
1. GİRİŞ ..... 1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR ..... 3
3. MATERYAL VE METOD ..... 7
3.1. Materyal ..... 7
3.1.1. Hellenistik Dönemde Kilikya Tarihi ve Coğrafyası ..... 7
3.1.2. Hellenistik Dönemde Kurulan Kentler ..... 16
3.1.3. Tatarlı Höyük ..... 19
3.2. Metod ..... 24
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ..... 27
4.1. Tatarlı Höyük'te Bulunan Hellenistik Dönem Mimarisi ..... 27
4.1.1. Tatarlı Höyük Basamaklı Açmaları ..... 27
4.1.2. Tatarlı Höyük Sur Açmaları ..... 33
4.1.3. A Yapısının Çevresinde Yapılan Çalışmalar ..... 47
4.1.4. Diğer Açmalarda Yapılan Çalışmalar ..... 89
4.1.4.1. AT-185 Açması ..... 89
4.1.4.2. AV-182 Açması ..... 90
4.1.4.3. Kente Giriş Açmaları ..... 94
4.2. Arkeometrik Çalışmaların Sonuçları ..... 98
4.2.1. Taş Analizleri ve Yapı Teknikleri ..... 98

4.2.2. Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Flora ve Faunası ..... 104
5. DEĞERLENDİRME ..... 107
6. SONUÇ ..... 115
KAYNAKÇA ..... 119
ÖZGEÇMİŞ ..... 129

**ÇİZELGELER DİZİNİ** **SAYFA**

Çizelge 3.1. Tatarlı Höyük tabakalanması ..... 21
Çizelge 4.1. Taş örneklere yapılan XRF sonuçları ..... 103
Çizelge 5.1. Sirkeli höyük A Alanı Tabakalanması (Novak ve Kozal, 2014). ..... 108

**ŞEKİLLER DİZİNİ** **SAYFA**


Şekil 3.1. Kilikya Bölgesi ..... 8
Şekil 3.2. Hellenistik Dönem'de Kilikya yerleşimleri ..... 16
Şekil 3.3. Tatarlı Höyük sitadeli vaziyet planı ..... 23
Şekil 4.1. Basamaklı açmaların 1/20 ölçekli mimari çizimi ..... 28
Şekil 4.2. Basamaklı açmalarda Demir Çağ duvarları üzerinde yükselen 1 no.lu mekan ..... 30
Şekil 4.3. Basamaklı açmalarda açığa çıkartılan 1 no.lu mekan ve taş döşemenin doğudan görünümü ..... 30
Şekil 4.4. II-b evresinde ele geçen Zeus/ Asklepios büstü, minyatür krem kabı ve kandil ..... 31
Şekil 4.5. II-b evresi seramik örnekleri ..... 32
Şekil 4.6. Basamaklı açmalarda II-a ve II-b mimarisinin doğudan görünümü ..... 33
Şekil 4.7. Sur açmalarının 1/20 ölçekli mimari çizimi ..... 35
Şekil 4.8. BA-174 açmasının kuzeyindeki mutfak tabanı ve ocak. ..... 36
Şekil 4.9. Mutfak tabanı üzerinden ele geçen seramik örnekleri. ..... 36
Şekil 4.10. BA-174 açmasında II-a ve II-b evre duvarlarının doğudan görünümü ..... 37
Şekil 4.11. II-b evresine kullanılan pişmiş toprak tezgah ağırlıklarından örnekler ..... 38
Şekil 4.12. AZ-174 açmasında açığa çıkartılan II-a ve II-b evresi duvarları ..... 39
Şekil 4.13. AZ-174 açmasında açığa çıkartılan II-b evresi duvarının doğudan görünümü ..... 39
Şekil 4.14. AZ-174 açmasının II-b evresinde ele geçen Attika-Rodos tipi kandiler ..... 40
Şekil 4.15. AZ-173 açmasında yer alan surun doğusundaki II-a evresi duvarları ..... 41

Şekil 4.16. AZ-173 açmasında ele geçen figürin örnekleri ..... 42
Şekil 4.17. AZ-173 açmasında ele geçen Hellenistik Dönem seramikleri ..... 42
Şekil 4.18. AY-173 açmasında yer alan çöp çukurları ..... 43
Şekil 4.19. Çöp çukurunda açığa çıkartılan hayvan kemikleri ..... 43
Şekil 4.20. AV-172-173 açmalarında Hellenistik Dönem II-a evresi içerisinde ele geçen seramik örnekleri. ..... 44
Şekil 4.21. AV-172-173 açmalarında ele geçen giyimli kadın figürini. ..... 45
Şekil 4.22. AV-172-173 açmalarında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem II-a evresi mimarisi ..... 46
Şekil 4.23. AV-172-173 açmalarında açığa çıkartılan çöp çukurları ..... 46
Şekil 4.24. A yapısının çevresinde yapılan çalışmalarda açığa çıkartılan Hellenistik Dönem mimarisi ..... 48
Şekil 4.25. A Yapısının doğusunda ve kuzeyinde yer alan 1-5 no.lu mekanlar ..... 49
Şekil 4.26. 1 ve 2 no.lu mekan içerisinden ve güneyinde yer alan çöp çukurlarından ele geçen seramik örnekleri ..... 51
Şekil 4.27. 3-5 no.lu mekanların kuzeyden görünümü ..... 52
Şekil 4.28. AV-187 açmasında yer alan 6 no.lu mekan ..... 53
Şekil 4.29. 6 no.lu mekanın güneyinde yer alan depo veya kiler ..... 54
Şekil 4.30. AV-187 açmasında yer alan mutfak yapısı ..... 55
Şekil 4.31. AV-187 açmasında yer alan mutfak yapısı içerisinden ele geçen buluntular ..... 55
Şekil 4.32. AY-AZ-187 açmalarında yer alan 7 no.lu mekan ve mekan içerisinden, in-situ şekilde ele geçen seramikler ..... 57
Şekil 4.33. 7 no.lu mekan ve mekan içerisinden, in-situ şekilde ele geçen seramikler ..... 57
Şekil 4.34. 8 no.lu mekanın AZ-187 açmasında açığa çıkartılan kısmının kuzeyden görünümü. ..... 58

Şekil 4.35. 8 no.lu mekan içerisinde ele geçen pişmiş toprak tezgah ağırlıkları. ..... 59
Şekil 4.36. 1 no.lu sokağın AZ-187 açmasında kalan kısmı..... 60
Şekil 4.37. BA-186 açmasında yer alan10 no.lu mekan..... 61
Şekil 4.38. BA-186 açmasında yer alan10 no.lu mekan çevresinde ele geçen seramik örnekleri..... 61
Şekil 4.39. 1 ve 2 no.lu sokağın çevresinde bulunan 8-12 no.lu mekanlar..... 63
Şekil 4.40. 10 no.lu mekanın güneyinde ele geçen figürin..... 63
Şekil 4.41. AY-186 açmasında bulunan 11 no.lu mekanın doğudan görünümü ..... 64
Şekil 4.42. 11 no.lu mekan içerisinden ele geçen figürinler..... 65
Şekil 4.43. 11 no.lu mekanın ortasına eklenen II-a evresi duvarları ..... 65
Şekil 4.44. 11 ve 12 no.lu mekanların altından başlayan çöp çukurları. ..... 67
Şekil 4.45. 11 ve 12 no.lu mekanların altından başlayan çöp çukurları içerisinden ele geçen buluntular (Girginer ve ark., 2018) ..... 67
Şekil 4.46. 2017-2018 yıllarında 11 ve 12 no.lu mekanların batısında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem konutu ve yapıları..... 68
Şekil 4.47. 13-20 no.lu mekanlardan oluşan Hellenistik Dönem konutunu ayağa kaldırma denemesi ..... 68
Şekil 4.48. Hellenistik Dönem konutunun kuzeydoğudan görünümü..... 70
Şekil 4.49. Hellenistik Dönem konutu içerisinden ele geçen seramik örnekleri ..... 71
Şekil 4.50. AZ-184 açmasında yer alan 21 no.lu mekanın batıdan görünümü ..... 73
Şekil 4.51. 21 no.lu mekan içerisinden ele geçen küçük buluntulardan örnekler..... 74
Şekil 4.52. 22 no.lu mekanın BA- 183 açmasında kalan kısmı dışı seramik kaplı ocak ..... 75
Şekil 4.53. 22 no.lu mekan içerisinden ele geçen seramik örnekleri..... 75

Şekil 4.54. BA-184-185 açmalarında yer alan 23-25 no.lu mekanlar ..... 77
Şekil 4.55. 23 no.lu mekan içerisinde ele geçen küçük buluntu örnekleri..... 78
Şekil 4.56. BA-185 açmasında yer alan 24 no.lu mekan ve mekanı tahrip eden çöp çukurları ..... 79
Şekil 4.57. BA-184 açmasında yer alan 25 no.lu mekanın doğudan görünümü ..... 80
Şekil 4.58. 25 no.lu mekanın batısında yer alan 26-28 no.lu işlikler..... 81
Şekil 4.59. 26 no.lu işlik ve işliğin merkezinde yer alan pithos ..... 82
Şekil 4.60. 26 no.lu işliğin içerisinde ele geçen seramik ve kandil parçaları ..... 82
Şekil 4.61. BA-13-184 açmalarında yer alan 26-28 no.lu işliklerin doğudan görünümü ..... 84
Şekil 4.62. İşliklerin içerisinden ele geçen seramik örnekleri ..... 84
Şekil 4.63. 27-28 no.lu mekanlara eklenen II-a evresi duvarları ..... 85
Şekil 4.64. II-b duvarları üzerine eklenen II-a evresi duvarları..... 87
Şekil 4.65. II-a evresinde ele geçen pişmiş toprak tezgah ağırlıklarından örnekler..... 88
Şekil 4.66. II-a evresinde ele geçen seramik örnekleri ..... 88
Şekil 4.67. AT-185 açmasında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları..... 89
Şekil 4.68. AV-182 açmasında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları ..... 90
Şekil 4.69. İn-sitü bulunan dibek taşı ve moloz dolgu ..... 91
Şekil 4.70. AV-182 açmasında açığa çıkartılan 1 ve 2 no.lu mekanların kuzeyden görünümü ..... 92
Şekil 4.71. AV-182 açmasında II-a evresinin altında bulunan 3 no.lu mekan ..... 93
Şekil 4.72. AV-182 açmasında II-b evresinin atlında açığa çıkartılan çöp çukurları ..... 94
Şekil 4.73. Kente giriş açmalarının bulunduğu alan..... 95
Şekil 4.74. AS-187 açmasında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları ve yapıların arasında ele geçen in-situ buluntular ..... 96

Şekil 4.75. AS-189 açmasında açığa çıkartılan istinat duvarı ve Akhamenid Steli ..... 97
Şekil 4.76. İstinat duvarlarının altında bırakılan Akhamenid stelinin güneyden görünümü ..... 97
Şekil 4.77. AZ-185 açmasındaki Hellenistik Dönem duvarları ..... 99
Şekil 4.78. Çalışma bölgesinin jeoloji haritası (Yurtmen, 2000) ..... 100
Şekil 4.79. Tatarlı Höyük'ten, kuzeyindeki Üçtepeler volkan konisinin görünümü ..... 100
Şekil 4.80. Bazalt tüfünün ince kesitinde mikrolitler, olivin ve ojitler (x4). ..... 101
Şekil 4.81. T19 numaralı örneğin alındığı höyüğün eteklerindeki bazalt kayaçlarından görünüm ..... 102
Şekil 4.82. T1 ve T17 numaralı örneğin alındığı 31 no.lu mekanın doğu duvarı. ..... 104
Şekil 5.1. Ovalık Kilikya Haritası üzerinde Tatarlı Höyük ve çevresi ..... 107
Şekil 5.2. Sirkeli Höyük A Alanı A3-4 evresine ait A2 yapıları ..... 109
Şekil 5.3. Kinet Höyük 3 evresi yapıları ..... 112

**KISALTMALAR**

| | |
|---|---|
| MÖ | : Milattan Önce |
| MS | : Milattan Sonra |
| Km | : Kilometre |
| Cm | : Santimetre |
| M | : Metre |
| OTÇ | : Orta Tunç Çağı |
| GTÇ | : Geç Tunç Çağı |
| XRF | : X-Ray Fluorescence |
| DSA | : Doğu Sigilatta A Grubu |
| No | : Numara |
| Eds. | : Edits |

# 1. GİRİŞ

2007 yılından itibaren Çukurova Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. K. Serdar Girginer başkanlığında devam eden Tatarlı Höyük kazıları özellikle arkeolojik çalışmaların son dönemde daha hızlı bir biçimde ilerlediği Ovalık Kilikya Bölgesi için çok önemli bilgiler sunmaktadır.

Tatarlı Höyük'te Hellenistik Dönem, mimari olarak en geç tabakayı oluşturmaktadır. Daha geç bir yerleşimin olmaması, açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapılarının daha iyi korunmasını sağlamıştır. Buna rağmen höyüğün kazı çalışmalarına kadar çevrede yaşayanlar tarafından mesire alanı olarak kullanılmış olması ve Tatarlı Mahallesi'nden çevre köylere su dağıtan bir su deposunun höyüğün üzerine kurulması, höyükte modern tahribata neden olmuştur.

Ovalık Kilikya, Hellenistik Dönem yerleşimlerini incelemek ve araştırmak için oldukça zor bir bölgedir. Bunun başlıca sebepleri hem arkeolojik kazıların az olması, hem kazı alanlarının modern tahribata açık olması ve hem de Geç Antik Dönem yerleşimlerinin Hellenistik Dönem yerleşimlerini tahrip etmesidir. Hellenistik Dönem'in mimari kalıntıları çoğunlukla Kilikya Bölgesi'nde bulunan höyüklerdeki küçük taşra yerleşimlerinde açığa çıkartılmaktadır. Özellikle Tatarlı Höyük, Sirkeli Höyük ve Kinet Höyük'te yapılan kazılarda ortaya çıkartılan Hellenistik Dönem yerleşimleri bunlara örnek olarak verilebilir. Daha önceleri Hellenistik Dönem yerleşimleri hakkında bilgilerimiz yok denecek kadar azken bu kazılar sayesinde Ovalık Kilikya'da Hellenistik Dönem yerleşimlerini tanımlamak mümkün olmaktadır.

"Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi, Yapım ve Taş Teknikleri" başlıklı bu tez, höyüğün Hellenistik Dönem mimarisi ile ilgili yapılan ilk çalışma olması sebebiyle önem arz etmektedir. Çalışmada ilk olarak bölge coğrafyası, Ovalık Kilikya'da yapılan yüzey araştırmaları ve ilk kazı çalışmaları *önceki çalışmalar* başlığı altında ortaya konacaktır. Daha sonra Hellenistik Dönem'de Kilikya bölgesinin coğrafi, siyasi ve sosyal yapısı mimari özellikleri ile Tatarlı

Höyük'ün Hellenistik Dönem'deki yeri ve önemi, yapılan kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan veriler ışığında incelenmiştir.

Tezin ana konusunu Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi'nin tanımlanması ve yapı malzemelerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Korunagelen mimari kalıntılar ışığında mekânsal tespitler yapılmış; buluntular aracılığıyla da mekanların işlevleri değerlendirilmiştir. Ayrıca yapı duvarlarından alınan taş örnekleri bölgedeki taş ocaklarından alınan örneklerle arkeometrik yöntemler kullanarak karşılaştırılmış ve höyükte kullanılan taşların yapısı ve kaynağı belirlenmiştir.

Tatarlı Höyük'te arkeolojik kazılarla eş zamanlı olarak yürütülen zooarkeolojik ve arkeobotanik çalışmalarda elde edilen veriler de Hellenistik Dönem mimarisini daha iyi yorumlamaya yönelik sosyal yapıyı daha iyi anlamak amacıyla tez kapsamında yorumlanmıştır. Hellenistik tabakalara ait arkeobotanik verilerle tespit edilen floranın ve zooarkeolojik çalışmalarla ortaya konan hayvan faunasının Tatarlı Höyük'te Hellenistik Dönem'de yapılan tarım ve hayvancılığın sosyal yapıya etkileri ve mimariye yansıması değerlendirilmiştir.

## 2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Çukurova Bölgesi ile ilgili detaylı bilgileri ilk olarak antik yazar Strabon'dan almaktayız (Strabon, XIV). Strabon'dan yüzlerce yıl sonra, bölgeyi ziyaret eden Avrupalı gezginler bölgenin coğrafyası, jeolojik yapısı ve yerleşim yerleri hakkında gezi notları tutmuşlardır. İlk olarak 1211-1212 yıllarında W. Von Oldenburg, Anadolu ve Filistin'den geçerek Kudüs'e yaptığı gezi sırasında Kilikya'ya uğramış, izlediği yolları ve bölgenin kaleleri ile ilgili bilgileri gezi notlarında paylaşmıştır (Oldenburg, 2000). Bunun dışında, Marco Polo 1270 yılında, B. Broquiere 1432 yılında, P. Lucas 1706 yılında, 1811-1812 yılında, J. Kinneir 1813 yılında, Ch. L. Irby ve J. Mangles 1817-18 yılında, W.M. Leake 1824 yılında, L.E.S.J. de Laborde 1826 yılında, V. Langlois 1852 yılında, T. Kotschy 1856 yılında, J. Th. Bent 1890 yılında, L.M. Alishan 1899 yılında, F.X. Schaffer 1900 yılında, G.L. Bell 1906 yılında, A.H.M. Jones; J.E. Davis'i ve W.H. Barlett 19. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden gezginlerdir (Girginer, 2000). 19. yüzyılın başları ve 19. yüzyılın ilk yarısında bölgeyi gezen C. Texier'de bölge coğrafyası ve antik yerleşimler hakkında bilgi vermiştir (Texier, 2002). Yabancı gezginlerin dışında Evliya Çelebi de 17. yüzyılda bölgeye uğramış bölge ile ilgili bilgileri seyahatnamesine aktarmıştır (Evliya Çelebi, 1999).

13.yüzyılda Avrupalı gezginlerin yaptığı seyahatlerle başlayan Kilikya Bölgesi arkeolojisi, 19.yüzyıldan itibaren kazılarla devam etmiştir. 1845 yılında İngiliz konsolos W.B. Barker Tarsus Gözlükule'de kazılara başlamış, 1845 yılında Langlois yine Gözlükule'de çalışmıştır. 1882 yılında Amerikalı misyoner Montgomery Adana Tepebağ Höyük'te çalışmalar yapmıştır (Girginer, 2000).

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Çukurova Bölgesi'nde yerleşim yerleri ve yazıtlar ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. Th. Bent, W.M. Ramsey, E. L. Hicks, A. Wilhelm, R. Heberdey, F. Xaver Schaffer, Josef Keil bölgenin tarihi kalıntılarını belgelemişlerdir (Bent, 1890; Ramsey, 1903; Hicks, 1891; Heberdey and Wilhelm, 1896; Keil and Wilhelm, 1915; Girginer, 2000).

Ayrıca 1905 yılında Kilikya Bölgesi'ne gelen G. Bell, Epiphaneia, Hierapolis Kastabala, Anazarbos, Elaiussa Sebaste kentleri hakkında bilgiler vermiştir (Bell, 1906).

20. yüzyılın başından itibaren Kilikya Bölgesi'nde yapılan sistemli arkeolojik çalışmalar hız kazanmış, yerli ve yabancı bilim insanlarının yürüttüğü yüzey araştırmaları ile kültür envanteri oluşturulmuştur. Devamında ise yürütülen kazı çalışmalarıyla Kilikya Arkeolojisi artık daha kapsamlı olarak incelenmeye başlamıştır. 1929 yılında H. von der Osten Tarsus'tan Çukurova'ya gelerek burada çok sayıda höyük tespit etmiş, Ceyhan Irmağı boyunca uzanan höyüklerden bahsetmiştir (von der Osten, 1930). 1928 yılında Ali Rıza Yalgın tarafından Çukurova çevresinde yapılan çalışma Türkler tarafından yapılan ilk arazi çalışması olarak görülmektedir (Sayar, 2016). A. R. Yalgın 1936 yılında Adana Müze Müdürü olarak Tepebağ Höyük'te sondaj çalışması yapmış, buluntular Adana Arkeoloji Müzesine kazandırılmıştır (Girginer, 2001). 1930 yılında E. Gjerstad, Kilikya'ya gelerek burada Silifke ve Misis arasında kalan 21 höyükteki seramik örneklerini incelemiş, Kilikya seramik tipolojisi ortaya koymuştur (E. Gjerstad, 1930).

1951 yazında M.V. Seton-Williams başkanlığında gerçekleştirilen Kilikya yüzey araştırmalarında, Ovalık Kilikya ve İskenderun Körfezinde bulunan Tatarlı Höyük'ün de içinde bulunduğu, 149 höyüğü ziyaret etmiştir. Yüzey araştırmasının önceliği Klasik Çağ öncesi yerleşimler olsa da bölgedeki yerleşimlerin birçoğunda Hellenistik ve Roma yerleşimi olduğundan bahsetmiş, höyüklerdeki bu yerleşimleri çiftlik olarak tanımlamıştır (Seton-Williams, 1954).

Kilikya Bölgesi'nin günümüzde de devam eden en eski ve önemli arkeolojik kazılarından biri olan Tarsus Gözlükule'yi 1934 yılında, H. Goldman bölgede yürütmüş olduğu yüzey araştırması kapsamında ziyaret etmiş ve 1935 yılında ise Tarsus-Gözlükule'de kazıya başlamıştır (Goldman, 1935). İki sezon çalışıldıktan sonra 2. Dünya Savaşı nedeniyle zorunlu olarak kazıya ara verilmiştir. 1947 yılında tekrar başlayan kazı, 1949 yılına kadar küçük ölçekli çalışmalarla

devam etmiş ve sonuçları üç cilt halinde yayınlanmıştır (Goldman,1950; 1956; 1963). Bu çalışma, Çukurova Arkeolojisi'nin temel kaynaklarından biri olarak yerini almıştır. Uzun bir aradan sonra ise 2001-2006 tarih aralığında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Topluluğu tarafından dokümantasyon ve arazi çalışmaları yürütülmüştür. 2007 yılından itibaren ise Boğaziçi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Aslı Özyar, Tarsus Gözlükule'de kazı çalışmalarına devam etmektedir (Özyar ve Ünlü, 2015).

Kilikya Arkeolojisi için önemli yerleşimlerden biri de Sirkeli Höyük'tür. Sirkeli Höyük Adana'nın 40 km doğusundaki Ceyhan ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Bilinen en eski Hitit Kaya Kabartması olan, II. Muwatalli'nin resmedildiği kaya kabartması ile tanınmaktadır. Sirkeli Höyük'te, J. Garstang tarafından 1936 yılında başlanan kazılara, 1992 ile 1996 yılları arasında B. Hrouda, 1997 yılında H. Ehringhaus devam etmiştir. Kazılar, 2006 yılından itibaren Eberhard Karls Tübingen Üniversitesinden M. Novak başkanlığında devam etmektedir (Novak ve ark., 2009). Sirkeli Höyük'te Hellenistik Dönem, Natascha Kreutz tarafından yayımlanan makalede değerlendirilmiştir (Kreutz, 2011).

Bölge için önemli yerleşimlerden bir diğeri ise Kinet Höyük'tür. Kilikya Bölgesi'nde yapılan son dönem kazıları arasında Akhamenid ve Hellenistik Dönem buluntularının zenginliği açısından önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda Büyük İskender'in III. Darius'u yendiği İssos ile bağdaştırılmaktadır (Hellenkemper, 1980). 1991 yılında Bilkent Üniversitesi Yumurtalık ve İskenderun arasındaki kıyıları kapsayan yüzey araştırmasında ziyaret edilmiş (Özgen ve Gates, 1993,), 1992-2012 yılları arasında Bilkent Üniversitesi'nden M.H. Gates başkanlığında kazılmıştır. Pers-Hellenistik Dönem buluntuları yine Bilkent Üniversitesi'nden C. Gates tarafından çalışılmıştır (Gates, 1999; Gates, 2014).

2012 yılında Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından yayımlanan Byzas 14, Hellenistik Dönem'de Kilikya Bölgesi yerleşimlerinin incelendiği kapsamlı bir çalışmadır (Hoffmann ve ark., 2002). Bunun dışında Bilkent Üniversitesinden Selim Yıldız tarafından hazırlanan "Hellenistic settlements in Smooth Cilicia

(Cilicia Pedias)" yüksek lisans tezinde Hellenistik Dönem yerleşimleri hakkında verilen bilgiler Ovalık Kilikya Bölgesi için önem arz etmektedir (Yıldız, 2016).

13. yüzyıldan itibaren Avrupalı seyyahlar tarafından gezilen Kilikya Bölgesi, 20. yüzyıldan itibaren yapılan arkeolojik kazılarla somut bir hal almıştır. 2000'li yıllardan itibaren ise hem bölgedeki müzeler hem de üniversitelerin arkeoloji bölümleri tarafından yürütülen arkeoloji projeleri ile Kilikya Arkeolojisi kendini güncellemeye devam etmektedir.

# 3. MATERYAL VE METOD

## 3.1. Materyal

### 3.1.1. Hellenistik Dönemde Kilikya Tarihi ve Coğrafyası

Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alan Kilikya Bölgesi, hem Orta Anadolu ve Doğu Akdeniz'i Suriye-Mezopotamya'ya, hem de Mezopotamya'yı Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Ege dünyasına bağlayan yollar üzerinde bulunması sebebiyle stratejik bir bölgededir. Bu stratejik konumu nedeniyle hem çeşitli kavimlerin geçtiği ve yerleştiği bir geçit, hem de Orta Anadolu ve Mezopotamya' ya deniz yoluyla ulaşabilen uygarlıkların hakimiyet kurdukları bir tampon bölge olmuştur. (Ünal ve Girginer, 2007). Bölge, Mezopotamya, Suriye ve Anadolu arasındaki bağlantıyı sağlayan konumu sayesinde Mezopotamya'dan Batı Anadolu'ya uzanan ticaret yollarına ulaşımın, Kilikya Bölgesi'nde yer alan Kilikya Kapıları olarak da adlandırılan Gülek Boğazı'ndan sağlanması bölgenin tarih boyunca önemli kalmasını sağlamıştır. (Ünal, 2000; Durugönül, 2002,). Bununla beraber verimli ovaların, gemi yapımında kullanılan sedir ağaçlarının, aynı zamanda demir ve gümüş gibi madenlerin bulunduğu, yeraltı ve yer üstü kaynakları bakımından da zengindir (Strabon, XIV; Zoroğlu, 1994; Cohen, 1995; Casabonne, 2004).

Kilikya Bölgesi, Strabon tarafından da coğrafi çeşitlilikten dolayı iki farklı bölüme ayrılmıştır. Tracheia (Dağlık Kilikya) batıdaki dağlık kısmı, Pedias (Ovalık Kilikya) da Ceyhan ve Seyhan Ovaları'nın yer aldığı doğudaki ovalık kısmı içerisine alır (Şekil 3.1). Dağlık Kilikya, Coracesium (Alanya)'dan Soli-Pompeiopolis (Mersin-Viranşehir)'e kadar olan dağlık bölgeyi, Ovalık Kilikya ise Soli-Pompeiopolis'den Alexandria Kat Isson (İskenderun)'a kadar olan ovalık kesimi kapsar (Strabon, XIV).




Şekil 3.1. Kilikya Bölgesi

Ovalık Kilikya adı verilen bölge, en büyüğünü Çukurova'nın oluşturduğu ovalar yanında (Girginer, 2000), sahip olduğu Toros ve Amanos dağları, Seyhan ve Ceyhan Nehirleri, Amanos ve Kilikya geçitleriyle coğrafi bir çeşitliliğe sahiptir. (Jean, 2001). Gülek Boğazı (Pylai Kilikias) ve Göksu Vadisi ile İç Anadolu'ya, Bahçe (Pylae Amanicae) geçidi ile Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye-Mezopotamya'ya ve Beylan Geçidi ile de Amik Ovası'na ve gene Suriye-Mezopotamya ve Fenike sahilleriyle bağlantıyı sağlamaktadır (Girginer ve Uygur, 2014a). Erdemli'nin doğusundan itibaren Toros Dağlarının kuzeydoğuya doğru bir yelpaze çizmesi ve Tarsus (Kydnos), Seyhan (Saros) ve Ceyhan (Pyramos) ırmaklarının yüzbinlerce yıl sürüklediği alüvyonlar sayesinde, burada dünyanın sayılı bereketli ovaları arasında sayılması gereken verimli bir arazi oluşmuştur (Ünal, 2000). Bunun neticesinde, Mallos, Mopsuestia, Anazarbus ve Hierapolis-Kastabala kentlerinin Ceyhan Irmağı (Pyramus), Adana ve Augusta Seyhan Irmağı (Saros), Tarsus ve Mopsukrenai Kydnos ırmakları kenarında ya da çok yakınında kurulmuşlardır (Cohen, 1995). Irmaklar gibi dağlar da kentleşmeyi etkilemiştir. Dağlık Kilikya'da yerleşimler küçük olup dağlarla sınırlanırken, Ovalık Kilikya'da büyük kentler kurulmuştur (Durugönül, 1995). Bu kesimde dağların kıyıdan çok

uzakta bulunması, kıyıya doğru kent kurulmasına daha elverişli geniş arazi şartlarını beraberinde getirir. Bu durum Ovalık Kilikya'da farklı bir kentleşme anlayışının gelişmesine neden olur ve Tarsus, Anazarbus, Aigeai gibi büyük kentler ortaya çıkar (Durugönül, 2002). Ayrıca Kilikya limanlarının, Doğu Akdeniz, Kıbrıs, Mısır ve ege limanlarıyla bağlantılı olduğu, ticaret ve ulaşım için deniz yolunun da fazlaca tercih edildiği bilinmektedir. Bunun sonucunda bölgede İssos, Aigeai-Yumurtalık, Magarsos-Karataş, Tarsus gibi, Hellenistik Dönem liman kentleri kurulmuştur. Özellikle Seleukoslar, Sardes'ten Antiocheia'ya uzanan Kral Yolu'nu elinde bulundurmak için barışçıl yollara başvurarak bölgeyi barış antlaşmaları ve evlilik gibi politik yollarla ellerinde tutmaya çalışmışlardır (Tarn, 1961).

Kilikya Bölgesi coğrafi çeşitliliğin fazla olması ve verimli ovaların yer almasına rağmen uzun vadede bağımsız bir devlet kurulamayacak kadar dar bir alanı oluşturmaktadır (Ünal ve Girginer, 2007). Bu çeşitlilik, bölgeyi siyasi ve sosyal olarak etkilemiştir. Bölge bu sebepten çok fazla el değiştirmiş, bölgeye yerleşen uygarlıklar çok uzun süre hüküm sürememişlerdir. Hellenistik Dönem öncesinde Kilikya'da Syennesisler adı verilen yerel krallıklar Pers büyük kralının temsilcisi olarak merkezleri, Tarsus'tan Kilikya'yı yönetmişlerdir (Tobin, 2004; Sayar, 2016). Syennesisler hakkında ilk bilgiyi, MÖ 585 yılında Lidyalılar ve Persler arasında arabuluculuk ettiklerinden bahseden Herodotos'tan almaktayız (Heredotos, I; Sayar, 2016). MÖ 546 yılında Pers Kralı Büyük Kyros Sardes'i ele geçirerek Anadolu'nun tamamını hâkimiyeti altına almış, Syennesis Hanedanlığı Pers kralına verdiği desteğin ödülü olarak otonom yönetim oluşturma hakkına sahip olmuştur (Sayar, 2016). Belki de bu sebepten Kilikya Bölgesi'nde Pers izleri oldukça zayıftır (Ünal ve Girginer, 2007). Persler MÖ 401 yılına kadar Kilikya Bölgesi'ni yerel beyliklerin idare etmesine izin vermişlerdir, ne var ki, Pers Kralı Artakserkses'e karşı ayaklanan Genç Kyros'a yardım eden Syennesisler cezalandırılmış, Kilikya'daki hâkimiyetlerine son verilmiştir (Sayar, 2016; Ünal ve

Girginer, 2007). Böylece askeri ve ekonomik yönden stratejik öneme sahip, Tarsus merkezli Kilikya Satraplığı kurulmuştur (Sayar,2016).

Büyük İskender, babası Philip'in MÖ 336 yazında öldürülmesi üzerine tahta geçmiştir (Arrian, I). İlk olarak düşmanlarını ortadan kaldırmış ve içeride yaşanabilecek taht kavgalarını önledikten sonra, Yunan birliğini de arkasına alarak Perslere karşı yapılacak seferin Hegemon'u (başkomutanı) seçilmiştir (Mansel, 2011). Yunan ve Makedon birliğini arkasına alan Büyük İskender MÖ 334 yılında Çanakkale Boğazı'nı geçerek, Perslerle ilk savaşı olan Granikos (Biga Çayı) Savaşı'nda Persleri mağlup etmiştir (Arrian, I; Mansel, 2011). Buradan, Ephessos, Miletos ve Halikarnassos'a inerek batıdan gelecek tehlikeleri önlemiştir (Arrian, I; Mansel,2011). Lykia üzerinden, Pamphylia, Pisidia'ya buradan da Gordion'a gelmiştir (Arrian, I; Mansel, 2011). Daha sonra Ankyra (Ankara) üzerinden güneye inerek Kilikya Kapıları'ndan (Gülek Boğazı) Ovalık Kilikya'ya girmiştir (Arrian, II). Böylelikle Perslerle ikinci kez karşı karşıya gelmeden önce, Anadolu'da arkasından gelebilecek tehlikeleri önlemiştir.

Büyük İskender MÖ 333 yılında Kilikya'ya girmiştir (Arrian, II; Ünal ve Girginer, 2007). Kilikya satrapı Arsames'in Tarsus'u yağmalayacağı haberini alan İskender, yağmayı önlemek için önce Tarsus'a yönelmiştir (Arrian, II; Ünal ve Girginer, 2007). Burada Toroslardan akan Kydnos (Berdan) Irmağı'na girerek hastalanan Büyük İskender, doktoru Philippos'un tedavisiyle iyileşmiştir. Tarsus'tan Soli'ye gelen İskender burada iyileştiği için Asklepios'a adak sunmuş ve askerlerine geçit töreni yaptırmıştır (Arrian, II). Sonra tekrar doğuya dönerek Tarsus, Magarsos ve Mallos'a varmıştır. Kendisi Mallos'tayken, Pers Kralı Darius'un Amanos Dağları'nın arkasında bulunan Sohoi'de kamp kurduğu haberini alan İskender, İskenderun yakınlarındaki Myriandrus'a gelmiştir (Arrian, II; Ünal ve Girginer,2007). İki ordu birbirini fark etmeden Amanoslar'dan geçmiş, Darius Anadolu'dan geliyormuş gibi kuzeyden, İskender'de Suriye'den geliyormuş gibi güneyden Pinaros Irmağı yakınlarındaki İssus Ovasında savaşmışlardır (Arrian, II; Ünal ve Girginer,2007). MÖ 333 yılında yapılan İssos Savaşı ile beraber Büyük

İskender, Anadolu ile beraber Kilikya'da da Pers hakimiyetine son vermiştir (Ünal ve Girginer,2007).

Büyük İskender'in MÖ 323'te ölümünü (Arrian, VII) takiben onun süratle kurduğu ve kendi içinde birleştirilememiş askeri devlet, onun halefi generaller (Diadochlar) arasında paylaşılmıştır. MÖ 301 yılında Toros Dağları'na kadar uzanan Anadolu toprakları, Lysimachos, Kuzey Suriye ve Doğu Anadolu'nun bir kısmı ise Seleukoslar idaresinde kalmıştır (Mansel, 2011; Ünal ve Girginer, 2007). Seleukos I Nikator, (MÖ 305-281) MÖ 301 yılında İskender'in halefleri arasında yapılan İpsos Savaşı'ndan sonra Anadolu'dan Asya'ya kadar uzanan büyük bir devlet kurmuştur (Ünal ve Girginer, 2007). MÖ 281'de Lysimakhos'a karşı yapılan Kurupedion Savaşı'nda kazanılan zaferin sonunda, Anadolu'nun tümü gibi Kilikya da Seleukoslar'ın idaresi altına girmiştir (Mansel, 2011). Böylelikle Büyük İskender'in fethettiği topraklar, MÖ 306'dan MÖ 281 yılına kadar süren iç savaşlar ve kargaşa dönemi sonunda Mısır, Suriye-Anadolu ve Makedonya olmak üzere üçe bölünmüştür (Ünal ve Girginer, 2007). Ovalık Kilikya'da Seleukos hâkimiyeti bulunmaktayken, Dağlık Kilikya'da Ptolemaios hakimiyeti vardı. Deniz aşırı bir imparatorluk olan ve güçlü donanmaya sahip Ptolemaioslar için bölge zengin kereste kaynağı olması ve dağ kabileleri arasından toplanan paralı askerler sebebiyle hayati önem taşımıştır (Ünal ve Girginer, 2007). Ptolemaioslar ayrıca Seleukoslar'ın batı ile bağlantısını kesmiş oluyordu. Öyle ki MÖ 315'te Mısır kralı olan I. Ptolemaios Dağlık Kilikya'nın sahil kesimlerinde Arsinoe ve Ptolemais gibi kentler kurmuştur (Ünal ve Girginer, 2007). Ptelomaios etkisi Kilikya'nın dağlık kesimlerinde MÖ 3. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. Seleukoslar ile Ptelomaioslar arasında Doğu Akdeniz'in hakimiyeti için yaşanan mücadele MÖ 274-168 yılları arasında yapılan 6 Suriye Savaşı ile devam etmiş Suriye ve Kilikya toprakları bu iki devlet arasında sürekli el değiştirmiştir. Antiokhos III (223-187) zamanında Seleukoslar eski sınırlarına ulaşmış, MÖ 197 yılında, Ptolemaiosları Kilikya ve Anadolu'dan çıkartmak için başlattığı seferin sonunda, Korakesion,

Zephyrion, Soli, Aphrodisias, Korykos ve Selinus'u ele geçirmiş ve Kilikya'nın tamamına hakim olmuştur (Ünal ve Girginer, 2007; Sayar, 2016).

MÖ 190'da Romalılar'ın Anadolu'ya ayak basması Seleukoslar için dönüm noktası olmuştur. III. Antiokhos'un, Romalılarla MÖ 190'da yaptığı Magnesia Savaşı'ndan sonra imzalanan Apamea Barışı'yla beraber Seleukoslar, Toroslar'ın güneyine çekilmiş ve donanmasının tamamına yakını imha edilmiştir. Ayrıca oldukça yüksek miktarda tazminat ödemek zorunda kalmışlardır (Errington, 2017). Batı Anadolu'daki topraklarını kaybetmek ve her yıl ödemek zorunda kaldığı tazminat Seleukoslar'ın çöküşünü hızlandırmıştır. MÖ 174-164 tarihleri arasında tahta geçen IV. Antiokhos elinde kalan toprakları bir arada tutabilmek için kentlerin adlarını Seleukos hanedan isimleriyle değiştirmiştir (Sayar, 2016). Ayrıca bu ayrıcalıktan faydalanan 5 kent (Hierapolis-Kastabala, Alexandria, Aegeae, Mopsus, Adana) kralın portresiyle sikke basmaya başlamış, bu kentlere 3 kent de (Tarsus, Soli, Seleucia Calykadnus) kent sikkesi basarak katılmıştır (Meyer, 2001). Böylelikle kentler, Seleukoslar'a olan sadakatlerini göstermekte ve kentin doğal kaynaklarını krala sunmuşlardır (Meyer, 2001).

IV. Antiokhos'un MÖ 164 yılında ölümünden sonra gelen Seleukos kralları, taht kavgaları ve iç savaşlara bağlı olarak merkezi otoritenin gücünü yitirmesi sonrasında artan korsanlık faaliyetleriyle uğraşmışlardır. Roma'nın, Akdeniz'de etkili olan Rodos deniz ticaretini bilinçli olarak yıpratması ve Roma'da artan köle ihtiyacı bölgeyi MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında itibaren siyasi ve ekonomik belirsizliğe itmiştir (Ünal ve Girginer, 2007). Bunun yanında, MÖ 133 yılında Pergamon kralı III. Attalos'un öldükten sonra kendi topraklarını Roma'ya vasiyet etmesiyle, Roma Anadolu üzerinde resmi olarak toprak sahibi olmuş ve Asya Eyaletini kurmuştur (Strabon, VIII). Roma'nın resmi olarak Kilikya'ya gelişi ise, MÖ 102 yılında Kilikya'daki korsanlık faaliyetlerine son vermek amacıyla Roma Senatosu'nun, Marcus Antonius'u Proconsül olarak görevlendirmesiyle olmuştur (Sayar, 2016). Kilikya'da korsanlık, MÖ 139 yılında Diodorus Tryphon isimli korsanın Kilikya ve İsaura'yı ele geçirmesi ve Korakesion'da (Alanya) üs

kurmasıyla başlamıştır (Ünal ve Girginer, 2007; Strabon, XIV). Seleukoslar'ın taht kavgalarından faydalanıp diğer korsanları da örgütleyen Tryphon, Delos'ta kurulan pazarda köle ticareti yaparak oldukça fazla gelir elde etmekteydi (Strabon, XIV). Kilikya, MÖ 67 yılında Pompeius Magnus'un olağanüstü yetkilerle Kilikya'ya gelmesi ve Korakesion açıklarında yapılan savaş sonunda Kilikya'yı korsanlardan temizlenmiştir (Sayar, 2016) MÖ 1. yüzyılın başlarına gelindiğinde Seleukos kralları arasındaki taht kavgaları iyice artmış, X. Antiokhos Eusebes kral VI. Seleukos'u tahttan indirmiştir. Mopsuestia'ya kaçan VI. Seleukos burada halk tarafından yakılmıştır (Sayar,2016; Ünal ve Girginer, 2007). X. Antiokhos Eusebes'in iktidarı, MÖ 83 yılında Tigranes'in Kilikya'yı ele geçirip tüm halkı başkenti Tigranokerta'ya sürmesiyle son bulmuştur (Ünal ve Girginer, 2007; Strabon, XII). Roma ile Mithridates MÖ 88-64 tarihleri arasında yaşanan Mithridates Savaşları sonucunda Anadolu büyük yıkıma uğramış, Mithridates, Tigranes ve Kilikyalı korsanlar, Roma tarafından bölgeye gönderilen Licinius Lucullus tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Lucullus, MÖ 69 yılında Tigranokerta'yı ele geçirilerek Kilikya halkını kurtarmış, Suriye ve Kilikya kralı olarak XIII. Antiokhos Asiatikos'u tahta oturtmuştur (Sayar,2016; Ünal ve Girginer, 2007). Pompeius MÖ 64 yılında Lucullus tarafından tahta geçirilen XIII. Antiokhos Asiatikos'u tahttan indirerek Likya, Pamphila, Pisidia, Kıbrıs ve Kilikya'yı da içerisine alan Provincia Cilicia'yı kurmuş ve Tarsus'u da başkent yapmıştır (Sayar, 2016). Böylelikle Kilikya'nın Romalılaşma süreci başlamıştır.

Hellenistik Dönemin sonlarına gelindiğinde, Roma, doğuda Parth tehlikesi ile uğraşmıştır. MÖ 53 yılında yapılan başarısız Parth seferi sırasında Karrhai'de (Harran) öldürülen General Crassus'tan sonra Kilikya içlerine kadar giren Parth süvarilerini durdurma görevi, MÖ 51 yılında Kilikya Proconsül'ü olarak seçilen ünlü hatip Cicero'ya verilmiştir (Ünal ve Girginer,2007). Parthlar'ın, Fırat Nehri'nin doğusundan geçerek Antiokheia'ya geldiğini, Ovalık Kilikya'nın yerel beylerinden Tarkondimotos'tan öğrenen Cicero, Tarsus'tan Epiphaneia'ya gelmiş ve burada Parth süvarilerini durdurmuştur (Tobin, 2004). Cicero ayrıca, Amanos

Dağları'nda yaşayan kendilerini Özgür Kilikyalı'lar (Eleutherokilik) olarak adlandırılan dağ kabilelerini kuşatarak kabilelerin büyük bir kısmını kontrolü altına almıştır. MÖ 50 yılının ortalarında Parthların iç çekişmeler sonucunda ordularını çekmesi ile birlikte Cicero'nun Kilikya'daki görevi sona ermiş, Cicero Roma'ya geri dönmüştür (Ünal ve Girginer,2007).

MÖ 1.yüzyılın başlarında Kilikya'da oluşan siyasi belirsizlik ve savaşlar sonucunda, Roma tarafından başa geçirilmiş ve Roma ile iş birliği içerisinde olmuş, yerel beyler hüküm sürmekteydi (Sayar,2016; Strabon, XIV.5). Bu beylerden en önemlisi Roma tarafından tahta geçirilen Tarkondimotos'tur (Strabon, XIV.5). Tarkondimotos'lar ile ilgili ilk bilgileri, Kilikya'da prokonsül olarak görev yapmaktayken doğudaki Parth tehlikesine karşı uyardığı Cicero'dan almaktayız. Cicero bu sebepten, Tarkondimotos'u Roma'nın sadık dostu ve müttefiki olarak adlandırmıştır (Tobin, 2001). Tarkondimotos hanedanının kurucusu kendisi de eski bir korsan olan Strato'nun oğlu I. Tarkondimotos'dur. Tarkondimotos, hanedanlığın ilk yıllarında kral olarak değil, Cicero tarafından yerel bey (Toparch) olarak adlandırılmıştır. Tarkondimotoslar'ın etki alanı tam olarak bilinmese de İssos Ovası'ndan Toros ve Amanos Dağı eteklerine kadar olan alanı kapsamaktaydı. Bununla beraber topraklarını, Ceyhan Irmağı'nın yanında kurulan Kastabala'dan yönetmekteydi (Tobin, 2001). Tarkondimotos MÖ 49 yılında Pompeius ve Caesar arasında başlayan Roma iç savaşında Pompeius'un tarafını tutmak zorunda kalmış ve Pompeius'un donanmasının hazırlanmasında yardımcı olmuştur. Tarkondimotos, Pompeius için savaşmasa da MÖ 48 yılında yapılan Pharsalus Savaşı'na gemi göndermiştir (Tobin, 2001). Pompeius'un Pharsalus Savaşı'nda Caesar'a yenilmesini takiben Tarkondimotos Pompeius taraftarlarını Caesar'a teslim etmiştir (Ünal ve Girginer, 2007). Böylelikle Caesar'ın güvenini kazanmış, bunun göstergesi olarak da kızına Julia, torununa da Gaius Julius Strato adını koymuştur (Tobin, 2001). MÖ 44 yılında Caesar'ın öldürülmesinden sonra Tarkondimotos, Caesar'ın katilleri Brutus ve Cassius'u desteklemek zorunda kalmıştır. M. Antonius, Octavianus ve Lepidus arasında kurulan ikinci

triumvirliğin Caesar'ın katillerini cezalandırmak için başlattığı sefer sonucunda MÖ 42 yılında yapılan Philippi Savaşı sonunda Brutus ve Cassius'un yenilmesini takiben Tarkondimotos, M. Antonius'un desteğini kazanarak kral olarak ilan edilmiştir. Bu dönemden sonra kendi adına Kral Tarkondimotos Philantonius olarak sikke bastırmıştır (Tobin, 2001). M. Antonius'un Anadolu eyaletlerinin yeniden düzenlenmesi çerçevesinde, Pamphilia ve Pisidia'yı Asya Eyaletine katmıştır. Bunun yanında MÖ 40-39 yılında Ovalık Kilikya bölgesinin doğusunu Suriye Eyaleti'ne, geri kalan kısmını da Ptelomaioslar'ın kontrolündeki Kıbrıs'a katarak Kilikya Eyaleti'ni ortadan kaldırmıştır. Fakat Tarkondimotoslar bağımsız krallık olarak devam etmişlerdir (Ünal ve Girginer, 2007; Sayar, 2016).

Hellenistik Dönem'in son yıllarının yaşandığı, MÖ 31 yılında M. Antonius ile Octavianus arasında yapılan Actium Savaşı'ndan hemen önce Tarkondimotos I'in ölmesinin ardından, savaşın galibi Octavianus tarafından Tarkondimotos'un toprakları, Kappadokia Kralı I. Arkhelaos'a verilmiştir (Ünal ve Girginer, 2007). Tarkondimotoslar topraklarının ancak bir kısmını, Octavianus Augustus'un MÖ 20 yılında tahta geçirdiği, II. Tarkondimotos Phiapator'a vermesiyle geri almıştır (Sayar, 2016). Artık Roma İmparatoru olan Augustus'un, MÖ 19 yılında Anazarbos'u ziyareti sırasında II. Tarkondimotos, kentin adını Kaisareia (İmparator Kenti) olarak değiştirmiştir. Kentin Pompeius zamanından beri Tarkondimotoslar tarafından yönetildiği bilinmektedir (Sayar, 2016). Bununla beraber kentin MÖ 2. ve 1. yüzyılda yerleşim gördüğü yazıtlardan ve betimlerden bilinse de kentin bu dönemlerini aydınlatacak arkeolojik veri henüz yoktur (Sayar, 2016). Kentin adı değiştikten sonra Anazarbos, krallığın merkezi haline gelmiştir. II. Tarkondimotos'un MS 17 yılında ölmesinin ardından toprakları, İmparator Tiberius zamanında Suriye Eyaleti'ne katılmıştır (Sayar, 2016). MS 38 yılında İmparator Caligula, Çukurova'nın doğusunu Kommagene Kralı IV. Antiokhos'a vermiştir ve bu topraklar MS 72 yılına kadar IV. Antiokhos'un kontrolü altında kalmıştır. MS 72 yılında, İmparator Vespasian tarafından Kilikya'da bulunan yerel krallıklar ortadan kaldırılarak, onların kontrolü altındaki toprakları yeniden kurulan

Kilikya Eyaleti'ne dahil etmiştir (Tobin, 2004). Tarsus merkezli bu yeni eyalet doğuda İskenderun'a, batıda Alanya'nın doğusundaki Sedre Çayı'na kadar uzanmaktaydı. Böylelikle Kilikya Bölgesi'nde MÖ 1.yüzyılda başlayan Romalılaştırma süreci, MS 1. yüzyılda hızlanmış, Roma hakimiyeti MS 3. yüzyılda bölgenin Sasani egemenliğine girmesiyle sonlanmıştır.

### 3.1.2. Hellenistik Dönemde Kurulan Kentler

Kilikya'da kentleşme ve mimari faaliyetleri anlayabilmek için Hellenistik Dönem koloni hareketlerine bakmamız gerekir. Kentleşme ve kolonizasyon hareketleri, Büyük İskender döneminden önce başlasa da, imar faaliyetleri Büyük İskender sonrası bölgesel krallıklar kuran Diadochlar zamanında iyice artmıştır. Bu dönemde yerel yerleşimlerin üzerine veya yakınlarına çok sayıda yeni kent kurulmuş isimlerini de hanedan üyelerinden almışlardır (Şekil 3.2).



Şekil 3.2. Hellenistik Dönem'de Kilikya yerleşimleri (Sayar, 1999, 63; Novak ve ark., 2017, fig. 1., Haritalarından uyarlanmıştır.)

Kilikya'da kolonizasyon faaliyetleri ile beraber inşa ve mimari faaliyetler iki ayrı dönemde yaşanır. I.Seleukos Nikator (MÖ 358-281) tarafından gerçekleştirilen ilk kolonizasyon hareketi sırasında Ovalık Kilikya'da Aigeai, Antiokheia Pyramos ve Antiokheia Kydnos kentleri kurulur. İkinci önemli kolonizasyon hareketi, MÖ 2. yüzyıl başlarında IV. Antiokhos Epiphanes tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Antiokheia Saros, Hieropolis Kastabala, Epiphaneia Oiniandos kentleri kurulmuştur (Aydınoğlu, 2005). Ovalık Kilikya'da Seleukoslar'ın kurduğu bir diğer şehir Magarsus'tur. Yeniden isimlendirilmiş şekli Antiocheia Pyramos (Pyramos-Ceyhan nehri kıyısındaki Antiocheia) olan kent, aynı zamanda Mallos kentinin de limanı olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir (Cohen, 1995; Aydınoğlu, 2005). Modern Adana'nın yeniden isimlendirilmiş hali Antiocheia Saros'tur (Seyhan Nehri kıyısındaki Antiocheia). Kent merkezinde Hellenistik Dönem'e ait herhangi bir kalıntı bulunmamasına rağmen kentin ismi IV. Antiokhos Epiphanes dönemine ait sikkelerden bilinmektedir (Cohen, 1995). Antiokheia Saros gibi ortaya çıkartılan sikkelerden adını öğrendiğimiz diğer kent Hieropolis Kastabala'dır (Cohen, 1995; Verzone, 1957). Hierapolis-Kastabala, Osmaniye ilinin 12 km kuzeybatısında Cevdetiye-Karatepe yolu üzerinde Ceyhan Irmağı yakınında kurulmuştur, kent aynı zamanda Tatarlı Höyüğe de yaklaşık 15 km uzaklıkta yer almaktadır. Adana'nın 19 km doğusunda, eski Misis, bugünkü Yakapınar yerleşimine lokalizasyonu yapılan Mopsuestia, Hellenistik Dönemde Seleukeia Pyramos olarak isimlendirilmiştir. Kurucusu tartışmalı olmakla beraber IV. Antiokhos Epiphanes tarafından MÖ 2. yüzyılda kurulduğu kabul edilmektedir (Cohen, 1995; Sayar, 1999).

İlk olarak 1994 yılında M. H. Sayar tarafından keşfedilen Karasis Kalesinin, Karasis Dağları üzerinde MÖ 3. yüzyıl başlarında askeri amaçla kurulduğu düşünülmektedir (Sayar, 2005; Sayar, 2008). Söz konusu kale özellikle Seleukosların Ovalık Kilikya'da askeri ve siyasi nüfuzunu gözler önüne sermektedir.

Ovalık Kilikya'da Hellenistik Dönem'de, birçok kentin kurulduğu veya yeniden düzenlendiği bilinse de bu döneme ait mimari kalıntılar çok azdır. Bunun başlıca nedeni, Roma İmparatorluğu Döneminde, Anazarbos, Kastabala,

Mopsuestia, Aigeai gibi kentlerin yeni düzenlemelerle Hellenistik Dönem kentlerinin üzerine kurulmasıdır. Bu durum Hellenistik kalıntıların günümüze ulaşmasını zorlaştırmıştır. Bu kentlerin bir kısmı sadece antik kaynaklardan ve yazıtlardan bilinmektedir. Bölgede yer alan arkeolojik sit alanlarının modern yerleşimlere yakın ve tahribata açık olması, yapılan kazıların az sayıda olması da mimari kalıntıların günümüze kadar ulaşmasını zorlaştırmıştır. Mimari kalıntıların az olmasına rağmen son dönem çalışmalar Hellenistik Dönem çalışmalar için umut vericidir. Son dönemde yapılan yüzey araştırmalarında çokça karşılaşılan Hellenistik Dönem kırmızı astarlı seramikleri, Ovalık Kilikya'da Hellenistik yerleşimlerin merkez kentlerin dışında, höyüklerde de var olduğunu göstermektedir. 2002 yılında Doç. Dr. K. Serdar Girginer tarafından başlatılan "Adana ve Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Projesi ve Adana'nın Arkeolojik Dokusunun Belgelenmesi" çalışmasıyla Adana ve çevresinde yer alan bölgelerdeki yerleşimlerin envanterinin çıkartılması ve eski çağlardan Osmanlı Dönemi sonuna kadar olan oluşan kronolojik boşlukların doldurulması planlanmıştır. Bunun yanında daha önce tespit edilen yerleşimlerde ve eserlerde oluşmuş olabilecek tahribatlar belirlenerek, varsa bu tahribatların önüne geçmek ve konuyla ilgili önlem almak için çalışma başlatılmıştır (Girginer, 2008). Bu kapsamında yine Doç. Dr. K. Serdar Girginer'in koordinatörlüğündeki "Höyük ve Yerleşim Alanı Tespit Grubu" tarafından 2004-2006 yılları arasında Ceyhan Ovasında yüzey araştırması yapılmıştır (Girginer, 2004; Girginer, 2005; Girginer ve ark., 2006; Girginer ve ark., 2007; Girginer, 2008). Hellenistik Dönem'e ait seramik buluntu veren toplam 33 adet yerleşim biriminde 26'sı höyük, 7'si ise Hellenistik-Roma ve Bizans dönemlerinin genellikle birlikte temsil edildiği, iki evreli düz alan veya yamaç yerleşimleri tespit edilmiştir (Girginer ve ark., 2007). Ayrca bu çalışma sonunda 32 höyükten alınan Hellenistik Dönem'e tarihlenen toplam 130 parça seramik analiz edilerek höyüklerdeki kırsal yerleşimlerin kronolojik dizini ortaya konmuştur (Özdemir, 2008). Bu höyüklerin birçoğunun kazılmaması, Hellenistik Dönem kent mimarisinin yanında küçük ölçekli yerleşimlerin anlaşılmasını zorlaştırmıştır.

Kilikya Bölgesi'nde, özellikle Ovalık Kilikya'da Anazarbos, Kastabala, Mopsuestia, Aigaiai gibi önemli kentlerin yanında çok sayıda küçük ölçekli höyük yerleşimi yer almaktadır. Hellenistik Dönem mimarisini anlamak için sadece büyük ölçekli kentleri değil, bu kentlerin etrafında yer alan birçok tabakanın yer aldığı, höyük yerleşimlerini de anlamak gerekmektedir.

Kilikya Bölgesi'nde Hellenistik Dönemi yerleşimlerinden bir tanesi, Adana ilinin 40 km doğusunda, Ceyhan ilçesi'ne bağlı Sirkeli köyü'nde bulunan Sirkeli Höyük'tür. Höyüğün en geç tabakası Hellenistik Dönem'e aittir (2. tabaka) yapılan çalışmalarda, Hellenistik Döneme ait tabakalanma detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu tabakaya ait 3 evre tespit edilmiştir. Geç evreye ait mimari kalıntılar yüzeye yakın oldukları için kısmen korunmuşlardır. Diğer iki evreye ait mimari ise daha iyi korunmuştur. Burada ortaya çıkarılan duvarlar iki evreyi temsil eden konut mimarîsine aittir (Novak ve Kozal, 2013).

Sirkeli Höyük'ün dışında, Erzin Ovası'nın güney ucunda, İskenderun Körfezi'nin 30 km kuzeyinde Kinet Höyük'te de Hellenistik Dönem taşra mimarisi izlenebilmektedir. Kinet Höyük'te Geç Hellenistik Dönem yerleşiminde duvar işçiliğinde orta büyüklükteki nehir taslarından örülen dört ya da beş sıra yüksekliğindeki taş temellerin üzerinde kerpiç duvarlar ortaya çıkartılmıştır (Gates, 2000). Bu yerleşimin etrafını ise; G3 açmasının kuzey kenarında bulunan ve M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen, büyük bir bölümünün yine orta büyüklükteki nehir taslarından yapıldığı ve ortalama olarak 2.30 m. yüksekliğinde bir sur duvarı ortaya çıkartılmıştır (Gates, 2002). Söz konusu sur duvarının yaklaşık olarak M.Ö. 400 yıllarına tarihlenmiştir (Kinet Evre IIIB). Bu tarihten sonra ise; hem Kinet Höyük'teki ilk Hellenistik Dönem yerleşimi (M.Ö. 3. yüzyıl sonu-M.Ö. 2. yüzyıl ortaları) esnasında, hem de M.Ö. 2. yüzyıl ortalarından M.Ö. 1. yüzyıl ortalarına kadar sürdüğü düşünülen Geç Hellenistik Dönem yerleşiminde de yine aynı amaçla kullanılmıştır. (Gates, 2014).

### 3.1.3. Tatarlı Höyük

Tatarlı Höyük, Adana ilinin doğusunda bulunan Ceyhan Ovası'nın en doğusunda yer almaktadır. Ceyhan ilçesinin 35 km doğusunda yer alan

Mustafabeyli Mahallesi'nin 5 km kuzeyinde yer alan Tatarlı Mahallesi sınırları içerisindedir. Höyük ilk defa 1951 yılında Seton-Williams başkanlığında yürütülen Kilikya yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Höyüğün konumundan ve boyutlarından ve yüzeyde bulunan obsidyen ve çakmaktaşı parçalarından bahsetmiştir. Yerleşim kronolojisini, Neolitik, Kalkolitik (Halaf), Hitit, Asur, Hellenistik ve Bizans olarak vermiştir. (Seton-Williams, 1954). Günümüzde Höyükte yapılan çalışmalar, 2007 yılından günümüze Doç. Dr. K. Serdar Girginer başkanlığında devam etmektedir (Girginer ve ark., 2010). Höyük, konumu itibariyle kuzey-güney, doğu-batı yönlerine giden önemli yol güzergâhlarının ortasında bulunur. Toprakkale üzerinden Erzin Ovası aracılığıyla güneye Amik Ovası'na doğru uzanırken, doğudan Islahiye Ovası'na açılır. Yollar buradan da platolar üzerinden Kuzey Suriye'ye dolayısıyla Mezopotamya'ya açılmaktadır (Girginer ve ark., 2010). Önemli geçitler üzerinde bulunan höyük, aynı zamanda Kastabala ve Anavarza gibi iki önemli kentin arasında yer almaktadır. Ceyhan Irmağı yakınındaki konumu, etrafında bulunan pınarlar ve volkanik arazide yer alan konumu sebebiyle verimli bir tarım arazisi üzerindedir. Bu konu sebebiyle uzun süre yerleşim görmüştür.

Höyüğün verimli bir tarım arazisi üzerinde yer almasını sağlayan, Tatarlı Höyük' ün yaklaşık 750 m kuzeydoğusunda, plio-kuvarterner dönemde püskürmüş olan volkan konisine sahip, Üçtepeler'dir. Çevrede bazalt oluşumların yayılımı 23 km²dir. Höyük, masif yapılı bazalt oluşumun üstünde yer almaktadır. Yaklaşık olarak 37 m yüksekliğinde 300x180 m boyutlarındaki höyük, jeolojik oluşumun çok yakın olması kullanılan mimari elemanların büyük çoğunluğunu bu volkanik araziden getirilen bazalt bloklar oluşturmaktadır (Girginer ve ark., 2010; Girginer, 2016).

Tatarlı Höyük'te Neolitik Dönemden, Erken, Orta ve Geç Tunç Çağı, Orta Demir, Geç Demir, Hellenistik ve Erken Bizans Dönemi (sitedelin doğusundaki Nekropol alanı) tabakaları saptanmıştır (Novak ve ark., 2017) (Çizelge 3.1). Höyük, özellikle Orta ve Geç Tunç Çağı Kizzuwatna arkeolojisi için önemli sonuçlar vermektedir. Höyük üzerinde yer alan 23 odalı yapı 2007 yılından 2013 yılına kadar kazılmış ve özellikle iki yapım evresiyle Geç Tunç Çağı için

evreleriyle beraber bir tapınak kompleksi olarak adlandırılmıştır. A yapısı olarak da adlandırılan 21 x 20 m. boyutlarındaki bu yapının batısında 2011 yılında yapılan çalışmalarda yapının batısında yer alan taş döşemeden MÖ 17-16. yüzyıla tarihlenen 8 adet ördek biçimli, bir adet halka ve bir adet boğa biçimli sunu kabı ele geçmiştir (Girginer ve ark., 2012; Girginer, 2016). Taş döşeme üzerinde ele geçen bu buluntular OTÇ ve GTÇ yapılarının dinsel işlevini kanıtlar niteliktedir. Höyüğün batısında 2009 yılında açığa çıkartılan sur sistemi, Geç Tunç Çağı'nda höyüğün stratejik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Yaklaşık 25 m uzunluğunda, 2 m genişliğindeki sandık duvar tekniğiyle örülmüş sur duvarı, 2 kez doğuya kırılarak uzanan testere dişi formunu almıştır (Girginer ve ark., 2014b).

Çizelge 3.1. Tatarlı Höyük tabakalanması

| **Dönem** | **Tarih** | **Tabaka** |
|---|---|---|
| Neolitik Çağ<br>Geç Neolitik(Halaf) | MÖ 7000-6300<br>MÖ 6300-5000 | VIII-b<br>VIII-a |
| Erken Kalkolitik (Ubeyd)<br>Geç Kalkolitik | MÖ 5000-4000<br>MÖ 4000-3000 | VII |
| Erken Tunç Çağı III | MÖ 2400-2000 | VI |
| Orta Tunç Çağı | MÖ 2000-1650 | V |
| Geç Tunç I | MÖ 1650-MÖ 1450 | IV-b |
| Geç Tunç II | MÖ 1450-MÖ 1200 | IV-a |
| Erken Demir | MÖ 1200-MÖ 850 | - |
| Orta Demir | MÖ 850-MÖ 609 | III b1 |
| Geç Demir | MÖ 539-MÖ 330 | III a |
| Hellenistik | MÖ 3.yy.-MÖ 2.yy.'ın ilk yarısı | II-b |
| Geç Hellenistik | MÖ 2.yy.'ın ikinci yarısı-MÖ 1. yy.'ın ilk yarısı | II-a |
| Erken Bizans | MS 4. yy. sonrası | I |

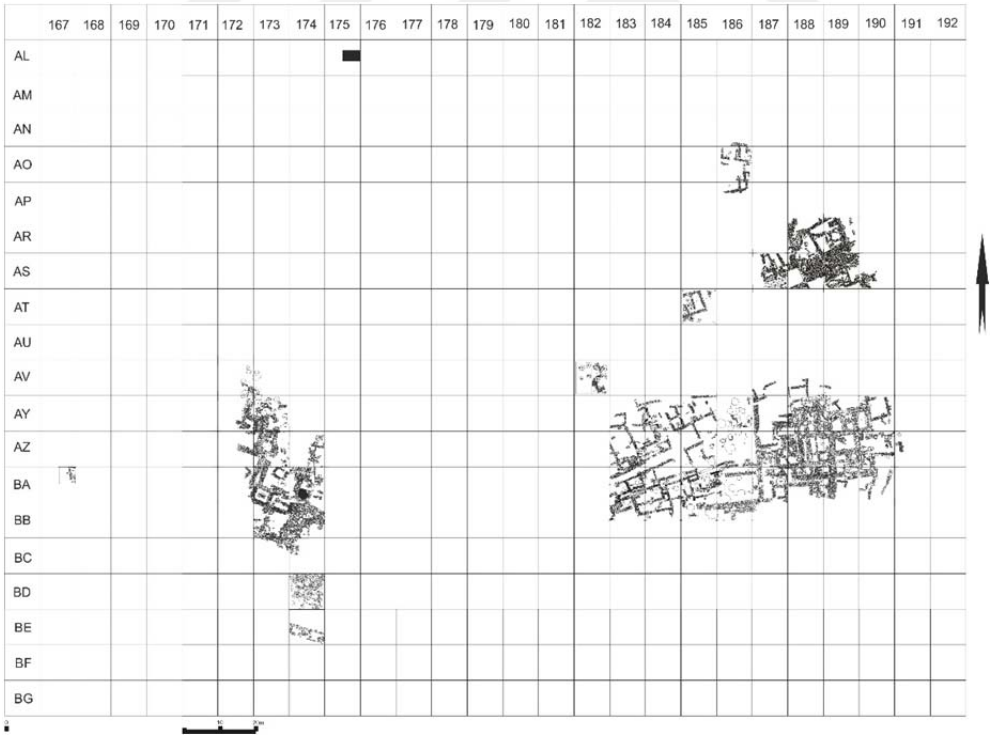
2012 yılında höyüğün kuzey batısında açığa çıkartılan sitadele giriş kapısı MÖ II-I. bin arkeolojisi için önemli sonuçlar vermiştir. Yaklaşık 5,5 m genişliğinde ve 17 m. uzunluğundaki kısmı açığa çıkartılan taş döşeme yaklaşık 20x40 cm boyutlarındaki bazalt poligonal taşlar kullanılarak yapılmıştır (Girginer ve ark., 2015). Döşemenin iki tarafı bordürlerle sınırlandırılmıştır. Bordürlerin arasındaki mesafe batıda 3,5 m genişliğindedir. Bu alanda kuzey ve güney olmak üzere iki adet dikdörtgen taştan yapılmış kapı sövesi açığa çıkartılmıştır (Girginer ve ark., 2015). Bu sövelerin içerisinde kapı milini döndüren metal aksamlar in-situ olarak ele geçmiştir. Bunun dışında kapı aralığında iki adet dikdörtgen taştan kapı yastığı kullanılmış böylelikle kapının yaya trafiği dışında kullanılmasına izin verilmemiştir (Girginer ve ark., 2015). Kapının güney bordürünün hemen güneyinde bordür duvarı da kullanılarak yapılmış bir Demir Çağ mekanı da açığa çıkartılmıştır. Höyüğün bu alanındaki doğal eğimden faydalanılarak kuzey batıya doğru azalarak gelen eğimle beraber "yedi pınarlı kent" olan Tatarlı Höyük'ün kuzeybatısındaki su kaynağına inmektedir (Girginer ve ark., 2015). Döşemenin etrafında yapılan çalışmalarda ele geçen Akamenid steli bölge arkeolojisi için oldukça nadir bulunan ve çok önemli bir eserdir. Steldeki sahnede, sadece ayak bilekleri ve elbisesinin bir kısmı korunmuş olan bir insan figürü tasvir edilmektedir. Ayakkabısının şekli ve elbisesinin etek ucundan Pers askeri olduğu düşünülen kabartmanın üst tarafı kırık biçimde ele geçmiştir. Kabartmanın önünde sunak olduğu düşünülen kireç taşından kare biçiminde blok ve bu bloğun etrafında çok sayıda aşık kemiği ele geçmiştir (Girginer ve ark., 2015). Böylelikle taş döşeli yolun MÖ II. bin'den başlayan kullanımı, Geç Hitit ve Akhamenid Döneminde devam etmiş, en son olarak da Hellenistik Döneme kadar kullanım görmüştür.

Özellikle MÖ II. binde yoğun olarak yerleşim gördüğü anlaşılan Tatarlı Höyük'te Toplam 8 yerleşim tabakası saptanmıştır (Novak ve ark., 2017). Höyükte Hellenistik Dönem 2. yerleşim tabakasını temsil etmektedir. Hellenistik Dönem II-a evresi höyüğün geç, II-b evresi höyüğün erken evresini temsil etmektedir. Verilen her açma 10x10 m boyutlarındadır.

Hellenistik Dönem tabakaları ile birlikte, Hellenistik Dönem mimarisi dört alanda açığa çıkartılmıştır. Birinci alandaki yapılar A yapısının etrafında yer

almaktadır. Bunlar yapının doğusunda AY-190, AZ-190 ve BA-190 açmaları ve yapının batısında AY-184-185-186-187, AZ-183-184-186-187, BA-184-185-186-187 açmalarında bulunmaktadır.

Hellenistik Dönem yapılarının bulunduğu ikinci alanı, höyüğün güney batısında bulunan MÖ II. bin sur duvarlarının etrafında açığa çıkartılan yapılar oluşturmaktadır. Bu alan da özellikle GTÇ- Demir Çağ arasında oldukça yoğun kullanım görmüştür. Hellenistik Dönem'de yapılar bu alanda çok fazla korunmamıştır. Hellenistik Dönem mimarisinin izlendiği üçüncü alan höyüğün kuzeyindeki, AO-186 ve AP-186 açmalarının yer aldığı basamaklı açmadır. Tatarlı Höyük'te birbirinden bağımsız Hellenistik Dönem yapılarının bulunduğu 3 tane alan daha bulunmaktadır. Bunlar, AT-185 açması, AV-182 açması, ve kente giriş açmalarının bulunduğu açmalardır. 4. başlık altında bir bütünlük arz etmeyen bu üç farklı alan "Diğer Alanlar" kısmında değerlendirilmiştir.




Şekil 3.3. Tatarlı Höyük sitadeli vaziyet planı

### 3.2. Metod

Tatarlı Höyük'te 2007 yılından 2018 yılına kadar yapılan çalışmaların sonucunda ortaya konan yayınlar incelenmiştir. Bununla beraber kazı çalışmaları sırasında günlük olarak yapılan belgeleme çalışmaları, açma raporları, fotoğraflar ve açma çizimleri incelenerek Hellenistik Dönem tabakaları ile ilgili bilgiler bu çalışmalardan çıkarılmış ve açma üzerinde senelere ayrılan çalışmalar birleştirilerek ortaya çıkan sonuç bir bütün halinde verilmeye çalışılmıştır. Hellenistik katmanlardan ele geçen buluntular, benzer örnekleri karşılaştırılarak yapıların kronolojik dizini ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapıların her sene tamamlanan 1/20 ölçekli arazi çizimleri bilgisayar ortamında tekrar çizilerek birleştirilmiştir. Böylelikle yapıların tahrip olan veya henüz çalışma yapılmadığı için açığa çıkartılamayan kısımları birleştirilmiştir. Açığa çıkartılan yapıların dijital çizimleri ve arazi çalışmalarının beraber izlenmesi, Hellenistik Dönem'deki mimari evre farkları ve bunun getirdiği plandaki değişim daha iyi gözlemlenmiştir. Son olarak Ovalık Kilikya'da, Tatarlı Höyük'te bulunan Hellenistik Dönem yapılarıyla çağdaş ve benzer çok yapı katlı höyük yerleşimlerinden Sirkeli Höyük, Kinet Höyük yerleşimleri incelenmiştir. Bu sayede, Tatarlı Höyük'te ortaya çıkartılan Hellenistik Dönem yerleşimi ile Kilikya'daki benzer yerleşimler arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Mimari yapılarda kullanılan taşların yapılarını ve kaynağını anlamak amacıyla arkeometrik yöntemlerden de faydalanılmıştır. İlk olarak, AZ-184, AY-184, AZ-184, BA-183, BA-184, BA-185, BB-182 açmalarında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapılarında kullanılan duvarlardan 7 taş örnek alınmıştır. Daha sonra höyüğün kuzeyinde yer alan Üçtepeler volkan konisi etrafından ve höyüğün güney doğusundaki Berende Mevkii'nde bulunan kireç ocağında alan çalışması yapılarak taş kaynağı olan alanlar belirlenmiştir. Höyükten ve taş kaynağından alınan örnekler Çukurova Üniversitesi Jeoloji ve Maden Mühendisliği Bölümü Laboratuvarlarında X-Ray Fluorescence (XRF) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bunun için öncelikle toz haline getirilen örnekler sırasıyla sıkıştırılıp

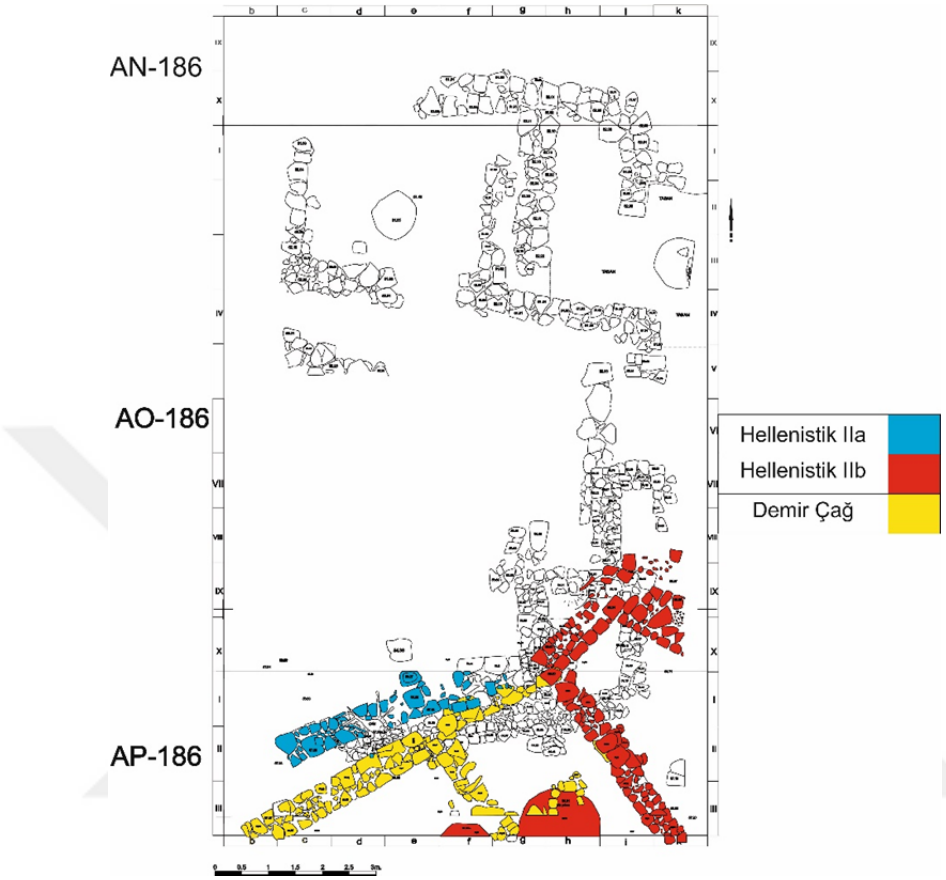
plaka haline getirildikten sonra tutacak ile XRF cihazına yerleştirilmiş, daha sonra numune üzerine gönderilen x ışını ile oluşan floresans x ışınları kristal spektrometre ile analiz edilerek farklı açılardan gelen pik şiddetlerine bağlı olarak malzeme elementleri ve konsantrasyonları belirlenmiştir. Ortaya çıkan sonuç taşların yapısını ve kaynağını tam olarak belirlememize olanak sağlamıştır.

# 4. ARAŞTIRMA BULGULARI

## 4.1. Tatarlı Höyük'te Bulunan Hellenistik Dönem Mimarisi

### 4.1.1. Tatarlı Höyük Basamaklı Açmaları

Tatarlı Höyüğün kuzeye bakan yamacında höyüğün stratigrafisini ortaya çıkartmak amacıyla 2008 yılında AO-186 ve AP-186 açmalarını içerisine alan basamaklı açmalar açılmıştır (Girginer ve ark., 2010). Basamaklı açmalarda yapılan çalışma 2011 yılına kadar sürdürülmüştür. Üç basamak halinde yapılan kazılarda AP-186 açmasının kuzey 3x8,5 m'lik kısmı ilk basamağı, AO-186 açmasının güney 5x8,5 m'lik kısmı 2. basamağı ve aynı açmanın kuzey 5x8,5mlik kısmı 3. basamağı oluşturmuştur (Girginer ve ark., 2010). Hellenistik Dönem yapıları 1. basamakta ilk iki yılda yapılan çalışmalarla açığa çıkartılmıştır. Yapılan çalışmalarda Hellenistik Dönem'e ait iki yapı katı evresi açığa çıkartılmıştır. Bu yapıların tamamına yakını, alanın güneyinde AP-186 açmasında yer almaktadır Açığa çıkartılan yapıların kuzeyinde, eğim kuzeye doğru keskin bir biçimde azaldığından yerleşim bu alana yayılmamıştır. Ortaya çıkartılan mimari kalıntılar erken dönem yapıları ile birlikte kullanım görmüş ve tabakalar arası geçiş çok kısa aralıklarla olmuştur. Bununla beraber eğimden dolayı akan toprak, buluntuların genel olarak dönemsel çeşitlilik göstermesine sebep olmuştur. Ayrıca alanda açığa çıkartılan 6 adet Hellenistik Döneme ait çöp çukuru saptanmıştır (Girginer, 2011b). Bu çöp çukurlarından 2 tanesi Hellenistik Dönem duvarlarının alt kotundan, 4 tanesi de mekan dışında saptanmıştır. Mekanın hemen kuzeyinde yer alan çukurları erken dönem yapılarından taş çıkartmak için açılan çukurlar olmalıdır. Çukurlar özellikle erken dönem duvarlarının üzerine gelecek şekilde açılmış, Demir Çağ ve Geç Tunç tabakalarını tahrip etmişlerdir. Basamaklı açmalarda saptanan yapılar herhangi bir konut planı vermese de yerleşimin kuzey sınırını oluşturmaktadır (Şekil 4.1).




Şekil 4.1. Basamaklı açmaların 1/20 ölçekli mimari çizimi

Hellenistik II-b evresi basamaklı açmalarda tek bir mekan ve mekanın batısında açığa çıkartılan taş döşeme ile temsil edilmektedir. AP-186 açmasındaki 1. basamakta 2010 yılında yapılan çalışmada açığa çıkartılan, Hellenistik Dönem II-b evresine ait mekan 1 no.lu mekan olarak adlandırılmıştır. Mekanın kuzey duvarları AO-186 açmasında devam etmektedir. Açmanın doğusunda kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu uzanan mekanın temel taşları Demir Çağı yapılarının temellerinin üzerinde inşa edilerek yükseltilmiş ve arazi eğiminden dolayı Demir Çağ duvarları bir nevi teras duvarı görevi almıştır (Şekil 4.2). Bununla beraber Hellenistik Dönem II-b evresi duvarlarının cepheleri 4-5 sıra olarak örülerek diğer dönemlere nazaran daha yüksek temel seviyesine ulaşılmıştır. Mekanın doğu ve

güney duvarı kesit içerisinde kaldığı için tam uzunluğu belli değildir. Bununla beraber mekanın batı duvarı 4 m uzunluğa ve 0,70 m genişliğe sahiptir. Mekanın temel seviyesi 0,85 m yüksekliğindedir. Mekanın kuzey duvarı ise 2 m uzunluğunda ve 0,80 m genişliğindedir. Kuzey duvarının bir bölümü, duvar üzerinde yer alan ağaç kökü tarafından tahrip edilmiştir. Dikdörtgen planlı yapının batısında kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu üzeri düzeltilmiş taşlarla oluşturulmuş taş döşeme yine mekanla ilişkilidir. 1,5 m genişliğinde 3 m uzunluğundaki kısmı korunmuş döşemede üzeri düzgünleştirilmiş orta boy bazalt taşlar kullanılmıştır (Şekil 4.3). Bu alan açık avlu veya sokak olarak kullanılmış ve daha batıda, henüz açılmayan yerleşim ile 1 no.lu mekanı bağlamaktadır. Ayrıca Hellenistik II-b evresinin kuzey sınırını oluşturmaktadır. II-b evresinde açığa çıkartılan Hellenistik Dönem çöp çukurlarının tamamı yapıların taban seviyelerinin altında bulunmaktadır. 1 no.lu mekanın batısında açığa çıkartılan iki adet çöp çukuru ve mekanın kuzeyindeki 3 tane çöp çukuru ile tanımlanabilen 5 adet çöp çukuru açığa çıkartılmıştır. 1 no.lu mekanın batısında yer alan 1 ve 2 no.lu çukur yaklaşık 1.30 m, kuzeyinde yer 4 ve 5  1 m son olarak da 3 no.lu çukur 1,5 m çapındadır. Bu çöp çukurlarının tabanına ulaşılamamıştır. Çukurların dibinde Demir Çağ duvarının taşları ve çukurların duvarlarda yaptığı tahribat gözlemlenmektedir. Çukurların açılış amaçları öncelikle Demir Çağ duvarlarından taş almak ve bu taşları Hellenistik Dönem duvarlarında kullanmak olmuş, daha sonrada çukurları çöp ve seramik parçalarıyla doldurmak olmuştur. Çöp çukurlarının Hellenistik Dönem yapılarına neredeyse bitişik olmaları çöp atmaktan çok, taş almak için açıldıkları ve sonradan kapatılarak çekilen taşların çukurun üzerine örüldüğünü düşünündürmektedir.



Şekil 4.2. Basamaklı açmalarda Demir Çağ duvarları üzerinde yükselen 1 no.lu mekan



Şekil 4.3. Basamaklı açmalarda açığa çıkartılan 1 no.lu mekan ve taş döşemenin doğudan görünümü

Yapılan çalışmalarda ele geçen, DSA grubu seramikleri içerisinde, ağız kenarı içe dönük halka kaideli sığ tabaklar en geniş buluntu grubunu oluşturmaktadır. Bunun dışında dışa dönük ağızlı ve düz dudak tablalı kaseler, amphoralar, iğ biçimli unguanteriumlar, bitkisel bezemeli Megara Kaseleri genel olarak seramik buluntu grubunu oluşturmaktadır. Az sayıda ele geçen Batı Yamacı seramikleri Hellenistik Dönem seramiklerinden erken örnekleri temsil etmektedir. Seramikler dışında en çok ele geçen buluntu grubunu pişmiş toprak tezgah ağırlıkları oluşturmaktadır. Piramidal, konik ve diskoid formdaki ağırlıklar, Hellenistik tabakaların hemen her yerinde bulunmaktadır (Girginer ve ark., 2010). Yapıların içerisinden ve çevresinden yoğun olarak ele geçen ağırlıklar konutların tekstil üretiminin günlük yaşamın bir parçası olarak yapıldığını göstermektedir. Basamaklı açmalarda ele geçen iki adet buluntu farklılık arz etmektedir. Bunlardan ilki 1 no.lu mekanın batısında bulunan taş döşemenin hemen yanında ortaya çıkartılan Zeus veya Asklepios büstü olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında aynı kot ve bölgeden ele geçen minyatür krem kabı (Şekil 4.4) ile beraber genel olarak buluntular MÖ 2. yüzyıla tarihlense de yerleşimin MÖ 3. yüzyılda başladığı kabul edilmelidir (Akıl, 2017) (Şekil 4.5).



Şekil 4.4. II-b evresinde ele geçen Zeus/ Asklepios büstü, minyatür krem kabı ve kandil



Şekil 4.5. II-b evresi seramik örnekleri

Basamaklı açmalarda Hellenistik Dönem II-a evresi sadece korunmuş tek bir duvar ile temsil edilmektedir. Kuzeybatı güneydoğu doğrultulu duvarın, II-b evresine göre ekseni doğu-batı yönüne daha yakındır. Duvar, kuzey sırasında bulunan ağaç kökü tarafından tahrip edilmiştir. 5 m uzunluğunda, 0,70 m kalınlığında çift sıra cephe örgüsü korunmuş olan duvarın yüksekliği 0,40 m'dir. II-b evresi duvarlarına göre daha özensiz işçiliğe sahip duvarın açığa çıkartılan hiçbir duvar ile bağlantısı yoktur (Şekil 4.6). Duvarın kuzeyinde duvara bitişik taş tekne ve duvarın güneyinde açığa çıkartılan amphora parçaları, DSA grubu balık tabakları ve kaseler ile bir depo-işlik alanının bir parçası olduğunu düşündürmektedir. Seramik buluntuların dışında diskoid, konik ve piramidal formda 10'a yakın pişmiş toprak tezgah ağırlığı duvarın güneyinden ele geçmiştir.

Basamaklı açmalardan ele geçen buluntulara göre Hellenistik Dönem II-a evresinde yerleşim, höyüğün genelinde olduğu gibi MÖ 1. Yüzyıl'ın ilk yarısından daha geç tarihe gitmemektedir.



Şekil 4.6. Basamaklı açmalarda II-a ve II-b mimarisinin doğudan görünümü

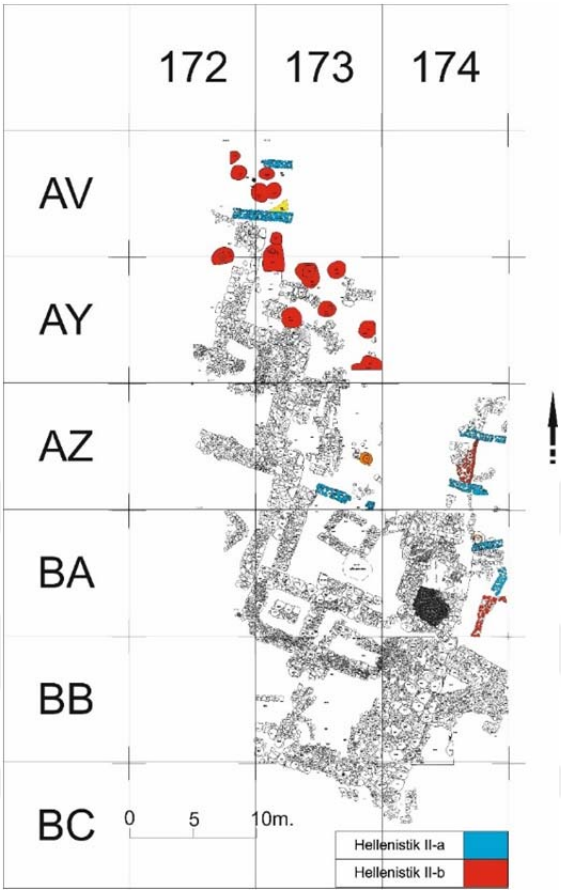
### 4.1.2. Tatarlı Höyük Sur Açmaları

Tatarlı Höyüğün en batısında yer alan sur açmaları olarak adlandırılan alanda yapılan çalışmalar 2009 yılında başlanmıştır. Sur duvarları ilk olarak 2009 yılındaki AY-173 açmasında yapılan çalışmada tespit edilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar sur duvarlarını takip etmek amacıyla, 2010 yılında AZ-173, 2011 yılında AY-172, BA-173, 2012 yılında, BB-173, BB-174, 2013 yılında BA-174, BC-173, BC-174, 2014 yılında AV-172-173, AZ-174 açmalarına genişletilmiştir.

2009-2014 yılları arasında yapılan kazılarda açığa çıkartılan Tatarlı Höyük sur sistemi, höyüğün güney batısındaki en yüksek noktaya inşa edilmiş, ovaya hakim konumu ve kiklopien bazalt taşlardan temelleri ile Tatarlı Höyük'ün en görkemli yapılarından biridir. Açığa çıkartılan kısmı 25 m uzunluğunda, 2 m kalınlığındaki sur duvarları kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu uzanmaktadır. Duvarın hattı iki kere doğuya çekilerek testere dişi formunu almıştır (Girginer, 2016). Sur duvarındaki ilk kırılma kuzeyde, ikinci kırılma ilk kırılma noktasının 8,80 m güneyinde yer almıştır. İkinci kırılma noktasında duvar, 2 m doğuya çekilmiştir. Toplamda 25 m uzunluğa ulaşan sur duvarı, doğuya yöneldikten sonra 1,20x1,30 m boyutlarında iç kısmı toprakla doldurulmuş hücrelerden oluşan iki sandık duvar ile arasında yer alan kazematlı yapıya dönüşmüştür (Girginer ve ark.,

2014b). Surun içerisine yapılan duvarlarla, sur duvarları desteklenmiş ve surun güneyinde de kule tabanı açığa çıkartılmıştır (Girginer ve ark., 2015). Yapılan çalışmalarda MÖ II. binyıla tarihlenen sur duvarının Demir Çağ eklentileriyle beraber yıkılmadan uzun süre kullanıldığı anlaşılmaktadır. Alandan, MÖ 18. yüzyıl'a tarihlendirilen bir adet silindir mühür ile MÖ 13. yüzyıla tarihlendirilen bir adet çift yüzlü damga mühür (Girginer ve Collon, 2014c) ve bir adet Eski Hitit Dönemi'ne tarihlendirilen bulla (Girginer ve ark., 2015) sur duvarlarını tarihlemek için önem arz etmektedir. Bunun dışında ele geçen GTÇ seramikleri, tabak ve içe dönük ağızlı çanak formları, drab ware mal grupları, spindle bottle ve matara formlarına ait parçalarda tanımlanmıştır. Sur sistemi OTÇ tabakasına oturtulmuştur, bu tabakadan ele geçen seramikleri içerisinde, ise basit içe dönük ağızlı çanak, fincan, yonca ağızlı testi, ağzı dışa çekik çizgi bezemeli ya da yalın çömlek ve pişirme kapları ve gözlü testiler yer almaktadır (Girginer ve ark., 2014b).

Tatarlı Höyük suru etrafında yapılan çalışmalarda Hellenistik Dönem yerleşimine ait yapılar sur duvarlarına bitiştirilmiş şekilde açığa çıkartılmıştır. Böylelikle iş gücü ve zamandan tasarruf edilmiştir. Sur duvarlarının Hellenistik Dönemde kullanım görmediği, surun üzerine suru dik kesecek şekilde inşa edilen Hellenistik Dönem duvarlarından anlaşılmaktadır. Sur yapısının etrafı Hellenistik Dönem içerisinde işliklerin toplandığı bir alan (Girginer ve ark., 2015) ve olasılıkla atıkların döküldüğü çöp çukurlarıyla tanımlanabilir. Bu alanda Hellenistik Dönem yerleşiminin izleri diğer alanlara göre daha siliktir. Bunun sebebi sur duvarlarında kullanılan kiklopien taşlar ve sur temellerinin kalınlığı olmalıdır. Hellenistik yapılarda kullanılmak üzere surlardan taş alınamaması, yapıların ya sur duvarlarının üzerine kısıtlı bir alanda ya da sura bitişik konuşlanmasını gerektirmiştir. Alandaki eğimle beraber aynı alanda OTÇ'den Geç Hellenistik Dönem'e kadar yerleşimin çeşitli eklentilerle devam etmesi buluntuların steril olarak ele geçmesini zorlaştırmıştır. Bu durum aynı zamanda Hellenistik Dönem yapılarındaki evre farkını anlamamızı kısmen de olsa engellemiştir (Şekil 4.7).




Şekil 4.7. Sur açmalarının 1/20 ölçekli mimari çizimi

Alanda yapılan çalışmalar, sur duvarlarını takip etmek amacıyla kuzey güney aksında yapıldığı için ortaya çıkartılan Hellenistik yapılar bütünlük arz etmemektedir. Bu sebepten bu alandaki yapılar açma numaralarına göre verilmiştir.

BA-174 açmasında yapılan çalışmalarda açmanın kuzeydoğusunda, sur duvarına batıdan birleştirilmiş 2,5 m uzunluğunda, 0,60 m genişliğinde polygonal taşlardan inşa edilmiş tek bir duvar ortaya çıkartılmıştır. Duvarın üç sıra cephe örgüsü bulunmaktadır. II-a evresine ait olduğu düşünülen duvarın kuzeyine bitiştirilmiş 0,60 m çapında, toprak sıvalı bir ocak ve kısmen korunmuş sıkıştırılmış toprak taban açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.8). Taban üzerinden ele geçen

az sayıda malzeme DSA grubu seramikler ile depolama kaplarına ait parçalardır (Şekil 4.9). Ocağın etrafından çok sayıda salyangoz kabuğu ele geçmiştir. Mutfak olması muhtemel mekanın doğu ve kuzey duvarları açığa çıkartılmadığı için boyutları belirsizdir.



Şekil 4.8. BA-174 açmasının kuzeyindeki mutfak tabanı ve ocak.



Şekil 4.9. Mutfak tabanı üzerinden ele geçen seramik örnekleri.

BA-174 açmasında devam eden çalışmalarda açmanın güneydoğusunda Hellenistik Dönem II-a evresine tarihlendirilen tek bir duvar ortaya çıkartılmıştır. Duvar 1,90 m uzunluğunda, 0,70 m genişliğindedir. Çift sıra taş örgüsüne sahip

olan duvarın cephe örgüsü tek sıradır. Herhangi bir yapıyla bağlantısı bulunmayan duvar, yüzey toprağının hemen altında bulunduğu için tarihlemek için herhangi bir buluntu grubu ile ilişkilendirilemese de höyükteki Hellenistik II-a evresi duvarlarıyla aynı aksta ve örgüdedir. II-a evresi duvarının hemen güneyinde Hellenistik Dönem II-b evresi duvarı açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.10). Bu iki duvarın birbirleriyle bağlantısı bulunmamaktadır. II-b evresi duvarı yaklaşık 2,10 m uzunluğunda ve 0,55 m kalınlığındadır. Kuzey ucu hafifçe doğuya doğru dönmüştür. Söz konusu duvarın 5 sıra cephe örgüsü bulunmaktadır ve duvarda daha küçük boyutlu taşlar kullanılmıştır. II b evresine ait duvarın herhangi bir yapıyla bağlantısı olmasa da duvarın doğusundan toplu halde ele geçen 79 adet pişmiş toprak tezgah ağırlığıyla beraber duvarın etrafından 90 adete yakın tezgah ağırlığı bulunmuştur. Toplu halde ele geçen ağırlıklardan 58 tanesi piramidal, 11 tanesi disk, 4 tanesi de dairesel formdadır (Şekil 4.11). Bu kadar ağırlığın bir arada ele geçmesi II-b duvarının doğusunun tekstil işliği olduğunu düşündürmektedir. Bununla beraber dokuma tezgâhının da bu duvara bitişik bir şekilde kullanılmış olabileceğini göstermektedir.



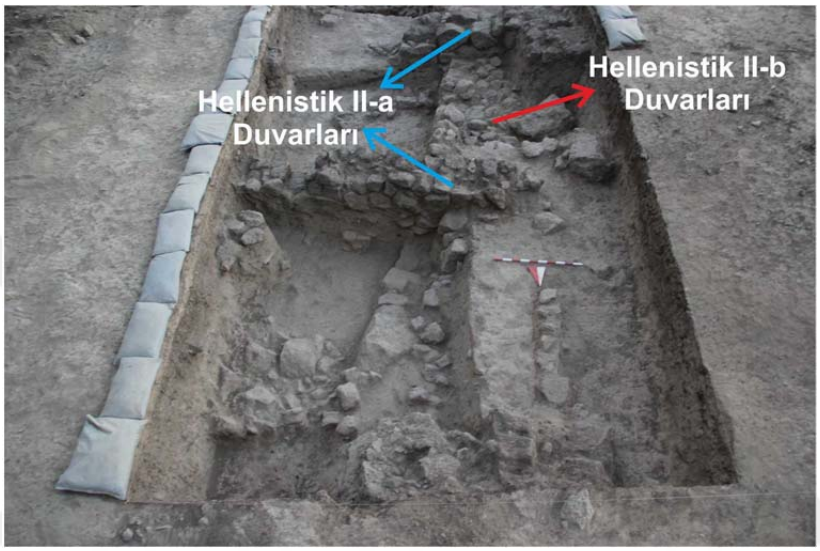

Şekil 4.10. BA-174 açmasında II-a ve II-b evre duvarlarının doğudan görünümü



Şekil 4.11. II-b evresine kullanılan pişmiş toprak tezgah ağırlıklarından örnekler

BA-174 açmasının kuzeyinde yer alan AZ-174 açmasında, sur duvarlarının doğu cephesini açığa çıkarmak ve yapıyı kuzeye doğru takip edebilmek amacıyla çalışılmıştır. Yapılan çalışmada II-b evresi duvarının üzerine oturtulmuş Hellenistik Dönem II-a evresine ait duvarları ortaya çıkartılmıştır (Şekil 4.12). II-a duvarların batı uçları sur duvarının üzerine yerleştirilmiş ve duvarlar kuzeybatı-güneydoğu aksında uzanmaktadır. Güneyde yer alan duvar 2,6 m uzunluğunda, 0,75 m genişliğinde iken bu duvarın 3,5 m kuzeyinde yer alan diğer duvar, 3,80 m uzunluğunda ve 0,55 m genişliğindedir. Çift sıra olarak örülmüş duvarların her ikisinin de cephe örgüleri 2 sıradır. Devam eden çalışmalarda söz konusu duvarların yaklaşık 5 m batısında yüzey toprağının hemen altından, duvarlarla herhangi bir bağlantısı bulunmayan sıkıştırılmış toprak açığa çıkartılmıştır. 5x2 m'lik kısmı korunmuş olan taban üzerinden gelen az sayıda DSA grubu seramikle beraber duvarlar ve taban Hellenistik Dönem II-a evresine tarihlenmektedir. Duvarlar ve taban, yüzeyin hemen altında yer aldıkları için ele geçen buluntular Demir Çağı'ndan Hellenistik Dönem'e çeşitlilik göstermekle beraber buluntuların yoğunluğuna ve höyüğün stratigrafisine uygun olacak şekilde yapıları MÖ 2-1.

yüzyıla tarihlemek mümkündür. II-a evresi duvarlarının altından devam eden II-b evresi duvarının sadece 0,80 m yüksekliğinde, 5 sıra örülmüş doğu cephesi açığa çıkartılmış, güney ve kuzey ucu II-a evresi duvarları tarafından kesilmiştir (Şekil 4.13).




Şekil 4.12. AZ-174 açmasında açığa çıkartılan II-a ve II-b evresi duvarları



Şekil 4.13. AZ-174 açmasında açığa çıkartılan II-b evresi duvarının doğudan görünümü

Duvar örgüsü II-a evresi duvarlarndan farklı olarak kuzey-güney doğrultulu uzanmaktadır. Duvarın batı cephesi açılmadığı için genişliği bilinmemektedir. Doğu cephesi II-a örgüsünden farklı olarak küçük boyutlu taşlarla 5 sıra olarak örülmüştür. II-b evresinde duvar sıralarının arasına yaklaşık 10x10 cm boyutlarında taşlar sıkıştırılmıştır. Duvarın hemen doğusuna bitiştirilmiş 1x1 m ölçülerinde sıkıştırılmış toprak seki yer almaktadır. Buluntular dar bir alandan ele geçse de Hellenistik Dönem'e ait depolama kapları ve MÖ 4.yüzyıl sonu- 3.yüzyıl ortaları arasında tarihlendirilen Attika- Rodos tipi iki adet kandil ele geçmiştir.[1] (Şekil 4.14)




Şekil 4.14. AZ-174 açmasının II-b evresinde ele geçen Attika-Rodos tipi kandiler

AZ-174 açmasının kuzeyinde yer alan AZ- 173 açmasında yapılan çalışmalarda Demir Çağı'na tarihlendirilen su kanalının güneyinde kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan Hellenistik Dönem II-a evresine ait tek bir duvar açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.15). 2 m uzunluğa sahip duvar 0,70 m genişliğindedir. Çift sıra örülmüş duvarın, yine çift sıra cephe örgüsü bulunmaktadır. Duvar herhangi bir yapıyla birleşmese de duvarın doğu ucu güneyden güney kesite doğru devam etmektedir. Yaklaşık 2 m kuzeyinde 0,80 m çapında bir ocak açığa çıkartılmıştır.

[1] Tatarlı Höyük Kandilleri Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümden, Arş. Gör. Hakan GERÇEK tarafından yayına hazırlanmaktadır. Kandiller ile ilgili bilgiler, Sn. Hakan GERÇEK ile 2019 yılında yapılan sözlü görüşme sonucunda yazılmıştır.




Şekil 4.15. AZ-173 açmasında yer alan surun doğusundaki II-a evresi duvarları

Alanın genelinden gelen buluntular steril olarak ele geçmese de MÖ 198-146 yıllarına tarihlendirilen Rodos ithali amphoraya ait kulp parçası (Dündar ve Gerçek, 2018) ele geçmiştir. Bunun dışında, az sayıda batı yamacı seramikleri, DSA grubu tabaklar ve megara kasesi parçaları ile beraber 17 adet tezgah ağırlığı ve 3 adet terracotta figürin parçası ele geçmiştir (Şekil. 4.16). Figürinler tam olarak ele geçmese de 2 tane ön yüzleri korunmuş süvari, bir adet giysili kadın figürini, diğer buluntularla beraber açığa çıkartılan yapıları MÖ 2-1. yüzyıla tarihlemektedir (Şekil 4.17).



Şekil 4.16. AZ-173 açmasında ele geçen figürin örnekleri



Şekil 4.17. AZ-173 açmasında ele geçen Hellenistik Dönem seramikleri

AZ-174 açmasının batısında yer alan AY-173'de yapılan çalışmalarda herhangi bir Hellenistik Dönem yapısı bulunmamaktadır. Alanda Hellenistik buluntuları daha çok AY-173 açmasında açığa çıkartılan 10 adet çöp çukuru içerisinde ve çukurların etrafında ele geçmiştir (Girginer ve ark., 2011a). Çöp çukurları alanın tamamına yayılmıştır (Şekil 4.18). Bu açmayla beraber çöp çukurları daha çok kuzeye doğru yayılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Çukurlar Demir Çağ mimarisini oldukça tahrip etmiştir. Çukurların içerisinde erken dönem yapılarına ait taşlar gözlemlenmiş, ayrıca, yoğun büyükbaş hayvan kemikleri,

seramik ve tezgah ağırlığı parçaları ele geçmiştir (Şekil 4.19). Bütün bunlardan yola çıkarak alanın daha çok üretim ve organik atıkların toplandığı çöplük olarak kullanıldığı söylenebilmektedir.



Şekil 4.18. AY-173 açmasında yer alan çöp çukurları



Şekil 4.19. Çöp çukurunda açığa çıkartılan hayvan kemikleri

AY-173 açmasının kuzeyinde yer alan AV-172 ve AV-173 açmalarında sur duvarının kuzey ucunu takip etmek amacıyla çalışılmıştır. Yapılan çalışmalarda

Hellenistik Dönemin iki evresine ait yapılaşma daha net ortaya çıkmıştır. Açmanın kuzeyinde Hellenistik Dönem II-a evresine ait birbirine paralel 2 duvar açığa çıkartılmıştır. Kuzeydeki duvar, 2,5 m uzunluğunda, 0,70 m genişliğindedir. Bu duvarın 3,5 m güneyinde yine aynı aksta uzanan 4,85 m uzunluğunda 0,70 m genişliğinde bir duvar daha yer almaktadır. Her iki duvar da çift sıra örülmüş ve yine çift sıra cephe örgüsüne sahiptir. Her iki duvarın arasında yine duvarlarla ilişkili sıkıştırılmış toprak taban açığa çıkartılmıştır. Tabanın doğu-batı 2,9 m, kuzey-güney 1,5 m'lik kısmı korunmuştur. Taban üzerinden gelen buluntular, DSA grubu tabak, kase formları ve depolama kabı parçaları (Şekil 4.20) ile bir adet pişmiş toprak giyimli kadın figürinidir (Şekil 4.21). Buluntular MÖ 2. yüzyıla tarihlenmektedir.




Şekil 4.20. AV-172-173 açmalarında Hellenistik Dönem II-a evresi içerisinde ele geçen seramik örnekleri.



Şekil 4.21. AV-172-173 açmalarında ele geçen giyimli kadın figürini.

Hellenistik Dönem II-a dönemi tabanı kaldırıldıktan (Şekil 4.22) sonra alanda II-b evresine ait 6 adet çöp çukuru tespit edilmiştir (Şekil 4.23). Çöp çukurlarından 6 tanesi açmanın kuzeyinde II-a duvarlarının arasında yer alırken bir tanesi de sur duvarının batısında yer almaktadır. Boyutları 0,80 m- 2 m arasında değişen çöp çukurları buluntu sayısı oldukça azdır. Bunun yanında sur duvarının batısında yer alan çöp çukuru içerisinde 60x40x35 cm ölçülerinde işlenmiş bir kireç taşı blok çıkarılmıştır. Açığa çıkartılan bu blok taş AS-189 açmasında bulunan Akhamenid Dönemi kabartmasıyla benzer özelliklere sahiptir. Üst kısmı kırılarak tahrip edilmiş daha sonra çöp çukuru içerisine bırakılmış olan kireç taşı blok Hellenistik Dönem'de yapılan Orta ve Geç Demir Çağ tahribatını gözler önüne sermektedir.




Şekil 4.22. AV-172-173 açmalarında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem II-a evresi mimarisi



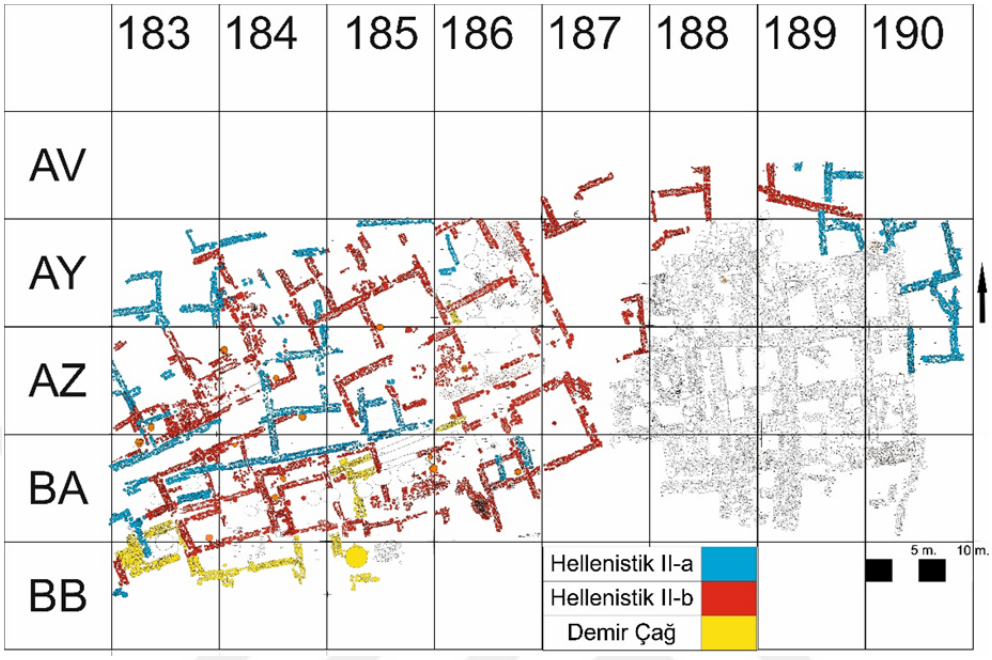
Şekil 4.23. AV-172-173 açmalarında açığa çıkartılan çöp çukurları

Sur yapısının etrafında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları genel olarak iki evreli mimari plana sahiptir. Erken evre olan Hellenistik Dönem II-b evresinde duvarlar daha yüksek örülmüş, yaklaşık 1m ye ulaşmaktadır. Bunun dışında cephe örgüleri 4-5 sıradır. Ortaya çıkartılan çöp çukurlarının tamamına yakını bu evreye aittir. Ele geçen ağırlıklar, sarmaşık yaprağı motifli siyah astarlı batı yamacı seramikleri II-b evresinin buluntu tipolojisini oluşturmaktadır. Bunun dışında ezgi taşı havaneli ve az sayıdaki metal buluntu ele geçmiştir. Genel olarak yerleşimin MÖ 4. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı gibi kurulduğunu söylememiz yanlış

olmayacaktır. II-a evresi ise DSA grubu seramikler, Megara kaseleri, figürinler, iğ biçimli unguantariumlarla temsil edilmektedir. II-a evresindeki yerleşimin 2. yüzyıl ortalarında başlamış, MÖ 1. yüzyılın ilk yarısında yerleşim sona ermiştir.

### 4.1.3. A Yapısının Çevresinde Yapılan Çalışmalar

Tatarlı Höyük sitadel yerleşiminin güneybatısında yer alan A yapısının etrafında yapılan çalışmalarda açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları diğer alanlara göre daha fazla bütünlük arz etmektedir. Özellikle, 2007 yılında başlayan, 2017-2018 yıllarında batıya doğru devam ettirilen çalışmalar yerleşimi bir bütün halinde görmemizi sağlamıştır (Şekil 4.24). Bunun dışında A yapısının içerisinde yapılan çalışmalarda yapı, Hellenistik Dönemin mimari izlerinden yoksundur. Buna rağmen A yapısının odaları Hellenistik Dönem'de çöp doldurularak kullanılmıştır (Girginer ve ark., 2011a). Yapının kuzey ve doğu cephesini ortaya çıkartmak için yapılan çalışmalarda ise birbirleriyle bağlantılı olmayan fakat A yapısına bitiştirilmiş Hellenistik Dönem yapıları saptanmıştır. A yapısının etrafındaki yerleşim, sur yapısındaki yerleşim ile bu bakımdan oldukça benzerlik göstermektedir. İki evreli açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları özellikle Demir Çağ temelleri üzerine oturtulan, çoğunlukla kare planlı yapılardır. Geç Demir-Erken Hellenistik malzeme grubu az sayıda ele geçtiği için henüz mimari bir bütünlük içerisinde değerlendirilememektedir. Ele geçen malzemelere bakarak Tatarlı Höyük II-b evresi içerisinde yerleşimin, MÖ 3. yüzyılda başlamış olduğu ve MÖ 2. yüzyılda son şeklini aldığı söylenebilmektedir. II-a evresi içerisinde, MÖ 2. yüzyıl sonunda yerleşim küçülmüş, MÖ 1. yüzyıl ilk yarısında itibaren Hellenistik yerleşim son bulmuştur. Yapılan çalışmalarda 1/20 ölçekli mimari çizimler birleştirilerek bütünlük sağlanmış, yapılar ortaya çıkan plana göre değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ortaya çıkan yapılar, kazı raporlarından bağımsız olarak numaralandırılmışlardır.




Şekil 4.24. A yapısının çevresinde yapılan çalışmalarda açığa çıkartılan Hellenistik Dönem mimarisi

2007 yılında başlayan çalışmalarda A yapısının doğusunda bulunan AY ve AZ-190 açmaları 2013 yılına kadar, BA-190 açmasında ise 2014 yılında çalışılmıştır. Yapının kuzeyinde bulunan AV-188 2010 ve 2012 yılında, AV-189 açması 2010 yılında, AV-187 açması 2011 ve 2013 yıllarında, AV-186 açması 2013 ve 2014 yıllarında açılmıştır.

Yapılan çalışmalarda A Yapısının doğusunda yer alan AY-190 ve güneyindeki AZ-190 açmasında birbirine bitişik iki adet mekan açığa çıkartılmıştır. 1 no.lu mekan olarak adlandırılan kuzeydeki mekan, 5x5 m boyutlarında kuzey duvarının az bir kısmı korunmamış ve kare şeklindedir. Duvarları 0,75 m kalınlığında, çift sıra duvar örgüsü, yine aynı şekilde çift sıra cephe örgüsü bulunmaktadır. Mekanın duvarları yaklaşık 0,50 m yüksekliğindedir. Bu duvarların üzerinde yer yer kerpiç izleri saptanmıştır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu uzanan 1 no.lu mekan, kuzeyden güneye azalan kot farkına paralel olarak inşa

edilmiştir (Şekil 4.25). Batı duvarı A yapısının kuzeybatısına bitiştirilmiş şekildedir. Kuzeybatı köşesinin hemen dışında birbirine bitişik 0,65 m çapında iki adet ocak yer almaktadır. Bu ocaklar, dışı seramik kaplı içerisi toprak sıvalı şekilde yapılmıştır. Ocağın etrafında amphora parçaları ve depolama kapları ele geçmiştir. Genel olarak bu boyutlardaki mekanların ortasında bulunan üst çatıyı destekleyen dikmenin oturduğu taş kaidenin yer almaması mekanın açık avlu olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Yüzeye oldukça yakın olduğu için mekan içerisinden ele geçen malzemeler steril olmasa da genel olarak DSA grubu seramikler, sığ tabak, içe dönük ağızlı kaseler ve tezgah ağırlıkları en çok rastlanan buluntu grubunu oluşturmaktadır (Girginer ve ark., 2010). Bunun dışında ele geçen MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen Siyah astarlı 2 adet Levant atölyesi üretimi-Ephesos Tipi kandil, baş kısmı korunmamış terracotta kadın figürini ve Dionysos tasvirli kandil (Girginer ve ark., 2011a) mekanın genel olarak Hellenistik Dönem II-a evresi içerisinde, MÖ 2. yüzyıl sonu- MÖ 1. yüzyıl arasına tarihlendirilmesine neden olmuştur.




Şekil 4.25. A Yapısının doğusunda ve kuzeyinde yer alan 1-5 no.lu mekanlar

1no.lu mekanın güneyinde, açığa çıkartılan 2 no.lu mekan, kuzeyden 6 m güneyden ise 5 m boyutlarındadır. 0,75 m duvar kalınlığı bulunan mekanın çift sıra duvar ve cephe örgüsü bulunmaktadır. Mekanın batı duvarı A yapısının doğu girişi olduğu düşünülen koridoru kapatacak şekilde inşa edilmiştir. Böylelikle oluşturulan bu alan ayrı bir mekan olarak kullanılmış olmalıdır. Mekanın doğu duvarının kuzey ucu korunmamıştır. Bunun yanında aynı duvarın kuzeyinde örülen 3 m'lik kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu ayrı bir duvarla AY-190 açmasındaki mekanla birleşmektedir. Böylelikle kuzeydoğu ucunda ayrı bir üçgen bir oda oluşturulmuştur. 2 no.lu mekan kuzey-güney doğrultu olup içerisinden alınan malzemeler DSA grubu sığ tabak ve kaseler, tek kulplu testi, amphora parçalarıdır. Bunun dışında bitkisel bezemeli megara kasesi ve tezgah ağırlıkları da ele geçmiştir. Ele geçen buluntulardan ve bu mekanın duvarlarının 1 no.lu mekânın duvarlarıyla bütünlük göstermeyerek aynı anda inşa edildiği düşünüldüğünden dolayı Hellenistik Dönem II-a evresine tarihlendirilmektedir. Çevresinde henüz çalışılmadığından şu an için birbirinden bağımsız iki farklı konut gibi görünmektedir. 2. No.lu mekânın güneyinde 1 ve 2 no.lu mekanla herhangi bir bütünlük gösteren mimari unsur açığa çıkartılmamıştır. Fakat bu alanda bulunan üç adet çöp çukuru içerisinden ele geçen az sayıda seramik parçaları ile beraber megara kase parçaları bu çöp çukurlarının mekanlarla ilişkili olduğunu düşündürmektedir (Şekil 4.26).



Şekil 4.26. 1 ve 2 no.lu mekan içerisinden ve güneyinde yer alan çöp çukurlarından ele geçen seramik örnekleri

A yapısının güneydoğusunda Hellenistik Dönem yapılarına ait izler daha azdır. Bu alanda eğimin fazla olması sebebiyle Hellenistik Dönem yerleşimi höyüğün ve A yapısının güneyine doğru çok fazla yayılmamıştır.

A yapısının kuzeyinde 2010-2014 yılları arasında AV-188-189 ve AY-189 açmalarında çalışılmış, bu açmalarda Hellenistik Dönem 3 mekan daha açığa çıkartılmıştır. AV-189 açmasında yapılan çalışmalarda yapıların güneyden A yapısına iş gücünden tasarruf sağlamak için yaslandırılan mekanların, kuzeyinde II-b evresine ait kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu 9 m uzunluğunda çift sıra 0.80 m kalınlığında tek sıra cephe örgüsü bulunan teras duvarına oturtularak inşa edilmiştir (Şekil 4.27).



Şekil 4.27. 3-5 no.lu mekanların kuzeyden görünümü

3 ve 4 no.lu mekanlar teras duvarının kuzeyinde, kuzey-güney doğrultulu uzanmaktadır. Mekanlar güneyden teras duvarına yaslanmıştır. Doğudaki 3 no.lu mekanın doğu duvarının bulunduğu alanda çalışılmadığı için açığa çıkartılmamıştır. Mekan bu şekliyle 4x2,5 m ölçülerindedir. Mekanın duvarları 0,65 m kalınlığında, çift sıra cephe örgüsüyle oluşturulmuştur. Mekan içerisinden DSA grubu sığ tabaklar ve tezgah ağırlıkları açığa çıkartılmıştır. 3 no.lu mekanın batısında yer alan 4 no.lu mekan yine aynı örgü tekniğine sahiptir. Doğu ve batı duvarları 3,90 m uzunluğunda olan mekanın kuzey duvarının bulunduğu alanda çalışılmadığı için mekanın tam ölçüleri belli değildir. 4 no.lu mekan içerisinden DSA grubu çanak, kase parçaları ile tezgah ağırlıkları açığa çıkartılmıştır. Yapı içerisinden gelen buluntular oldukça azdır. Buna rağmen ele geçen seramik buluntularından MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir. Bu iki mekanın güneyinde AY-189 açmasının güney yarısında yukarıda bahsi geçen teras duvarına sonradan eklemlendirilmiş ve daha geç olduğu düşünülen başka mekan bulunmaktadır. 5 no.lu mekan olarak adlandırılan mekan 2,5x2,5 m

boyutlarındadır. Mekanın 3,90 m uzunluğundaki batı duvarı teras duvarı üzerine oturtulmuştur. Güney ayrıca bir duvar örülmeden A yapısının duvarlarına yaslandırılmıştır.

4 no.lu mekanın batısında AV-188 açmasında Hellenistik Dönem II-a evresine tarihlendirilen 2 adet mekan açığa çıkartılmıştır. 4 no.lu mekanın batısında yaklaşık 5 m'lik bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun ardından A yapısının kuzeybatısında yapıya kuzeyden bağlanmış 4 m uzunluğunda ve 0,65 m kalınlığında çift sıra örgü ve 3 sıra cephe örgüsüne sahip duvarlarla oluşturulmuş 6 no.lu mekan açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.28). 4x4 m boyutlarındaki mekanın kuzey duvarı 4.20 m uzunluğundadır. Batı duvar ise batı kesit içerisinde yer aldığı için tam olarak ortaya çıkartılamamıştır. Mekanın güney duvarı A yapısına batıdan bitiştirilmiştir. 6 no.lu mekanın içerisinden tezgah ağırlıkları, sığ tabak ve bitkisel motifli Megara Kasesi parçaları açığa ele geçmiştir. Mekanın güneyinde A yapısının kuzeybatı duvarları ve 6 no.lu mekanın güney duvarı kullanılarak oluşturulmuş 1,5x1,5 m boyutlarında küçük bir oda oluşturulmuştur. Bu odanın güneydoğu köşesinde bir adet pithos ve etrafında depolama kabı parçaları bulunmaktadır. Bu oda olasılıkla depo veya kiler olarak kullanılmış olmalıdır (Şekil 4.29).



Şekil 4.28. AV-187 açmasında yer alan 6 no.lu mekan.



Şekil 4.29. 6 no.lu mekanın güneyinde yer alan depo veya kiler

A yapısının batısında Hellenistik Dönem yapıları daha fazla bütünlük arz etmektedir. AV, AY, AZ, BA-186,187 açmalarında, 2009 yıllarında başlayan çalışma 2014 yılında sonlandırılmıştır. 2015 yılında AY, AZ, BA-186 açmalarında tekrar çalışma başlatılmıştır. 2016 yılından itibaren de BA, BB-183,184,185 açmalarında çalışılmış, 2017 ve 2018 yıllarında çalışma bu açmaların kuzeyindeki AY, AZ, BA-183,184,185 açmalarına kaydırılmıştır. Son dönem kazılarıyla beraber Hellenistik yapıları bir toplu halde geniş bir alanda açığa çıkartılmıştır.

AY-187 açmasının kuzeyinde yer alan ve büyük çoğunluğu AV-187 açmasının güneybatısında bulunan Hellenistik Dönem II-b evresine tarihlendirilen mutfak yapısı özelikle in-situ olarak ele geçen taban üstü malzemeleriyle oldukça önem arz etmektedir (Şekil 4.30). Yapının kuzey ve doğu duvarı korunmamıştır. Kuzeyden güneye azalan kot farkına paralel olarak inşa edilen mekan 3x3 m boyutlarındadır. Güney duvarı 3 m, kuzey duvarı ise 3,5 m boyutlarındadır. Duvar kalınlığı 65 cm ve çift sıra duvar ve cephe örgüsü bulunmaktadır. Mekan içerisinde sıkıştırılmış toprak taban kısmen korunmuştur. Taban üzerinde bir adet tam korunmuş, iki adet içe çekik ağızlı çanak, amphora parçaları ve mekanın güneybatısında 0,60 m çapında bir ocak bulunmaktadır. Ocağın dış çeperi seramik kaplı, içerisi toprakla sıvanmıştır. Ocak ve taban mekanın temel seviyesinin altıda yer almaktadır. Ocak içerisinde bir adet pişmemiş toprak ağırlık ve ocağın dışarısında çok sayıda salyangoz kabuğu ile yanmış havyan kemiği parçaları ele

geçmiştir. Ocak çevresinden alınan toprak örneklerinden mercimek ve buğday tohumları tespit edilmiştir. Ocak çevresinde bunun dışında pişmemiş tezgah ağırlıkları ele geçmesi ocakların yemek pişirme dışında tezgah ağırlıklarını da pişirmek için de kullanıldığını göstermektedir. Mutfak içerisinden geçen seramik buluntular ve bir adet atlı binici figürini yapının MÖ 2. yüzyıl içerisinde kullanıldığı göstermektedir (Şekil 4.31)



Şekil 4.30. AV-187 açmasında yer alan mutfak yapısı



Şekil 4.31. AV-187 açmasında yer alan mutfak yapısı içerisinden ele geçen buluntular

AV-187 açmasının güneyinde, kuzey yarısı AY-187, güney yarısı AZ-187 açması içerisinde yer alan batı yarısı korunmamış bir mekan açığa çıkartılmıştır. 7 no.lu olarak adlandırılan mekanın doğu duvarı 5,5 m uzunluğunda, 0,60 m genişliğindedir. Çift sıra olarak örülen duvarın yine çift sıra cephe örgüsü bulunmaktadır. Kuzey duvarı da yine doğu duvarı ile aynı ölçü ve özelliklere sahiptir. Kuzey duvarının ortasında 1 m kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu açıktan mekanın girişine doğru ilerlendiğinde yassı plaka taşlardan yer yer korunmuş döşeme taşları bulunmaktadır. Merkezinde ise çatıyı destekleyen dikmenin oturduğu üst kısmı yassı blok bir taş bulunmuştur. Mekanın güney batısında bulunan sıkıştırılmış toprak taban ile çevrelenmiş bir ocak bulunmaktadır (Şekil 4.32). Mekan içerisinde özellikle taş döşeme etrafına düşen kerpiç ve taş blokları çıkartılmıştır. Bu bloklar kaldırıldıktan sonra taş döşeme etrafında MÖ 3-2. yüzyıla tarihlenen iki adet tam korunmuş dışı gövdenin alt kısmına kadar astarlanmış ekhinus kase, bir adet skyphos, bir adet amphoriskos, bir adet tek kulplu testi, ele geçmiştir (Şekil 4.33). Bunun dışında mekan içerisinde günlük kullanım kapları ve amphora parçaları bulunmaktadır. 7 no.lu mekanın güneyinde Hellenistik Dönem yapısı açığa çıkartılmamıştır. Bu alanda 6 adet çöp çukuru bulunmaktadır. Çöp çukurları içerisinde az sayıda seramik parçası ele geçmiştir. Çukurlar, erken dönem yapıların olukça tahrip etmiştir. Çukur içerisinde bulunan taşlar, erken dönem yapılarından taş çekilmek için açıldıklarını düşündürmektedir.



Şekil 4.32. AY-AZ-187 açmalarında yer alan 7 no.lu mekan ve mekan içerisinden, in-situ şekilde ele geçen seramikler

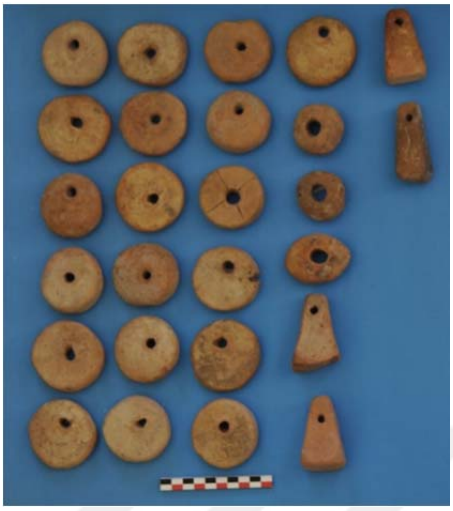


Şekil 4.33. 7 no.lu mekan ve mekan içerisinden, in-situ şekilde ele geçen seramikler

7 no.lu mekanın güneybatısında açığa çıkartılan diğer mekanlara göre daha büyük boyutlu başka bir mekan bulunmuştur. 8 no.lu olarak adlandırılan mekan, 8x8 m boyutlarındadır. 0,80 m kalınlığındaki duvarları, çift sıra bazalt ve yine çift sıra cephe örgüsüne sahiptir. Mekanın doğu duvarının ortasında yaklaşık 0,80 m açıklığında kapı girişi mevcuttur (Şekil 4.34). Mekanın kapısının önünde yer yer korunmuş yassı plaka taşlardan oluşturulan döşeme üzerinden giriş sağlanmaktadır. Mekanın ortasında üst çatıyı destekleyen dikmenin oturduğu üzeri düzeltilmiş kaide bulunmaktadır. Mekanın tabanı sıkıştırılmış topraktan yapılmış, herhangi bir sıva izine rastlanmamıştır. Mekan içerisinde in-situ herhangi bir malzeme ele geçmese de, mekanın güney duvarı önünde toplam 45 adet tezgah ağırlığı ele geçmiştir (Şekil 4.35). Mekan içerisinde az sayıda DSA grubu kase çanak ve tabak formları ele geçmiştir. 8 no.lu mekan içerisinden bu kadar fazla sayıda tezgah ağırlığının ele geçmesi burasının atölye olarak da kullanılmış olabileceğini göstermektedir.



Şekil 4.34. 8 no.lu mekanın AZ-187 açmasında açığa çıkartılan kısmının kuzeyden görünümü.



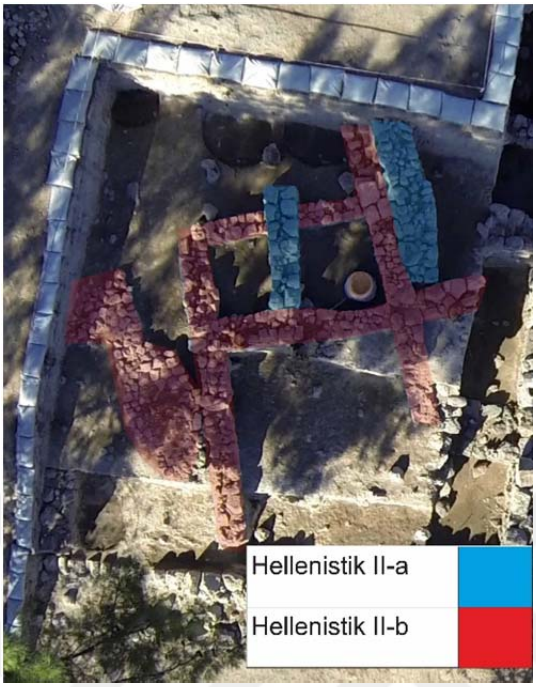
Şekil 4.35. 8 no.lu mekan içerisinde ele geçen pişmiş toprak tezgah ağırlıkları.

2014 yılında, AY-186 ve AZ-186 açmaları içerisinde yer alan Hellenistik Dönem II-b evresine ait sokak sistemi açığa çıkartılmıştır (Girginer ve ark., 2015). AZ-186 açmasından başlayıp güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu 16 m uzunluğunda devam eden 1. Sokak, AZ-186 açmasında yer alan güneybatı-kuzeydoğu yönündeki 2. sokakla kesişmektedir. Güneybatıya doğru 15 m kadar takip edilen 2. sokağın en batı ucu korunmamıştır. 2 m genişliğindeki sokakların tabanı seramik ve çakıl döşenmiştir. Her iki sokağın kesiştiği noktada sokağın tabanına gömülmüş ezgi taşı in-situ olarak ele geçmiştir. Ezgi taşının hemen güney yanında kapak taşı bulunmuştur (Şekil 4.36). 40x47 cm boyutlarındaki ezgi taşının sokakların kesişim noktasında bulunması, çevresindeki mekanların ortak kullanımına işaret etmektedir. Sokakların kesişim noktasında güneye doğru da sokağın güneyi korunmamıştır. Fakat 7 no.lu mekanın önündeki taş döşeme ile beraber 1. sokağın gidiş yönü, sokağın bu mekana kadar uzatılmış olabileceğini göstermektedir. Sokakların tabanında kullanılan seramikler herhangi bir profil vermeyen kaba seramik parçalarıdır. Bu alandan ele geçen bir adet minyatür krem kabı MÖ 2. yüzyıla tarihlenmiştir (Akıl, 2017).



Şekil 4.36. 1 no.lu sokağın AZ-187 açmasında kalan kısmı

8 no.lu mekanın batısında iki tane daha mekan yer almaktadır. Kuzeyde yer alan 9 no.lu mekan 5x5 m boyutlarında, güneyde yer alan 10 no.lu mekan 3x5 m boyutlarındadır. Mekanlanların duvarları 0,65 m kalınlığındadır, çift sıra cephe ve duvar örgüsü bulunmaktadır. 10 no.lu mekanın güneydoğu köşesinde bir adet ocak yer almaktadır. Ocak çevresinde DSA Grubu kase, çanak formlarının yanında çömlek parçaları ve tezgah ağırlıkları açığa çıkartılmış, mutfak olarak tanımlanmıştır. Bu mekan Hellenistik II-a evresinde ortasına ve doğusuna eklenen iki duvar ile iki odaya ayrılmıştır (Şekil 4.37). II-a evresine ait duvarlar iyi korunmamıştır. Mekanı ikiye bölen orta duvar 3 m uzunluğunda 0,70 m genişliğindedir. Doğuda bulunan duvar ise 4 m uzunluğunda, 0,90 m genişliğindedir. Bu duvarların diğer yapılarla herhangi bir bağlantısı bulunmamaktadır. Yüzey toprağına oldukça yakın olarak açığa çıkartılan duvarların etrafından alınan malzemeler steril olmamakla beraber, II-a evresi içerisinde MÖ 2. yüzyılın sonundan MÖ 1. yüzyıla kadar kullanım gördüğünü göstermektedir (Şekil 4.38).




Şekil 4.37. BA-186 açmasında yer alan10 no.lu mekan



Şekil 4.38. BA-186 açmasında yer alan10 no.lu mekan çevresinde ele geçen seramik örnekleri

10 no.lu odanın güneyinde doğu ve batı duvarının bir bölümü açığa çıkartılan başka bir mekan daha mevcuttur, fakat bu mekanın güneyi eğimden dolayı korunmamıştır. Bu mekanın batı duvarının 4,5 m'lik kısmı, doğu duvarının 2,5 m'lik kısmı korunmuştur. 8 no.lu oda ile aynı özelliklere sahip olan mekanın içerisinde 9 no.lu oda ile benzer formlarda günlük kullanım ve depolama kaplarına ait parçalar açığa çıkartılmıştır. 2 no.lu sokak ile 7 no.lu mekan arasında uzun ince dikdörtgen biçimli bir koridor bulunmaktadır. Bu koridorun 7 no.lu mekan ile 2 no.lu sokağı bir birine bağlayan bir giriş odası veya ön avlu olarak kullanılmış olması muhtemeldir. Koridorun kuzeyinde 0,60 m çapında bir ocak yer almaktadır. Yapı, giriş odası, 8-9 ve 10 no.lu odalar ve 10 no.lu odanın güneyindeki mekan ile beraber ile beraber 4 odası korunmuş bir kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu konut olarak tanımlanmıştır (Şekil 4.39). Bu konutun batısında da küçük boyutlu çakıl taşları ve seramik parçaları kullanılarak inşa edilmiş bir döşeme açığa çıkartılmıştır (Girginer ve ark., 2015). Bu döşeme küçük bir alanda korunmuş olsa da 2 no.lu sokakla çağdaştır ve 2 no.lu sokağın konutun batısından güneye doğru devam etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Mekanların MÖ 2. yüzyılda yoğun kullanım gördüğü içerisinden alınan DSA grubu tabak, çanak ve kase formlarından anlaşılmaktadır. Bunun dışında 10 no.lu mekanın güneyinde ele geçen çocuğunu taşıyan kadın figürini höyükte Hellenistik tabakalardan az sayıda ele geçmektedir (Şekil 4.40). Kourotrophos olarak adlandırılan bu figürinler daha çok, bereketin artması için kültsel amaçla kullanılmış olabileceği görüşü hakimdir (Hadzisteliou-Price, 1978). Yapı temellerinin altında üç adet Hellenistik Dönem çöp çukuru açığa çıkartılmıştır.




Şekil 4.39. 1 ve 2 no.lu sokağın çevresinde bulunan 8-12 no.lu mekanlar.



Şekil 4.40. 10 no.lu mekanın güneyinde ele geçen figürin

AZ ve AY-186 açmalarında 1 ve 2 no.lu sokağın kesiştiği alanın batısında 2014-2015 yılında yapılan çalışmalarda kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu iki mekan açığa çıkartılmıştır. Kuzeyde yer alan mekan 11 no.lu mekan olarak adlandırılmıştır (Şekil 4.41). 8x8 m ölçülerindeki mekanın duvarları 0,70 m

kalınlığında çift sıra taşla örülmüş araları küçük boyutlu taşlarla doldurulmuştur. Duvarların cephe örgüsü 3-4 sıra yaklaşık 0,50 m yüksekliğindedir. Duvarlar güneye doğru azalan kot farkına paralel olarak inşa edilmiştir. Mekan içerisinde yapılan çalışmalarda DSA grubu içe dönük ağızlı, tabak ve kase formları ve az sayıda tezgah ağırlığı ve 2 adet ağırşak ele geçmiştir. Bunların dışında bir adet kandil, iğ biçimli unguentarium parçası, Kourotrophos figürini, poloslu kadın figürini, atlı binici gibi pişmiş toprak figürin parçaları ele geçmiştir (Şekil 4.42). Mekan içerisinden ele geçen figürin sayısının fazla olması mekanın kültsel bir işlevinin de olduğunu düşündürmektedir. Figürinlerin hepsinin arka kısımları detaylandırılmamıştır. Yapının güney duvarının altından devam eden kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusunda açığa çıkartılan taban ve 11 no.lu mekanın güney doğusunda bulunan kerpiç seki Demir Çağı'na tarihlenmektedir.




Şekil 4.41. AY-186 açmasında bulunan 11 no.lu mekanın doğudan görünümü




Şekil 4.42. 11 no.lu mekan içerisinden ele geçen figürinler

11 no.lu mekan II-a evresinde ortasından geçen kuzey-güney doğrultulu duvarla iki bölüme ayrılmıştır (Şekil 4.43). 3,5 m uzunluğundaki duvar 0,60 m genişliğinde tek sıra cephe örgüsü, çift sıra duvar örgüsüne sahiptir. Yapı, eklenen duvar ile beraber, MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına kadar kullanım görmüştür. II-a duvarlarının etrafından ele geçen tezgah ağırlıkları, tekstil üretiminin Hellenistik Dönemin sonlarına kadar devam ettiğini göstermektedir.



Şekil 4.43. 11 no.lu mekanın ortasına eklenen II-a evresi duvarları

11 no.lu mekanın güneyinde AY ve AZ-186 açmaları içerisinde yer alan ve 11 no.lu mekanla aynı boyut ve mimari özelliklere sahip bir başka mekan bulunmaktadır (Şekil 4.39). 12 no.lu mekan olarak adlandırılan mekanın doğusunda yer yer korunmuş yassı plaka taşlardan örülmüş döşeme bulunmaktadır. Döşemenin etrafından 30'dan fazla tezgah ağırlığı, 3 adet bronz iğne, bronz bıçak, taş balta, ezgi ve öğütme taşı ele geçmiştir. Bu buluntular ile beraber mekan içerisinde DSA grubu sığ tabak ve kase formları da bulunmaktadır. Mekan içerisinde fazla sayıda tezgah ağırlığı ve tekstil üretiminde kullanılan malzemenin ele geçmesi 12 no.lu konutun atölye olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

AZ-AY-AV-186 açmalarında yapılan çalışmalarda açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları belgelendikten sonra 2015-2016 yıllarında kaldırılmış ve yapıların altında bu üç açmada toplam 16 adet çukur saptanmıştır. Hellenistik Dönem II-b evresine ait 11 ve 12 no.lu mekanların altından başlayan çukurlar, yaklaşık 0,50 m ile 1 m arası derinliğe sahiptir (Şekil 4.44). Çukurların içerisinden çok fazla buluntu ele geçmese de genel olarak batı yamacı seramikleri, dışında özensiz işçilik gösteren at ve binicisinin betimlendiği figürin Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem II-b evresinin erken örneklerini temsil etmektedir (Girginer ve ark., 2018) (Şekil 4.45). Çöp çukurları yapı temellerini altından başlamaktadır. Bulundukları alanda, erken dönem duvarlarını tamamen tahrip ettikleri çukur içlerinde bu duvarla ait taşlardan anlaşılmaktadır. Bu sebepten bu çukurların çöp çukurlarından farklı olarak erken dönem yapılarından taş çıkartmak için açılmış olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu çukurlar dikdörtgen formlu seramik fırını olarak tanımlanan yapı (Dardeniz ve ark., 2018) ile beraber Demir Çağ ve GTÇ yapılarını tahrip etmiştir (Girginer ve ark., 2018).



Şekil 4.44. 11 ve 12 no.lu mekanların altından başlayan çöp çukurları.



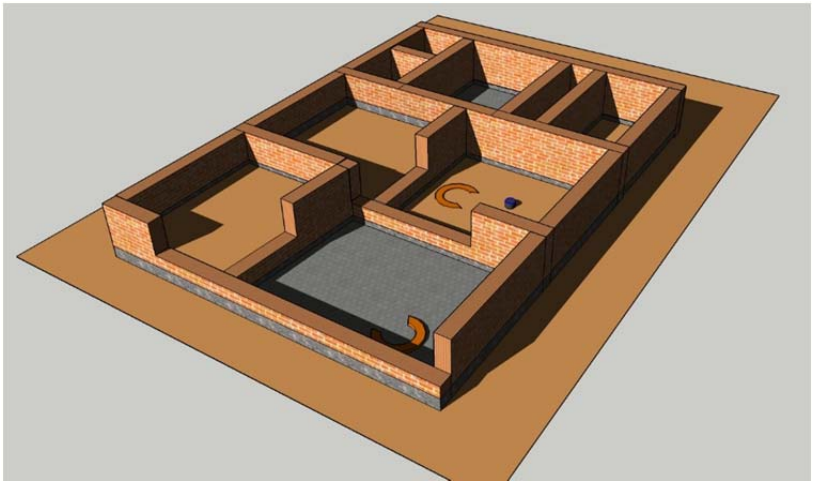
Şekil 4.45. 11 ve 12 no.lu mekanların altından başlayan çöp çukurları içerisinden ele geçen buluntular (Girginer ve ark., 2018)

Tatarlı Höyükte 2017 batıya, AY-183-184-185, AZ-183-184-185 ve BA-183-184-185 açmalarında kaydırılan çalışmalar, 2018 yılında çalışma, AZ-183-184-185 açmalarının güney yarısında ve BA-183-184-185 açmalarında devam ettirilmiştir. Bu sebepten 2017 yılında ortaya çıkarılan yapıların tamamının temel seviyesine ulaşılmamıştır. 2017 yılı itibariyle yapılan çalışmalarda, 11 ve 12 no.lu mekanların batısında bu mekanlarla bağlantılı 8 odalı bir konut açığa çıkartılmıştır (Şekil, 4.46).




Şekil 4.46. 2017-2018 yıllarında 11 ve 12 no.lu mekanların batısında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem konutu ve yapıları

Bu konutun batısında 20 m uzunluğunda, 2,5 m genişliğindeki kısmı açığa çıkartılan kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu sokak bulunmaktadır. 3 no.lu sokak olarak adlandırılan sokağın güneyinde güneybatıya doğru uzanan bir başka sokakla kesişmektedir. 3 no.lu sokağın kesiştiği, 27 m uzunluğunda, 2,5-3 m genişliğindeki, güneybatı-kuzeydoğu doğrultu 4 no.lu sokağın doğu ucu korunmamıştır. 3 no.lu sokak ile 1 no.lu sokağın arasında oluşturulan adada yukarıda bahsi geçen 8 odalı konut inşa edilmiştir (Şekil 4.47).



Şekil 4.47. 13-20 no.lu mekanlardan oluşan Hellenistik Dönem konutunu ayağa kaldırma denemesi

Konutun merkezinde iki adet büyük oda yer almaktadır. Doğudaki oda 8x8 m boyutlarında 0,80 m duvar kalınlığı bulunmaktadır. 13 no.lu oda olarak adlandırılan yapının batısında 0,70 m çapında bir ocak yer almaktadır. Merkezinde üst çatıyı destekleyen dikmenin oturduğu kaide bulunmaktadır. Mekan içerisinden az sayıda pişmiş toprak tezgah ağırlığı ve DSA grubu günlük kullanım kapları ele geçmiştir. Mekanın gündelik yaşam alanı olarak kullanılmış olması muhtemeldir. Bu mekanın batısında 5,5 x5,5 m ölçülerinde bir başka mekan bulunmaktadır. 14 no.lu mekan olarak adlandırılan mekanın batı duvarı çok az korunmuştur. Duvarları 0,70 m genişliğinde, çift sıra örgü, ve 2-3 sıra cephe örgüsüne sahiptir. Mekan içerisinde yaklaşık 0,30 m derinleşilmiştir. Bu sebepten mekan için herhangi bir tanımlama yapılamasa da 3 no.lu sokağa cepheli ve üstünün açık olduğu düşünüldüğünden açık avlu olarak kullanılmış olmalıdır. 13 ve 14 no.lu mekanların güneyinde 9 m genişliğinde, 5 m uzunluğunda tabanı taş döşemeli bir mekan yer almaktadır. Mekanın güney doğusunda 0,70 m çapında bir ocak açığa çıkartılmıştır. 4 no.lu sokakla bağlantılı olan bu 15 no.lu mekan bir dikdörtgen planlı bir giriş odası veya ön avlu olarak değerlendirilmiştir. Mekanda herhangi bir kapı açıklığı ortaya çıkartılmasa da girişin konuta girişin güneyden bu ön odadan sağlandığı düşünülmektedir. 15 no.lu mekanın batısında yer alan 4,5x4,5 m boyutlarındaki kare mekan 16 no.lu mekan olarak adlandırılmıştır. Mekanın batı duvarı 0,65 m kalınlığında 4 sıra cephe örgüsüne sahiptir. Duvarın en alt sırası çift sıra üzeri düzgün kesilmiş taşlar kullanılarak yapılmıştır. Üstteki iki sıra ise bu düzgün taşların üzerine oturtulmuş ve daha büyük boyutlu taşlara yine çift sıra olarak örülmüştür. Taşların arasına çakıl ve seramik parçaları doldurulmuştur. 16 no.lu mekanın üzeri Hellenistik Dönem II-a evresinde yeniden düzenlenmiş, üzerine bir başka mekan oturtulmuştur. Bu durum mekan içerisinden ele geçen buluntu sayısı oldukça azaltmıştır. 13 ve 14 no.lu mekanların kuzeyinde, yüzeyden yaklaşık 0,50 m derinleşilmiştir (Şekil 4.48). Bu alanda 4 adet oda açığa çıkartılmıştır. Odalardan en doğuda yer alan 17 no.lu mekan dikdörtgen planlı yapının kuzey duvarı henüz açığa çıkartılamamıştır. Korunan duvarlarından batı

duvarı 6 m uzunluğunda, doğu duvarı 4 m uzunluğunda, güney duvarı ise 4,5 m uzunluğundadır. Mekanın duvarları 0,65 m kalınlığında çift sıra olarak örülmüştür. Mekanın doğu ve batı duvarlarında çok fazla tahribat bulunmaktadır.




Şekil 4.48. Hellenistik Dönem konutunun kuzeydoğudan görünümü

17 no.lu mekanın batısında bulunan mekan 18 no.lu mekan olarak adlandırılmıştır. Mekanın doğu duvarı 17 no.lu mekanını batı duvarından bağımsız olarak inşa edilmiştir. İki mekan arasında yaklaşık 1 m'lik boşluk bulunmaktadır. 18 no.lu mekanın tabanında döşeme taşları kullanılmıştır. Bu döşeme taşları arasında Olynthus değirmenine ait parçalarda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Taban çevresinde az sayıda çatı kiremidi parçası geçmiştir. Bu durum, 17 ve 18 no.lu mekanların arasındaki boşluk, çatı kiremitleriyle oluşturulan yağmur oluklarıyla boşluğun yağmur sularının akması için bırakıldığını düşündürmektedir. Mekanın tabanın üzerinde in-situ olarak ele geçmiş iğ biçimli unguentarium, tabak ve kase formları ve üzeri oldukça deforme olmuş sadece kafa kısmı korunmuş figürin ele geçmiştir. 18 no.lu mekanın batısında 19 ve 20 no.lu küçük boyutlu mekanlar bulunmaktadır. Bu iki mekanın doğu ve batı duvarları ortaktır. İki mekan 3 m uzunluğunda, 0,65 m genişliğindeki tek bir duvarla ayrılmıştır. Güneydeki 19 no.lu mekan 3 m genişliğinde, 3,5 m uzunluğundadır.

Kuzeyindeki 20 no.lu mekan yine 3 m genişliğindedir. Konutun kuzey duvarı açığa çıkartılamamıştır. Her iki mekan çevresinde henüz çalışma tamamlanmamış ve temel seviyesinin altına inilmemiş, mekan içerisinde yaklaşık 0,30 m derinleşilmiştir. Bu sebepten mekanların işlevi belirlenmemiştir. Buna rağmen 8 odası açığa çıkartılan bu konut, merkezinde bulunan bir tanesi üstü açık bir tanesi kapalı iki merkezi oda ve doğusundaki iki adet işliği ve etrafındaki yaşam alanlarıyla beraber Tatarlı Höyük'teki tam olarak açığa çıkartılmış tek örnektir. Konutun yaşam alanı 20 m genişliğinde ve 23 m uzunluğundadır. Hellenistik Dönem II-b evresi içerisinde inşa edilen konut, II-a evreinde yapılan eklentilerle Hellenistik Dönemin sonuna kadar kullanılmıştır (Şekil 4.49).



Şekil 4.49. Hellenistik Dönem konutu içerisinden ele geçen seramik örnekleri

3 ve 4 no.lu sokağın kesiştiği alanın kuzeybatısında oluşturulan adanın içerisinde yapılan çalışmalarda, 2018 yılı itibariyle yüzeyden kuzeyde 0,30 m, güneyde yaklaşık 1 m derinleşilmiştir. Bu alanda II-a evresiyle II-b evresine ait yapıların temel duvarları açığa çıkartılmıştır. Yapılar belli bir düzen içerisinde gözükmeseler de bu alanda da bir II-b evresine ait bir konutun varlığı saptanmıştır. Konutun planı henüz tam olarak ortaya çıkartılamamıştır. Kuzeyde yüzeye oldukça yakın olan yapılarda, II-a evresine ait eklentilerin konutun duvarları üzerine

oturtulması ve alandaki tahribatın fazla olması yapıların planını ortaya çıkartmayı zorlaştırmıştır. Buna rağmen açığa çıkartılan konut, merkezinde iki adet büyük boyutlu mekan ve çevresinde bu iki mekana birleştirilmiş odalar şeklindedir. Merkezde doğuda yer alanın odalardan içerisinde bir adet 0,65 m çapında ocak yer almaktadır. Mekanların çevresinde II-b tabakasından ele geçen akıtacaklı pişmiş toprak havan, kırmızı astarlı ekhinus kase, DSA grubu kase, tabak formları, ve MÖ 2. yüzyılın ortasına tarihlenen (Dündar ve Gerçek, 2018) Rodos ithali baskılı amphora kulbu yapıların II-b evresi içerisinde MÖ 2. yüzyılın ortasına kadar kullanım gördüğünü göstermektedir. Merkezde yer alan odaların güneyinde 4 no.lu sokağı kuzey duvarına yaslanmış mekanlar bulunmaktadır. Doğuda yer alan, 6 m genişliğinde, 3 m uzunluğunda dikdörtgen bir mekan açığa çıkartılmıştır. 21 no.lu mekan olarak adlandırılan mekanın duvarları küçük boyutlu taşlarla örülmüş ve 0,65 m genişliğindedir. 21 no.lu mekanın güney duvarı ile 4 no.lu sokağın duvarı ortak kullanılmıştır (Şekil 4.50). Kuzey, doğu ve batı duvarlarının cephe örgüsü 4-5 sıra, yaklaşık 0,60-1 m arasında temel yüksekliği bulunmaktadır. Batı duvarı ise 1 m kalınlığındadır ve 1 sıra cephe örgüsü korunmuştur. Batı duvarı diğer duvarlara göre daha farklı inşa edilmiş, küçük boyutlu çift sıra taşların arası yine küçük boyutlu taşlarla doldurulmuştur. 21 no.lu mekanın güney duvarı, batıya doğru devam ederek, Hellenistik Dönem II-a evresinde eklenen duvar ile II-a evresinde 4 no.lu sokağın kuzey duvarı yükseltilmiştir.



Şekil 4.50. AZ-184 açmasında yer alan 21 no.lu mekanın batıdan görünümü

21 no.lu mekan içerisinde yapılan çalışmalarda II-b evresinin temel seviyesi altından başlayan yangın tabakası tespit edilmiş ve yine temel seviyesinin altında yer yer korunmuş kerpiç duvarlar açığa çıkartılmıştır. Hellenistik Dönem duvarları bu kerpiç duvarlar üzerine oturtulmuştur. Kerpiç duvarların arasında kalan küllü toprak içerisinden ele geçen 46 adet konik formda pişmiş toprak tezgah ağırlığı ve bir adet 1 m uzunluğunda demir kılıç ele geçmiştir. Mekan içerisinde üst kotlarda gelen seramik ise, MÖ 2. yüzyıla tarihlenen DSA grubu kase, çanak formları, depolama ve pişirme kaplarıdır. Bunun dışında mekan içerisinden, bir adet kandil, kule biçimli kemik sap ve tezgah ağırlıkları ile beraber bir adet Tykhe figürini ele geçmiştir. Fakat kerpiç duvarların temel seviyesine henüz ulaşılamadığı için kerpiç duvarları tarihlemek ileride yapılacak çalışmalarla mümkün olacaktır (Şekil 4.51).



Şekil 4.51. 21 no.lu mekan içerisinden ele geçen küçük buluntulardan örnekler

3 ve 4 no.lu sokakların oluşturduğu adanın güneybatı köşesinde AZ-183 ve BA-183 açmaları içerisinde 22 no.lu mekan yer almaktadır. Mekanın güney duvarı 4 no.lu sokağın kuzey duvarı ile ortak kullanılmıştır. Batı duvarı kesit içerisinde yer aldığı için açığa çıkartılamamıştır. Mekanın bu haliyle uzunluğu 5.5 m'dir. Duvarları 0,70 m genişliğinde en alt sırada küçük boyutlu yassı plaka taşların üzerinde çift sıra orta boy taşlarla örülmüştür. Duvarların cephe örgüleri 4-5 sıradır. Mekanın kuzey ve doğu duvarı üzerinde II-a evresinde 2 sıra, güney duvarı üzerine 3 sıra daha eklenmiştir. Mekanın güneydoğusunda 0,75 m çapında ocak yer almaktadır (Şekil 4.52). Ocağın iç kısmı toprakla sıvanmış, dış kısmı ise açığa çıkartılan diğer ocaklardan farklı olarak çömlek parçaları ile kaplanmıştır. Mekan içerisinde az sayıda tezgah ağırlığı ve ocak etrafından, çömlek, DSA grubu çanak ve sarmaşık dalı motifli batı yamacı seramikleri ile depolama kabı parçaları ele geçmiştir (Şekil 4.53).



Şekil 4.52. 22 no.lu mekanın BA- 183 açmasında kalan kısmı dışı seramik kaplı ocak

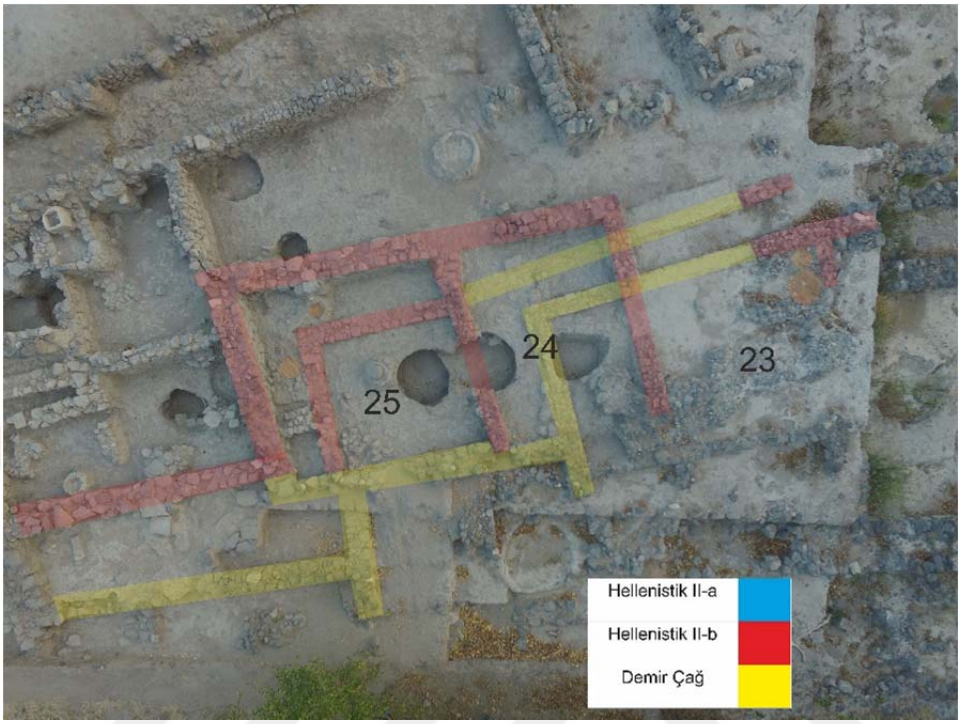



Şekil 4.53. 22 no.lu mekan içerisinden ele geçen seramik örnekleri

Mekanın güney duvarına güneyden bitiştirilmiş 4 no.lu sokağın kuzey duvarı, 21 no.lu mekana kadar uzanan 11 m uzunluğunda 0,70 m genişliğinde çift sıra duvar eklenmiştir. Sonradan eklenen duvar çift sıra örgü ve çift sıra cephe örgüsüne sahiptir. Hellenistik Dönem II-b evresi duvarlarıyla aynı paralelde devam eden duvar kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda devam ederek 21 no.lu mekanın güney duvarına kadar devam etmektedir. 20 no.lu mekanın batısında II-a ve II-b evresi duvarları birbirine geçmiş şekilde açığa çıkartılmıştır. Bu alanda, 4 no.lu sokağın kuzey duvarı altından devam eden teras duvarı üzerine oturtulmuştur ve böylelikle sokağın duvarları yükseltilerek mekanlarla bağlantıları kopartılmıştır.

2017-2018 yılında höyüğün güney yamacında yapılan çalışmalarda 9 ve 10 no.lu mekanların batısında Hellenistik Dönem II-b evresine ait yeni mekanlar açığa

çıkartılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde, alanda daha ortaya çıkarılan 9 ve 10 no.lu mekanların batısındaki taş döşemenin batıya doğru devam ettiği ve bu alanda bulunan 5x5 m boyutlarındaki 23 no.lu mekanla birleştiği görülmüştür. Bu 23 no.lu mekanın kuzey duvarı erken dönem duvarları üzerine oturtulmuştur. Birbirine paralel vaziyetteki erken dönem duvarları 23 no.lu mekanın kuzey duvarının altından devam ederek batısında bulunan 24 no.lu mekanın da kuzeyine doğru uzanmaktadır. 23 ve 24 no.lu mekanların kuzey duvarları bu duvarların üzerine inşa edilmiştir (Şekil 4.54). Erken dönem duvarları II-b yerleşim planına uymamakla beraber, temel üzerindeki dökme kerpiç beden kısmen korunmuştur. Ele geçen malzemeler duvarların II-b evresinde de kısmen kullanıldığından, ağırlıklı olarak Hellenistik Döneme işaret etse de, 2019 yılı kazılarında bu alanda ele geçen az sayıda Geç Demir Çağ buluntusu höyükteki Akhamenid-Pers yerleşimine ait korunmuş duvar olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. 2019 yılı itibarıyla devam eden çalışmalarda Geç Demir Çağı (Akamenid)-Erken Hellenistik Dönem'e ait çok önemli veriler elde edilmektedir. Bu dönem ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. 0,60 m genişliğindeki bu duvarlar küçük boyutlu taşlarla çift sıra örülmüş, cephe örgüleri 3-4 sıradır. 13 m uzunluğundaki birbirine paralel duvarlar arasında yaklaşık 1 m'lik boşluk bulunmaktadır. Duvarların etrafında yapılan çalışmalar 2019 kazı sezonu itibariyle devam etmektedir. Bu sebepten yapı planı ve işlevleri henüz netleşmemiştir.




Şekil 4.54. BA-184-185 açmalarında yer alan 23-25 no.lu mekanlar

23 no.lu mekan içerisinde yapılan çalışmalarda mekanın kuzeybatısında iki adet ocak ve ocak çevresinde ve mekanın doğu kısmında korunmuş taş döşeme açığa çıkartılmıştır. Güneyde yer alan ocak 0,80 m çapında, kuzeyde yer alan ocak ise 0,40 m çapındadır. Mekanın doğu duvarının 1 m'lik kısmı korunmuştur. Mekanın duvarları 0,50 m genişliğinde 2 sıra duvar örgüsü ve 2-3 sıra cephe örgüsüne sahip yaklaşık 0,50 m temel yüksekliği bulunmaktadır. Ele geçen malzemelere göre mutfak olduğu düşünülen mekan içerisinden, ocak çevresinde çömlek parçaları, depolama ve amphora parçaları ile az sayıda DSA grubu kase, tabak formları, minyatür kap, minyatür tek kulplu testi, az sayıda tezgah ağırlığı ele geçmiştir (Şekil 4.55). Mekan içerisinde açığa çıkartılan II-a evresinde açılan çöp çukuru mekanın tabanını tahrip etmiştir. Yine aynı şekilde mekânın batı duvarının ortasında II-a evresinde açılmış çöp çukuru duvarın orta kısmında tahribata neden

olmuştur. Çöp çukurları içerisinde çoğunlukla hayvan kemiği ile seramik ve amorf metal parçaları ele geçmiştir.




Şekil 4.55. 23 no.lu mekan içerisinde ele geçen küçük buluntu örnekleri

23 no.lu mekanın batı bitişiğinde yer alan 24 no.lu mekan 4,5 m genişliğinde 6 m uzunluğunda dikdörtgen planlıdır. Mekan içerisinde yassı plaka döşeme taşları çok az korunmuştur. Mekanın duvarları 0,70 m kalınlığında, çift sıra arası küçük taş arası yine küçük taşlarla doldurulmuştur. 24 no.lu mekanın batı duvarı da doğu duvarı gibi çöp çukuru tarafından tahrip edilmiştir. Mekanın kuzey duvarının yaklaşık 1 m üzerinde yükselen II-a evresi teras duvarının güneyi, II-a evresinde çöplük olarak kullanılmıştır (Şekil 4.56). 24 no.lu mekan içerisinden ele geçen taş kap, ezgi taşı, bronz iğne, tezgah ağırlıkları, mekanın tekstil işliği olarak kullanıldığını göstermektedir. Bunun dışında mekan içerisinden alınan az sayıda DSA seramiği depolama kapları ele geçmiştir.



Şekil 4.56. BA-185 açmasında yer alan 24 no.lu mekan ve mekanı tahrip eden çöp çukurları

24 no.lu mekanın batısında yer alan 25 no.lu mekan 5,5x5,5 m boyutlarında kare planlıdır (Şekil 4.57). Mekanın içerisinde tadilat söz konusudur. İlk olarak 4x4 m boyutlarındaki mekanda Demir Çağ duvarları kullanılmış, daha sonra, mekanın ortasında çatıyı destekleyen dikmenin oturduğu kaide taşı yerleştirilerek mekan genişletilmiştir. Mekanın ortasında yer alan kaide genel olarak açık avlu dışındaki, 5 m'den büyük mekanların tamamında yer almaktadır. Mekanın duvarları ise 0,70 m kalınlığında, doğu ve batı duvarı çift sıra arası küçük taş arası yine küçük taşlarla doldurulmuşken, kuzey ve güney duvarları daha büyük taşlarla çift sıra örülmüş daha özenli işçiliğe sahiptir. Duvarların cepheleri 2-3 sıra örülmüştür ve temel yükseklikleri yapıların genelinde olduğu gibi yaklaşık 0,50 m'dir. Mekanın kuzey batısında 0,50 m çapında iki adet ocak bulunmaktadır. 24 no.lu mekanın ortasındaki kaidenin hemen doğusunda 1,40 m çapında çukur yer almaktadır. Çukurun üst kısmında yer yer korunmuş sıva izleri mevcuttur. Erken evrede silo olarak kullanılmış olduğu düşünülen çukur içerisinde tanımlama yapılabilecek herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Bununla beraber hemen

yanında yer alan 25 no.lu mekanın doğu duvarını tahrip eden 1,5 m çapındaki çöp çukuru ile beraber içerisinden amorf metal ve kemik alet parçaları ile hayvan kemikleri ele geçmiştir. 24 no.lu mekan içerisinden ele geçen az sayıdaki sarmaşık dalı motifli batı yamacı seramiği, unguentarium parçaları, kırmızı astarlı kase tabak formları ve bir adet MÖ.250-225 arasına tarihlendirilen Khios ithali mühürlü amphora kulbu (Dündar ve Gerçek, 2018) mekanın MÖ. 3. yüzyıldan, MÖ. 2. yüzyıl ortalarına kadar kullanıldığını göstermektedir.



Şekil 4.57. BA-184 açmasında yer alan 25 no.lu mekanın doğudan görünümü

25 no.lu mekan batısında 4 no.lu sokağın güneyinde yapılan çalışmalarda 3 adet işlik olarak kullanılmış mekan açığa çıkartılmıştır. 8x8 m çevre duvarlarıyla oluşturulan alanın içerisini bölen duvarlarla 26-27-28 no.lu 3 adet mekan oluşturulmuştur (Şekil 4.58). İşliklerin üzerinde II-a döneminde eklenen duvarlar ve bu alanın II-a evresinde açılan çöp çukurları tarafından tahrip edilmesi buluntu sayısını oldukça azaltmıştır. İşliklerin kuzeyden yaslandığı 4 no.lu sokağın güney duvarı ile 25 no.lu mekanın güney duvarı arasında 1 m yükseklik farkı vardır.




Şekil 4.58. 25 no.lu mekanın batısında yer alan 26-28 no.lu işlikler

25 no.lu mekanın yanında 26 no.lu işlik bulunmaktadır. 7x3,5 m boyutlarındaki dikdörtgen planlı mekanın doğu ve güney duvarı 0,70 m kalınlığında, diğer duvarları 0,60 m kalınlığındadır. Mekanın güneyinde ve doğusunda az oranda korunmuş döşeme taşları açığa çıkartılmıştır. Mekanın doğusunda II-a evresine ait 1 m çapında çöp çukuru ve içerisinde üst yarısı korunmuş pithos açığa çıkartılmıştır. Pithosun ağız seviyesi taş döşeme ile aynı seviyededir (Şekil 4.59). Pithos, işliğin içerisinde taban altına gömülerek depolama amacıyla kullanılmıştır Mekanın güneybatısında 0,50 m çapında ocak yer almaktadır. Ocağın batısında da az bir kısmı korunmuş küçük taşlarla inşa edilmiş döşeme mevcuttur. Mekan bu haliyle iki bölümden oluşmaktadır. Batısı mutfak olarak, doğusu ise depo olarak kullanılmıştır. Mekan içerisinde yapılan çalışmalarda sarmaşık dalı motifli batı yamacı seramikleri, depolama kapları ve

MÖ. 4. yüzyıl sonu-3.yüzyıl ortalarına tarihlendirilen Rodos tipi kandil ele geçmiştir (Şekil 4.60). 26 no.lu mekanın güneyinde bulunan Demir Çağı'nda inşa edilen yapı Hellenistik Dönemde taş döşenerek açık avlu olarak tanımlanmıştır. Avlunun tabanında kullanılan bazal taştan oyulmuş Olynthus değirmeni parçası bu alanda devşirilerek döşeme taşı olarak kullanılmıştır.



Şekil 4.59. 26 no.lu işlik ve işliğin merkezinde yer alan pithos



Şekil 4.60. 26 no.lu işliğin içerisinde ele geçen seramik ve kandil parçaları

Mekanın içerisinde yer alan çöp çukurları mekanın tabanına ve doğu duvarının bir bölümünü tahrip etmiştir. Bu sebepten mekan içerisinden alınan buluntu sayısı oldukça azdır. İşliklerin tümünde ele geçen tezgah ağırlığı, metal parçaları, taş kap ve taş balta sayısı fazladır. 26 no.lu işliğin kuzeyinde yer alan, 27 ve 28 no.lu işlik 4 no.lu sokağın güneyine yaslandırılmıştır (Şekil 4.61). Doğuda yer alan 27 no.lu işlik 3,5 m genişliğinde, 4 m uzunluğundadır. Mekanın doğu ve güney duvarları 25 no.lu mekanın duvarlarına dayanmaktadır. Mekanın duvarları 0,60-0,70 m kalınlığında çift sıra örülmüş, kuzey duvarı, 7-8 sıra cephe örgüsüne, 0,70-0,80 m temel yüksekliğine sahiptir. Diğer duvarlar 3-5 sıra cephe örgüsüne sahip, 0,40-0,50 cm temel yüksekliği bulunmaktadır. Mekanın içerisinde yapılan çalışmalarda, kuzeybatı köşesinde 55x55 cm boyutlarında bazalt taş tekne açığa çıkartılmıştır. Tekne, 25 cm derinliğe sahiptir. Etrafında tek sıra taşlarla 0,90x0,90 m'lik bir alan oluşturulmuştur. Teknenin güneyinde 0,50 m'lik alanda kullanım alanı oluşturulmuştur. Teknenin bulunduğu alan II-a evresinde yeni duvarlarla kapatıldığı için çevresinden ve içerisinden ele geçen buluntu sayısı oldukça azdır. Buna rağmen dibek taşı olarak kullanım gördüğü düşünülmektedir. Teknenin yanında çok az korunmuş taş döşeme ve mekanın kuzey doğu köşesinde tamamen tahrip olmuş 0,50 cm çapında ocak yer almaktadır. Mekan içerisinden pişmiş toprak mortar parçası, çömlek parçaları, kırmızı astarlı seramik parçaları (Şekil 4.62), depolama kabı parçaları, metal cüruflar, tezgah ağırlıkları ile MÖ. 198-161 arasına tarihlendirilen Rodos ithali baskılı amphora kulpu (Dündar ve Gerçek, 2018, 159) ele geçmiştir.



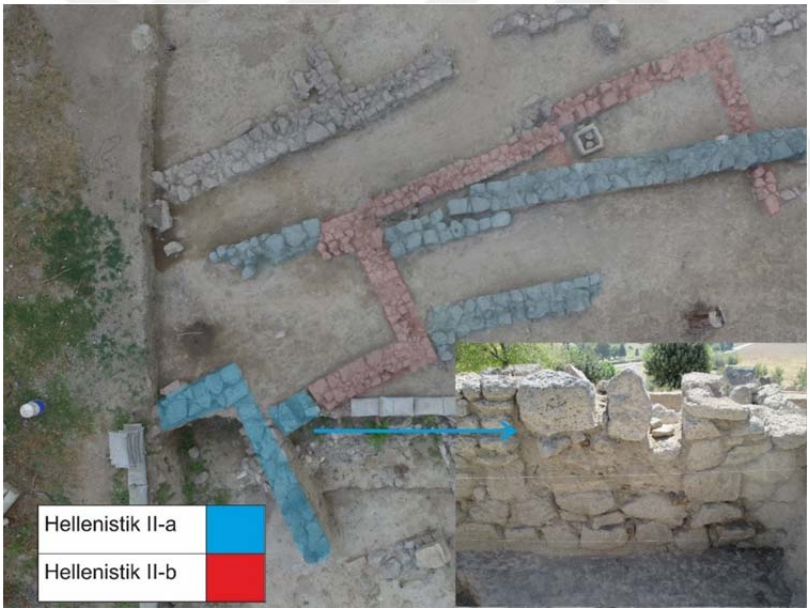
Şekil 4.61. BA-13-184 açmalarında yer alan 26-28 no.lu işliklerin doğudan görünümü



Şekil 4.62. İşliklerin içerisinden ele geçen seramik örnekleri

27 no.lu mekanın batısında 28 no.lu mekan yer almaktadır. Mekanın genişliği 3,7 m uzunluğu 3,5 m dir. Mekanın duvarları 0,60-0,70 m kalınlığında çift sıra örülmüş, 0,70-0,80 m temel yüksekliği bulunan duvarlar 4-5 sıra cephe örgüsüne sahiptir. II-a evresinde mekana eklenen duvarlar ve açılan çöp çukurları,

mekanın içerisindeki buluntu sayısını oldukça azaltmıştır. Ayrıca, II-a evresinde 27 ve 28 no.lu mekanın kullanım görmediği anlaşılmaktadır. 28 no.lu mekanın batı duvarına güneyden birleşip batıya dönen duvarın üzerinde II-a evresi tadilatı saptanmıştır. Duvarın 0,70 m kalınlığındaki duvarın batı ucunda bulunan 0,60 m genişliğindeki kapı açıklığının üst kısmı, II-a evresinde tek sıra taş sıra örülerek kapatılmıştır (Şekil 4.63). Duvar, batısındaki II-a evresi duvarlarıyla birleşmektedir. Alanda çöp çukuru tahribatından dolayı buluntu sayısı oldukça azdır. Güneyde Demir Çağı'na ait duvarlar ve taş döşeme açığa çıkartılmıştır. Bu alanda çalışmalar devam etmektedir, buluntu ve mimari olarak bütünlük arz etmediğinden ileride yapılacak çalışmalar sonucunda alan hakkında bilgilerimiz güncellenecektir.




Şekil 4.63. 27-28 no.lu mekanlara eklenen II-a evresi duvarları

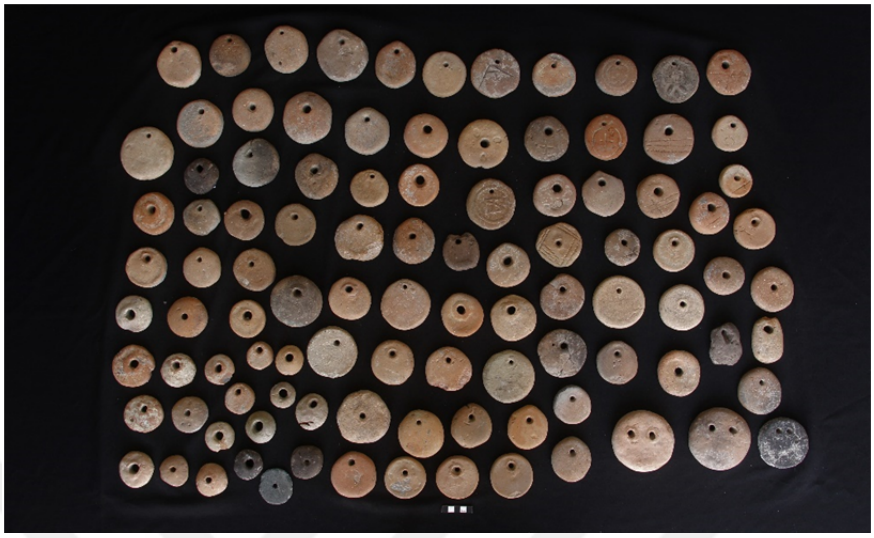
A yapısının etrafında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapılarından ele geçen buluntulardan genel olarak MÖ. 3 yüzyıldan başlayarak kullanım görmüşlerdir. Basit yapılı temel çukuru açılmadan atılan temeller üzerinde

yükseltilen yapıların bir çoğunda kapı kısımları açığa çıkartılamasa da kuzey rüzgarlarından korunmak için kapıların güneye baktığı düşünülmektedir. 28 no.lu mekanın batısında yer alan doğu-batı doğrultulu duvarda bulunan kapı yine güneye bakmaktadır. Bu kapı aralığı II-a evresinde kapatılmış MÖ. 2. yüzyılın ortasından sonra yapılarda küçülme gidilmiştir. Ayrıca yapılar kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu yeniden inşa edilmiştir. Hellenistik Dönem II-a evresine ait kare ve dikdörtgen planlı 3 mekân ve bu mekanların güneyinde de hafifçe kuzeydoğu, güneybatı doğrultulu, bir teras duvarı açığa çıkartılmıştır. BA-183, BA-184 ve BA-184 açmalarında, 30 ve 31 no.lu mekanların güneyinden batıya doğru devam eden duvar, 28 m uzunluğunda 0,60-0,70 m genişliğinde, tek sıra cephe örgüsüne sahip bazalt taşlardan örülmüştür. Yüzeye yakın olduğu için oldukça tahrip olmuş II-a duvarları çift sıra taşla örülmüş özensiz işçiliğe sahiptirler. Yapı temellerinin bir bölümü II-b evresi duvarları üzerine oturtulmuştur. Alanda tanımlanabilen 3 adet II-a evresine ait mekan açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.64). Mekanların duvarları II-a evresinden farklı olarak 1-2 sıra cephe örgüsüne sahiptir. Oldukça özensiz çift sıra duvar örgüsü ve II-b evresinden daha büyük boyutlu taşlarla 0,70-0,80 m kalınlığında duvarlara sahiptir.




Şekil 4.64. II-b duvarları üzerine eklenen II-a evresi duvarları

Merkezde yer alan 29 no.lu mekan 5x5 m boyutlarındadır. Güneyindeki mekan, 2x6 m boyutlarında 30 no.lu mekanla birleşmiştir. 30 no.lu mekanın doğusunda 2x2 m boyutlarında 31 no.lu mekan yer almaktadır. Hellenistik Dönem II a evresine ait diğer odalar yüzeye yakın olduğu için oldukça tahrip olmuşlardır. Bu sebepten buluntular steril değildir. Buna rağmen odaların hemen hepsinde konik, silindirik ve piramidal formlarda toplamda 200'e yakın pişmiş toprak tezgâh ağırlığı ve az sayıda ağırşak ele geçmiştir (Şekil 4.65). Bunun dışında, DSA grubu içinde yer alan kap formları içinde yoğun grubu, ağız kenarı içe dönük sığ tabaklar oluşturmaktadır, ağız kısmı kalınlaştırılmış, halka kaideli derin çanak parçaları, küresel gövdeli çanak parçaları, amphora, levant tipi kandiller, kemik ve metal alet parçaları genel olarak MÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısı-MÖ. 1. yüzyıla tarihlenmektedir (Crowfoot ve ark., 1957; Jones, 1950) (Şekil 4.66).



Şekil 4.65. II-a evresinde ele geçen pişmiş toprak tezgah ağırlıklarından örnekler



Şekil 4.66. II-a evresinde ele geçen seramik örnekleri

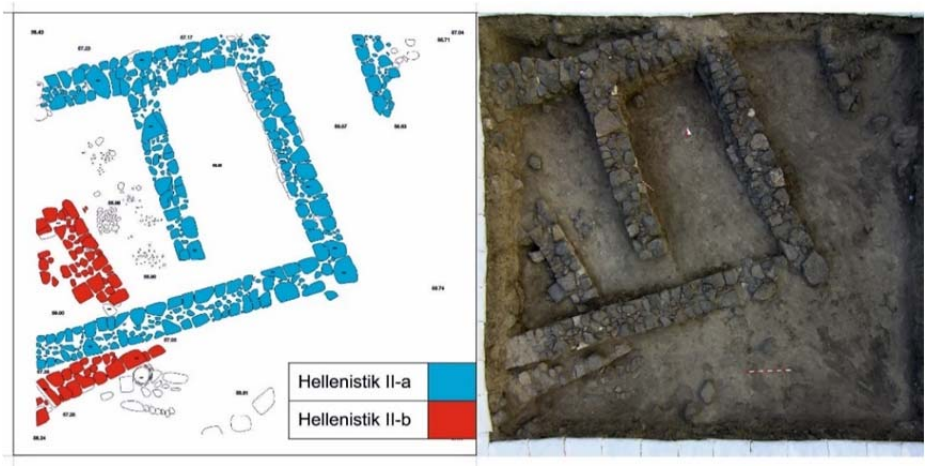
II-a evresinde yerleşim teras duvarının güneyine çok fazla yayılmamıştır. Ele geçen çok sayıda tezgah ağırlığı yerleşimde tamamen tekstil üretimine dayalı ekonomiye dönüldüğünü düşündürmektedir. Teras duvarının güneyi II-a evresine ait 16 adet çöp çukuruyla daha çok çöplük olarak kullanılmıştır. II-a duvarlarının alt dolgusundan ele geçen Klasik Dönem'e tarihlenen amphora veya krater parçası

Tatarlı Höyük'te ele geçen az sayıdaki Geç Demir Çağ buluntularından olması sebebiyle önem arz etmektedir (Girginer ve ark, 2019).

### 4.1.4. Diğer Açmalarda Yapılan Çalışmalar

#### 4.1.4.1. AT-185 Açması

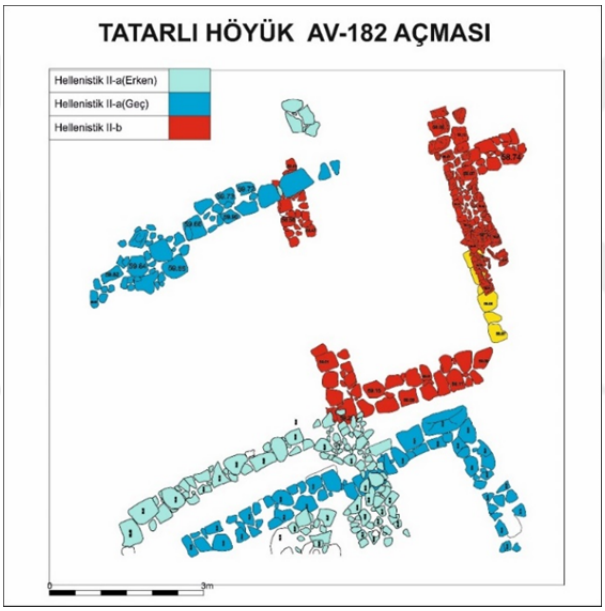
2008 kazı sezonunda 15 gün çalışılan, AT-185 açması A Yapısının kuzeybatısında yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda açma içerisinde yaklaşık 1 m derinleşildikten sonra Hellenistik Dönem II-a evresine tarihlendirilen birbirine bitişik 2 adet mekan açığa çıkartılmıştır. Bu iki mekan 4 m uzunluğunda 0,50m yüksekliğinde ve 0,60 m kalınlığında bir duvar ile ayrılmaktadır. Doğuda yer alan mekan 4,70 m x 2 m ölçülerindedir. Batıda yer alan mekan ise 4,70 m uzunluğunda genişliği ise batı duvarı açığa çıkartılmadığı için bilinmemektedir. Mekanların duvarları 0,60 m kalınlığında tek sıra cephe örgüne sahiptir. Mekanın güneybatısında II-b evresine ait yapı kalıntısı tespit edilmiştir (Şekil 4.67). II-a evresi yapıları güneyden bu duvarların üzerine oturtulmuştur. II-b evresine ait duvarlar 0,60 m kalınlığındadır. Duvarların boyutları açma içerisinde çalışma tamamlanmadığı için şu an için belirsizdir. Açma içerisinden ele geçen buluntular II-a evresine ait kemik, metal, taş alet parçaları, ile pişmiş toprak tezgah ağırlıkları ve taş ağırşaklardır (Girginer ve ark., 2010).




Şekil 4.67. AT-185 açmasında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları

### 4.1.4.2. AV-182 Açması

Tatarlı Höyük sitadel yerleşmesinin merkezinde yer alan AV-182 açmasında, 2011-2012 yıllarında çalışılmıştır. Açma içerisindeki çalışmalara başlanırken ilk amaç höyük üstünde yer alan ve 2011 senesinde höyük üstünden kaldırılmış olan düğün salonun molozunu temizlemek olmuştur (Girginer, 2012). Açma içerisinde 2,5 m derinleşilmiş, düğün salonu molozlarının altından 2 evreli Hellenistik Dönem yapıları açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.68).



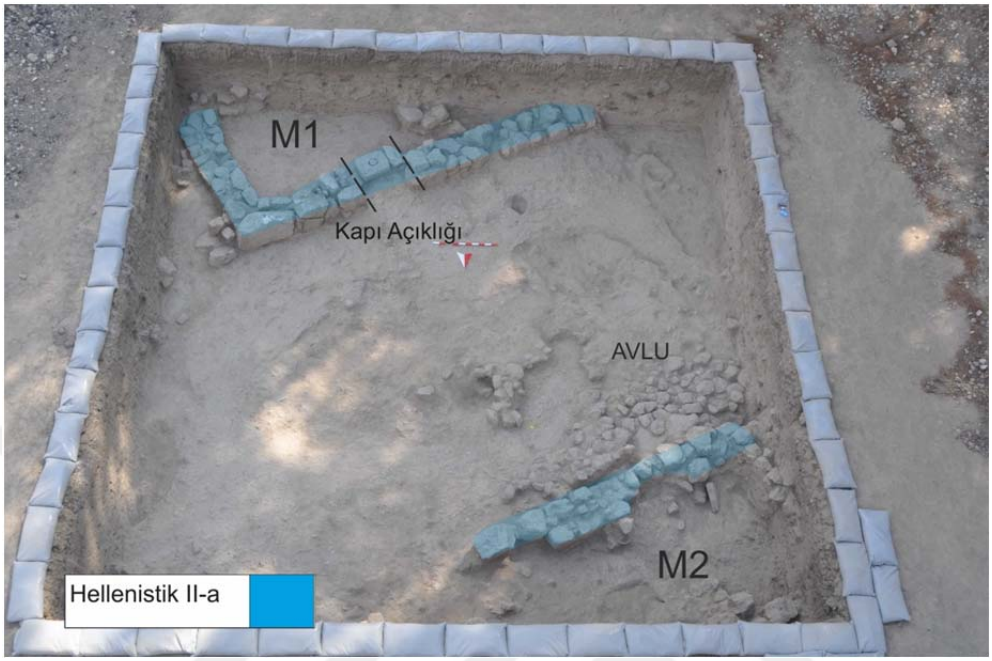

Şekil 4.68. AV-182 açmasında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları

Yapılan çalışmalarda moloz dolgu altından II-a evresi duvarları üzerinde tek sıra 4 m uzunluğunda tek bir duvar ve döşeme taşları saptanmıştır. Duvarın doğusunda açığa çıkartılan dibek taşı, bu duvarlarla beraber sonradan II-a evresinin en geç kullanımını göstermektedir. Düğün salonu moloz dolgusunun hemen altından başlayan duvarlar oldukça tahrip olmuştur (Şekil 4.69).



Şekil 4.69. İn-sitü bulunan dibek taşı ve moloz dolgu

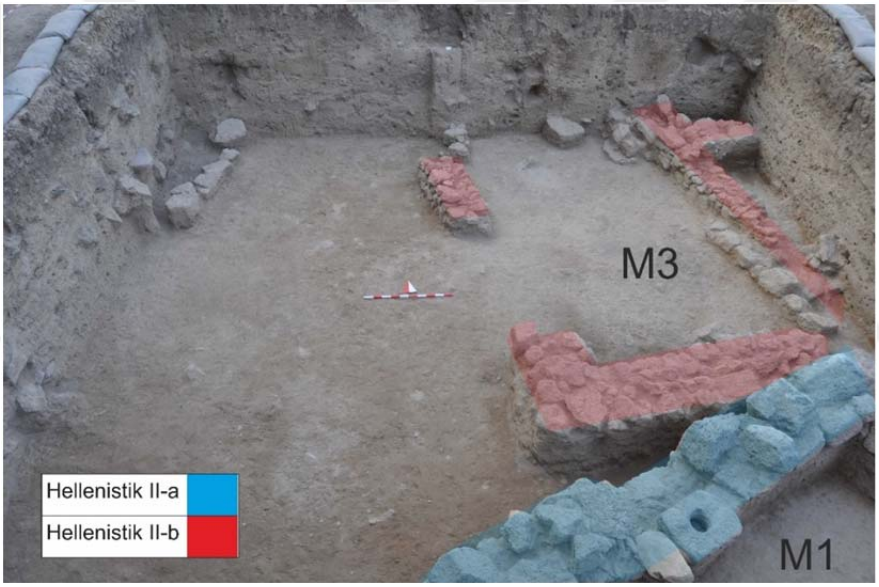
Hellenistik Dönem II-a evresine ait 2 mekan açığa çıkartılmıştır. Açmanın güney kesit kısmında yer alan 1 no.lu mekanın sadece kuzey ve doğu duvarının bir bölümü açığa korunmuştur. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu mekanın kuzey duvarının uzunluğu 6.20 m, genişliği 50 cm'dir. Doğu duvarı ise 2,70 m uzunluğunda, 0,60 m genişliğindedir. Mekanın duvarları, çift sıra örülmüş, 0,50 m temel yüksekliğine, 1-2 sıra taş cephe örgüsüne sahiptir. Mekanın duvarları kesit içerisine doğru devam ettiği için ölçüleri belli değildir. Mekanın kuzey duvarı üzerinde 0,70 m'lik kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklığın ortasına yerleştirilen söve taşı, devşirme malzeme olarak 1no.lu mekanın eşik taşı olarak kullanılmıştır. Söve taşının ortasında yer alan delik, taş kapatılarak doldurulmuştur. 1 no.lu mekan kuzeyinde taş ve sıkıştırılmış toprak döşenmiş avlu denebilecek bir açıklık bulunmaktadır (Şekil 4.70).




Şekil 4.70. AV-182 açmasında açığa çıkartılan 1 ve 2 no.lu mekanların kuzeyden görünümü

1 no.lu mekanın 5 m kuzeyinde aynı paralelde uzanan 2 no.lu mekan yer almaktadır. 1 no.lu mekanla aynı duvar örgüsüne sahip 2 no.lu mekanın sadece güney duvarı açığa çıkartılmıştır. Oldukça tahrip olmuş duvarın açığa çıkartılan uzunluğu 4,3 m'dir. İki mekannın duvar örgü sistemi birbirine oldukça benzerdir. İki mekanın ortasında bulunan ve daha önce avlu olarak adlandırdığımız açıklığa çıkılacak bir kapıya sahip olması mantıklı olacağı için bu mekanda da bir kapının beklenmesi yanlış olmayacaktır. Yapılan çalışmalarda, buluntu sayısı oldukça azdır. Buna rağmen taş örgü sistemine bakılarak yapıları II-a evresine tarihlemek mümkündür (Girginer, 2012). Avlu olarak adlandırılan alanda 1 ve 2 no.lu mekanların temel seviyelerinden 0,50 m derinleşildikten sonra yeni bir mekan daha açığa çıkarılmış ve bu mekan 3 no.lu mekan olarak adlandırılmıştır (Şekil 4.71). 3 no.lu mekanın batı duvarının bir bölümü korunmamıştır. Kuzey duvarı ise kuzey kesitin içerisine girdiği için açığa henüz çıkartılmamıştır. Mekan bu haliyle, 2,5 m

genişliğinde, 4,5 m'den uzun dikdörtgen biçimlidir. Duvar yapı II-a evresi duvarlarından farklı olarak 0,55 m kalınlığında, ve 0,60 m yüksekliğindedir. Duvar örgüsü ise diğer mekanlardan daha küçük boyutlu taşlarla 2 sıra örülmüş, arası taşlarla doldurulmuştur. Duvarların 3-5 sıra cephe örgüleri ve temel yükseklikleri bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda 15 adet çöp çukuru bulunmuş (Şekil 4.72) ve kazıları sırasında unguentarium parçaları, tezgah ağırlıkları, kandil parçaları ele geçmiştir (Girginer, 2014b). Bu buluntu grubu mekanın asıl kullanım amacını anlamaya imkan vermemiştir.



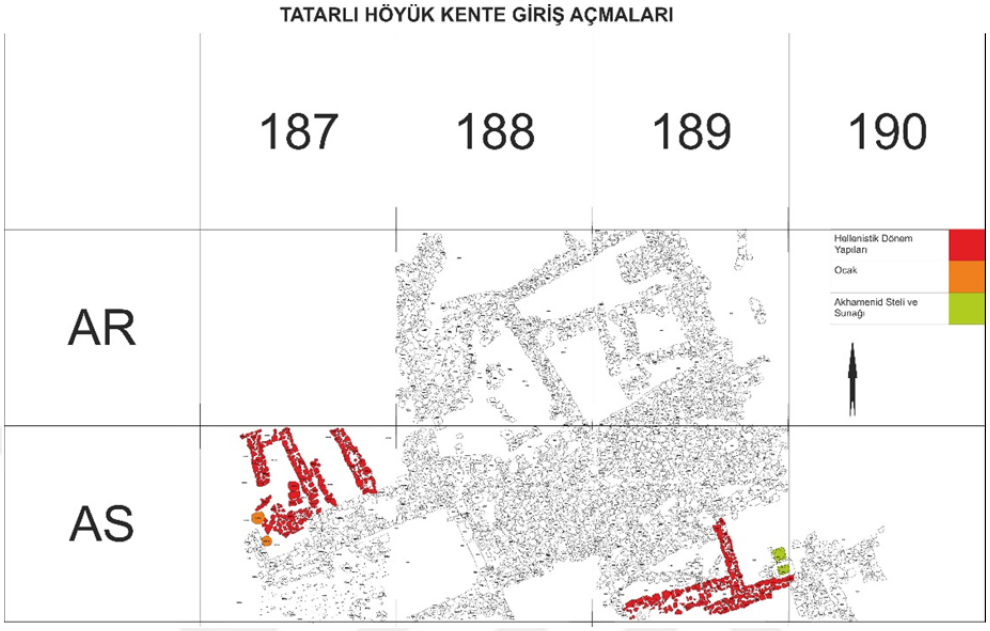

Şekil 4.71. AV-182 açmasında II-a evresinin altında bulunan 3 no.lu mekan



Şekil 4.72. AV-182 açmasında II-b evresinin atlında açığa çıkartılan çöp çukurları

### 4.1.4.3. Kente Giriş Açmaları

Tatarlı Höyük sitadeline uzanan taş döşemeli rampa yolun açığa çıkartıldığı alan 2012-2014 yılları arasında çalışılmıştır. Höyüğün kuzeyinde yer alan açmalarda Hellenistik Dönem yapıları Demir Çağ ve GTÇ yapılarına bitiştirilmiş olarak AS-187 ve AS-189 açmalarında açığa çıkartılmıştır (Girginer ve ark., 2015) (Şekil 4.73).




Şekil 4.73. Kente giriş açmalarının bulunduğu alan

AS-187 açmasında yapılan çalışmalarda Hellenistik Dönem'e ait birbirine paralel 3 duvar ve bu duvarlarla ilişkili taban döşeme taşları açığa çıkartılmıştır. Döşeme taşların yanında çapları 0,70 m ve 0,50 olan 2 adet ocak yer almaktadır. Duvarlar kuzeyden güneye doğru azalarak höyüğün eğimine paralel olarak inşa edilmiştir. Sitadele giriş kapısının da içinde bulunduğu koridorun kuzey duvarları burada bulunan Hellenistik mekanların güney duvarlarıyla bitişiktir. Duvarlar eğimden dolayı oldukça tahrip olmuş ve bir mekan planı vermemektedir. Açmanın kuzey batı köşesinde yer alan duvar 2,5 m, diğer duvarlar 4 m uzunluğundadır. Tüm duvarların 0,70-0,80 m kalınlığında 2 sıra taş örgüsü bulunmaktadır. Temel yükseklikleri 0,50-0,80 m, 2-4 sıra arasında cephe örgüleri bulunmaktadır. Duvarlar, alandaki eğimin fazlalığı sebebiyle, diğer Hellenistik Dönem duvarlarından daha kalın örülmüştür. Alanın en batısında, 0,50 m ve 0,35 m çapında iki ocak ve ocağın etrafında yer yer korunmuş büyük boyutlu yassı plaka taşlarından döşeme açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.74). Döşeme üzerinde bir adet MÖ 2-1. yüzyıla tarihlendirilen iğ biçimli unguentarium ve depolama kapları ele

geçmiştir.[2] Ele geçen buluntulara bakarak alan, kiler ve mutfak olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir.



Şekil 4.74. AS-187 açmasında açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları ve yapıların arasında ele geçen in-situ buluntular

AS-189 açmasında 2013 yılında açığa çıkartılan üst kısmı korunmamış, Akhamenid stelinin güneyinde eğimin en dik olarak geldiği alanda Hellenistik Dönem istinat duvarı açığa çıkartılmıştır (Şekil 4.75). Eğimden dolayı toprak kaymasını önlemek amacıyla örüldüğü düşünülen istinat duvarı 8 m uzunluğunda, 1 m kalınlığındadır. Çift sıra örülen duvarın arasına küçük boyutlu taşlar doldurulmuştur. Duvarın temel yüksekliği 0,30m-1 m, cephe örgüsü ise 2-8 sıra arasında değişmektedir. Akhamenid Steli'nin korunan kısmı, istinat duvarının temel seviyesinin altından başlamaktadır (Şekil 4.76). Bu durum stelin bilinçli olarak kırılıp temelin altında bırakıldığını düşündürmektedir.

[2] Tarsus ve Sirkeli kazılarında ele geçen ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen İğ biçimli unguentariumlar Tatarlı örnekleriyle form olarak uyuşmaktadır. Benzer örnekler için bkz. (Jones, 1950,230, fig.236; Kreutz, 2011,146, Abb. 6).




Şekil 4.75. AS-189 açmasında açığa çıkartılan istinat duvarı ve Akhamenid Steli




Şekil 4.76. İstinat duvarlarının altında bırakılan Akhamenid stelinin güneyden görünümü

### 4.2. Arkeometrik Çalışmaların Sonuçları

#### 4.2.1. Taş Analizleri ve Yapı Teknikleri

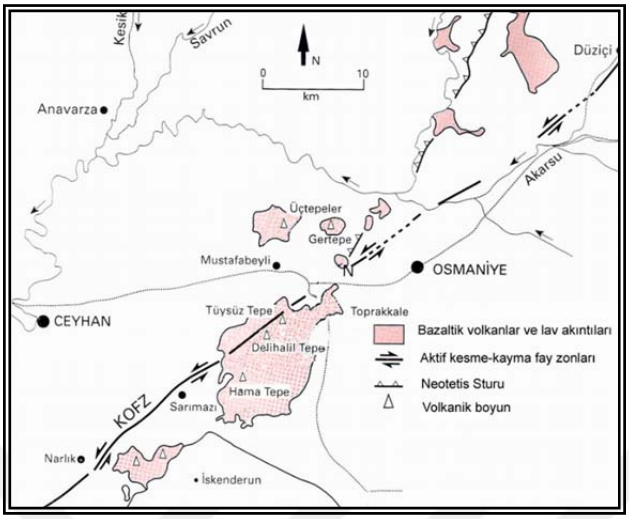
Tatarlı Höyük'te açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları, iki evreli olarak inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan Hellenistik Dönem yapı kalıntıları daha çok, temel duvarları, duvarlar üzerinde kullanılan kerpiç bedene ait az sayıda parça ve yapıların tabanında kullanılan yassı döşeme taşlarıdır. Yapı temelleri, temel çukuru açılmadan, zemin üzerine veya özellikle yamaçlarda teras duvarları üzerine oturtulmuştur. Temel duvarları, çift sıra örülmüş iç kısımları küçük taşlarla doldurulmuştur. Temel yükseklikleri kerpiç bedeni nem ve sıcaktan korumak amacıyla 0,50-0,80 m arasında değişmektedir. Özelle II-b evresinde temel yükseklikleri 0,50-1 m arasında tutulmuş, küçük boyutlu taşlarla örülmüştür. Yapıların çatıları ile ilgili bir bilgimiz olmasa da, temel duvarlarının kalınlığından yola çıkarak, tek katlı olması gereken mekanların çatıları yatay ahşap direkleri üzerinde düz damlı olmalıdır. 5,5 m den büyük mekanlarda çatının çökmesini önlemek amacıyla, mekanın ortasında çatıyı destekleyen ahşap sütunun oturduğu taş kaide yerleştirilmiştir. II-a evresinde ise MÖ 2. yüzyıl sonlarında bölgede yaşanan siyasi belirsizlikler sebebiyle nüfus yoğunluğu azalmış yerleşim küçülerek, yapılar kuzeydoğu-güneybatı yönünden kuzey-güney yönüne adapte edilmiştir. II-a evresinde yapı temellerinde kullanılan taşların II-b evresinden daha farklı boyut ve biçimle oluşturulmuştur. Temel duvarları 0,30-0,50 m yüksekliğinde çift sıra örgü ve tek sıra cephe örgüsü bulunmaktadır. Ayrıca duvarların büyük çoğunluğu II-b evresi duvarlarına dayandırılmıştır (Şekil 4.77).




Şekil 4.77. AZ-185 açmasındaki Hellenistik Dönem duvarları

Temel duvarlarında kullanılan malzemenin büyük çoğunluğu gri renkli bazalt taşıdır. Sıcağa, donmaya ve çözülmeye dayanıklı olan bazalt taşlar höyük üzerinde bütün tabakalarda kullanılmıştır. Az sayıda bulunan kuvarsit taşı ve kireç taşı, daha çok duvar aralarında dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Höyükte Hellenistik Dönem öncesinde kullanılan bazalt bloklar höyüğün kuzeydoğusundaki Üçtepeler mevkiinden getirilmiştir. Hellenistik Dönem yapılarında ise erken dönem duvarlarından alınan taşlar kullanılmıştır. Bunun için yüzeyde gözüken taşlar veya çapları 1-1,5 m arasında değişen, yine 1,5-2 m derinliğindeki yuvarlak çukurlar içerisinden çekilen taşları kullanılmışlardır. Kullanılan taşların kenarları düzleştirilmiş, düzgün bir hat oluşturacak şekilde bloklar yerleştirilmiştir. Temel duvarları üzerinde sıva izlerine rastlanmamış, kuru duvar sistemiyle birbirine eklenen taş sıraları kullanılmıştır.

İskenderun limanının kuzeyinde, Osmaniye ve Ceyhan arasında, kuvaterner volkanizmasıyla bazaltik kayaçlar hakimdir (Şekil 4.78). Kuzeydoğu-güneybatı yönlü bir doğrultu boyunca bu alanda Kuvaterner yaşlı bazaltik volkanizma yüzlekler vermektedir. Bu volkanik bazaltik kayaçlar Delihaliltepe, Üçtepeler, Toprakkale, Gertepe olmak üzere dört ana noktada bulunmaktadır. Tatarlı Höyük, Üçtepeler mevkiine oldukça yakındır (Yurtmen, 2000).



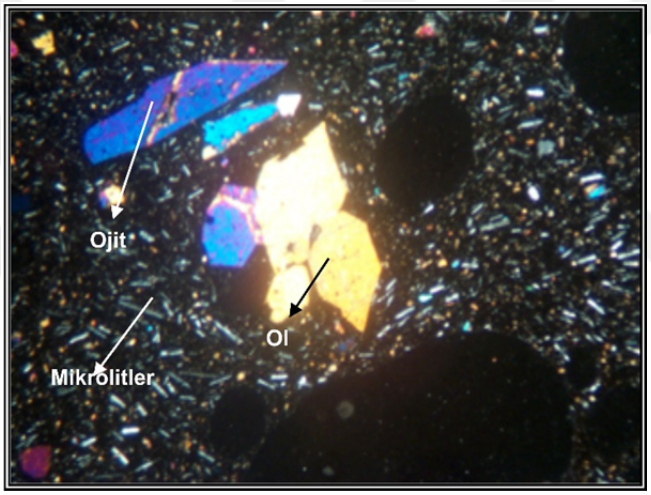

Şekil 4.78. Çalışma bölgesinin jeoloji haritası (Yurtmen, 2000).

Tatarlı Höyük'te Hellenistik Dönem duvarlarından alınan örnekler ile, Üçtepeler mevkiindeki volkanik arazideki bazalt taşlardan alınan örnek karşılaştırılmıştır. Bölge jeoloji haritasına bakıldığında da höyük, bazaltik kayaçlar içerisindedir. Üçtepeler Volkanı'nın güney tarafında yer alan güneybatıdan ve kuzeybatıdan lav ürünleriyle beslenen parazitik koniler içeren scoria konileri bulunmaktadır (Şekil 4.79).



Şekil 4.79. Tatarlı Höyük'ten, kuzeyindeki Üçtepeler volkan konisinin görünümü

Petrografik analizlerde yer alan hakim felsik minerali temsil eden plajiyoklasların tamamı vesiküller arasında, hamur içerisinde mikrolitler halinde yer almaktadır. Genellikle otomorf ve subotomorf şekillerde gözlenen olivinler oldukça canlı (3. sıranın renkleri) girişim renkleri ile karakteristik olup yüksek rölyefleriyle dikkat çekmektedirler. Bir kısım olivinler hamur tarafından yenilmiş olup (korozyona uğratılmış) korrode özellik taşımaktadır. Hamur içerisinde ikinci sıranın mavimsi ve sarımsı girişim renklerini gösteren piroksenler (ojit) izlenmektedir (Şekil 4.80).




Şekil 4.80. Bazalt tüfünün ince kesitinde mikrolitler, olivin ve ojitler (x4).

Tatarlı Höyük'te Hellenistik Dönem duvarlarından alınan örnekler ile Üçtepeler (Şekil 4.81) mevkiindeki volkanik araziden alınan örnek karşılaştırılmıştır. Arkeolojik örnekleme ve karşılaştırma için yayın sayısı oldukça sınırlıdır. Çalışılacak malzemenin hangi materyalden yapıldığı buluntu durumu önem taşımaktadır. Kimyasal ve fiziksel aşındırmalar örneklerin kimyasal yapısını değiştirebilmektedir. Bu bozulma, Na, Mg, ve Ca elementlerinde azalmanın, K ve Si miktarına göre daha fazla olduğunu göstermektedir (Muşkara, 2016).



Şekil 4.81. T19 numaralı örneğin alındığı höyüğün eteklerindeki bazalt kayaçlarından görünüm

Alınan örnekler T6-T17-T18 duvarların dış cidarlarında kullanılan bazalt taşlardır. Örnekler, duvarlardan rastgele seçilmiş öncelikle, majör element sonuçları değerlendirilmiştir. Bu örnekler, taş kaynağından alınan T19 numaralı örnekle karşılaştırılmıştır. Örneklerde herhangi bir bozulma saptanmamıştır. Duvarlardan alınan örnekler %47 civarında SiO2 içermektedir. T6 ve T18 numaralı örnekte Fe2O3 oranı %14 civarında T17 örneği de %16,2 oranındadır. Üçtepeler'den alınan örneklerden yapılan petrografik analiz ve kimyasal analiz sonucunda (Çizelge 4.1) duvarlarda kullanılan taşlar bölgeye ait bazaltik kayaçlardır. Mineral yapısında eser miktarda değişiklikler olsa da kaynaktan alınan örnekle, duvardan alınan örnekler yapılan analiz sonucunda birbiriyle örtüştüğü gözlemlenmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Taş örneklere yapılan XRF sonuçları

| Örnek | SiO2 | K2O | CaO | TiO2 | MnO | Fe2O3 | CuO | ZnO | Al2O3 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| T1 | 89,9 % | 2,86 % | 5,08 % | 0,33 % | 0,009 % | 1,35 % | 0,029 % | 0,021 % | - |
| T6 | 47,8 % | 3,50 % | 10,35 % | 3,38 % | 0,20 % | 14,9 % | 0,041 % | 0,018 % | 19 % |
| T7 | 5,6 | - | 72,7 | 0,781 | 0,12 | - | 0,02 | - | - |
| T8 | 89,7 % | 4,38 % | 3,85 % | 0,20 % | 0,078 % | 0,935 % | 0,042 % | 0,073 % | - |
| T17 | 47,1 % | 1,24 % | 14,3 % | 2,44 % | 0,18 % | 16,2 % | 0,043 % | 0,016 % | 18 % |
| T18 | 47,3 % | 2,74 % | 13,4 % | 1,44 % | 0,28 % | 14,1 % | 0,042 % | 0,057 % | 19 % |
| T19 | 45,1 % | 1,58 % | 13,7 % | 2,71 % | 0,20 % | 18,2 % | 0,047 % | 0,011 % | 18 % |

Bazalt blokların dışında duvarların arasında dolgu malzemesi olarak kullanılan T1 ve T8 numaralı örnekler analiz edilmiştir. Örnekler, %90'a yakın SiO2 içerdiğinden kuvarsit olarak tanımlanmıştır. T7 örneğinde %72,7 oranında CaO içerdiğinden kireçtaşı olarak tanımlanmıştır. Bu malzemeler duvarların arasında dayanıklılığı arttırmak amacıyla dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır (Şekil 4.82).



Şekil 4.82. T1 ve T17 numaralı örneğin alındığı 31 no.lu mekanın doğu duvarı.

### 4.2.2. Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Flora ve Faunası

Tatarlı Höyük'te Hellenistik Dönem katmanlarından alınan karbonlaşmış bitki kalıntıları incelenmiş, dönemin florası ve taşra olarak tanımlanan yerleşimin tarımsal faaliyetleri ortaya konmuştur (Aslan ve ark, 2014; Çakan ve ark, 2017). Höyükte yapılan kazı çalışmalar ile eş zamanlı yürütülen arkeobotanik çalışmaları için, toprak örnekleri, ocak, çöp çukuru ve seramiklerin içerisinden alınmıştır. Çalışmalarda, zeytin çekirdekleri, arpa, buğday, keten tohumları ve üzüm çekirdekleri tarımsal faaliyetlerin bu bitkiler üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir (Girginer ve ark, 2019). Ayrıca, Hellenistik Dönem tabakasında ele geçen üzüm çekirdekleri, diğer dönemlere göre daha fazla (%39) olduğu belirtilmiştir (Çakan ve ark, 2017). Sonuçlar, Hellenistik Dönem'de tahıla dayalı tarımının ve buna bağlı besin zincirinin oluştuğunu göstermektedir. Tahılın dışında, yarıdan fazlası yabani formda olmak üzere ele geçen çok sayıda üzüm çekirdeği, asma tarımı ve şarap yapımının fazlalığını göstermektedir (Çakan ve ark, 2017).

Kazılarda ele geçen pişmiş toprak mortar, kulp kısımları silenos ve yüz aplikeli içki kapları da endüstriyel boyutta olmasa da evsel düzeyde şarap yapımının olduğunu, aynı zamanda şarap tüketiminin popülerliğini göstermiştir (Girginer ve ark, 2019).

Höyüğün eteklerinde başlayan volkanik arazinin getirdiği bereketli topraklar ile höyüğün etrafını saran pınarlar (Girginer, 2016) tarımsal çeşitliliği getirmiştir. Aynı çeşitlilik faunaya da yansımıştır. Tatarlı Höyükte yapılan arkeozooloji çalışmaları 2010 ve 2012 yıllarında kazı çalışmalarında ele geçen hayvan kemikleri incelenerek ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışmalarda Hellenistik Dönem tabakalarından alınan kemiklerin çoğu evcil hayvan topluluğu içerisinde olmakla beraber, koyun ve keçi kemiklerinin diğer hayvan kemiklerinden daha fazla olduğu saptanmıştır (Baykara ve Girginer, 2018; Başoğlu ve Kahya, 2016). Bu hayvan kemikleri üzerinde yapılan çalışmalarda kemikler üzerinde kasaplık izlerine rastlanmış ve hayvanların erişkinlik yaşlarında kesildikleri belirtilmiştir (Baykara ve Girginer; Başoğlu ve Kahya, 2016). Sonuçlar, koyun ve keçilerin et üretiminin yanında, süt, yün gibi yan ürünlerin üretimi için de beslendiğini, bunun dışında tekstil üretiminde kullanılan çok sayıda, pişmiş toprak tezgah ağırlığı, ağırşak, iğne ve spatulanın bulunması bu küçük baş hayvanlardan özellikle yün üretmek için faydalanıldığını ortaya koymaktadır (Baykara ve Girginer, 2018).

Koyun ve keçiden sonra en fazla ele geçen kemikler sığır kemikleridir (Baykara ve Girginer, 2018; Başoğlu ve Kahya, 2016). Erişkin yaşta kesildikleri saptanan sığırlardan maksimum fayda sağlamak amaçlanmıştır. Sığırların gücünden dolayı tarımsal faaliyetlerde sık sık kullanılmasının yanında etinden, sütünden ve derisinden de faydalanıldığını göstermektedir (Baykara ve Girginer, 2018). Tatarlı Höyük'ün sulak arazilerle çevrili olması büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için elverişli ortamı sağlamıştır (Baykara ve Girginer, 2018). Hellenistik Dönem tabakalarında en çok ele geçen üçüncü kemik türü domuzlara aittir. Sığırlar gibi sulak ortamda yaşamayı sevdiği bilinen domuzların, kent dışındaki ormanlık alanlarda yetiştirildikleri düşünülmektedir (Baykara ve

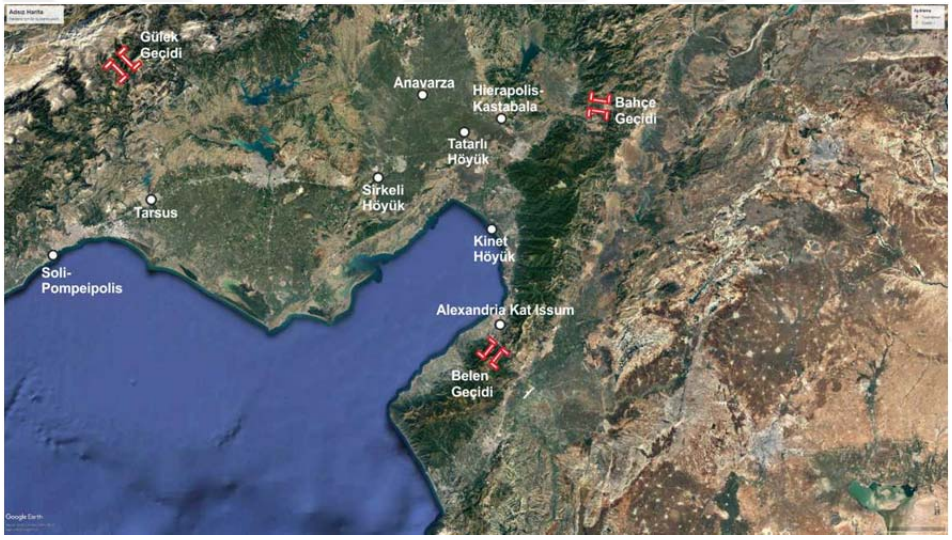
Girginer, 2018). Domuzlar sadece et üretimi için yetiştirilmesi, Hellenistik Dönem'de Tatarlı Höyük'te yaşayanların temel besin kaynaklarından birinin domuz olduğu göstermektedir.

Hellenistik katmanlar içerisinden besi hayvanlarının yanında at kemikleri de ele geçmiştir. Antik dönem içerisinde atlar yoğun olarak taşımacılıkta ve savaşlarda binek hayvanı olarak kullanılmış olup Tatarlı Höyük Hellenistik katmanlarında da bu amaçla kullanılmış ve yetiştirilmiş olması olasıdır.

Tatarlı Höyük'te Hellenistik tabakalardan evcil hayvan kemiklerinin yanında az da olsa, kızıl geyik, ala geyik, tavşan gibi yabani hayvan kemikleri de ele geçmiştir. Ormanlık arazide yaşadığı bilinen bu hayvanlar için, avcılık yapılan en uygun bölgenin höyüğe en yakın ormanlık arazi olan Amanos Dağları olduğunu düşünülmektedir (Baykara ve Girginer, 2018; Başoğlu ve Kahya, 2016).

# 5. DEĞERLENDİRME

Tarsus Gözlükule başta olmak üzere, Soli Pompeipolis, Sirkeli Höyük, Kinet Höyük ve Tatarlı Höyük'te yapılan arkeolojik çalışmalar, Ovalık Kilikya'da Hellenistik Dönem yerleşimleri hakkında bilgi vermektedir. Bu bölümde, Tatarlı Höyük'e yakın ve benzer yerleşim özellikleri gösteren Kinet Höyük ve Sirkeli Höyük 'teki Hellenistik Dönem yerleşimi incelenerek benzerlikler ve farklar ortaya konmaya çalışılmıştır (Şekil 5.1).




Şekil 5.1. Ovalık Kilikya Haritası üzerinde Tatarlı Höyük ve çevresi (Google Earth haritasından uyarlanmıştır.)

Ceyhan Nehri kıyısında yer alan Sirkeli Höyük'te, Seton-Willams'ın yaptığı Kilikya Yüzey Araştırmalarında, Kalkolitik Çağ, Tunç, Demir ve Hellenistik-Roma Dönemine kadar yerleşim gördüğü belirtilmiştir, fakat 2006 yılından önce yapılan kazılarda höyüğün tabakalanması ortaya konulamamıştır (Seton-Williams, 1954; Novak ve ark, 2009). Tabakalanma, 2006-2009 yılları arasında höyüğün kuzeybatısında "A alanı" olarak adlandırılan yamaç açmasında

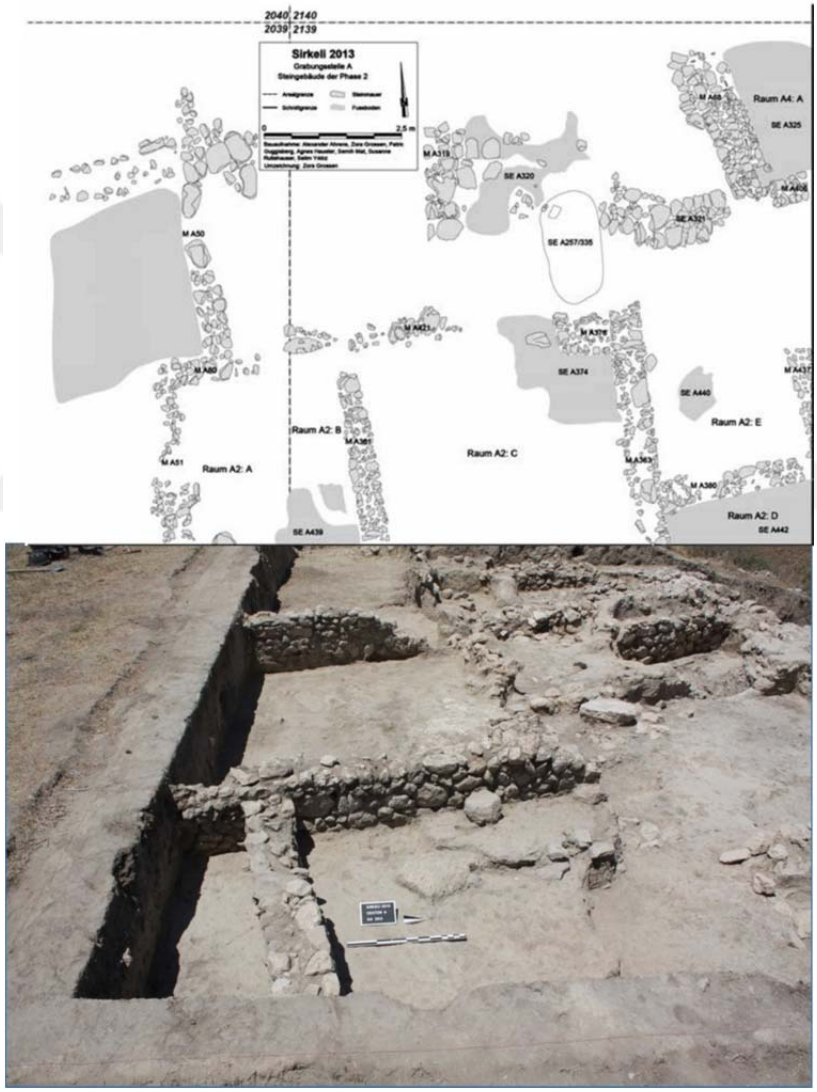
alınan sonuçlar (Çizelge 5.1) neticesinde ortaya çıkartılmıştır (Novak ve ark, 2009).

Çizelge 5.1. Sirkeli höyük A Alanı Tabakalanması (Novak ve Kozal, 2014).

| EVRE | TABAKA | MİMARİ |
|---|---|---|
| A9 | V- Geç Tunç Çağı I | |
| A8<br>A7 | Geç Tunç Çağı II/<br>IV- Orta-Erken Demir | A1 Yapısı |
| A6<br>A5 | III- Demir Çağı | A3 Yapısı |
| A4<br>A3<br>A2 | II- Hellenistik | A2 Yapısı/ Yapıları (?) |
| A1 | I-Modern | |

A alanında yapılan çalışmalarda, (Şekil 5.2) alanda saptanan Hellenistik Dönem çukurlarının varlığı ve bu çukurların, erken yapılardan taş çıkartmak için açıldıkları düşünülmektedir (Yıldız, 2016). 3 evreli Hellenistik Dönem yapıları açığa çıkartılmış, en geç evre olan A2 evresi yüzeye yakın olduğu için kısmen korunmuştur (Novak ve Kozak, 2014b; Novak ve Kozal, 2014a). A2 evresinin altında başlayan, A3-A4 evreleri daha iyi korunmuştur. Bu evrelerde kullanım görmüş A2 yapısı Sirkeli Höyük konut mimarisini yansıtmaktadır (Novak ve Kozal, 2014a). Temel duvarları açığa çıkartılan yapının en az 4 odalı (A-D odaları) olduğu düşünülmektedir (Yıldız, 2016). Temel duvarların üzerinde kullanılan kerpiç bedene ait bloklar odaların içerisine döküldüğü, odaların içerisinde saptanan kerpiç parçalarından anlaşılmaktadır (Yıldız, 2016). Odaların içerisinde yer yer korunmuş kireç sıvalı taban açığa çıkartılmıştır (Novak ve Kozal, 2014a). Yapının etrafında kazı çalışmaları devam etmediği için yapını planı ortaya çıkartılmamıştır. Buna rağmen odaların boyutları farklılıklar göstermekle beraber yapının planı belirli bir düzlemde devam etmektedir (Yıldız, 2006). Yapı içerisinden, II. Antiokhos (MÖ 261-246) sikkesi dışında, ele geçen çok sayıda pişmiş toprak tezgah ağırlığı, ağırşak, kemik bızlar mekanın tekstil üretimi ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Novak ve Kozal, 2014a; Yıldız, 2016). Alanında A2 yapısı

dışında, Hellenistik Dönem çukurları da açığa çıkartılmıştır. Bu çukurların erken dönem yapılarından taş çıkarmak için açıldıkları düşünülmektedir. Buna ek olarak A alanının güneybatısında yer alan GTÇ yapısının güney duvarı Hellenistik Döneme tarihlendirilen çukur tarafından tahrip edilmiştir (Kreutz, 2011; Yıldız, 2016; Novak ve Yaşin, 2019).



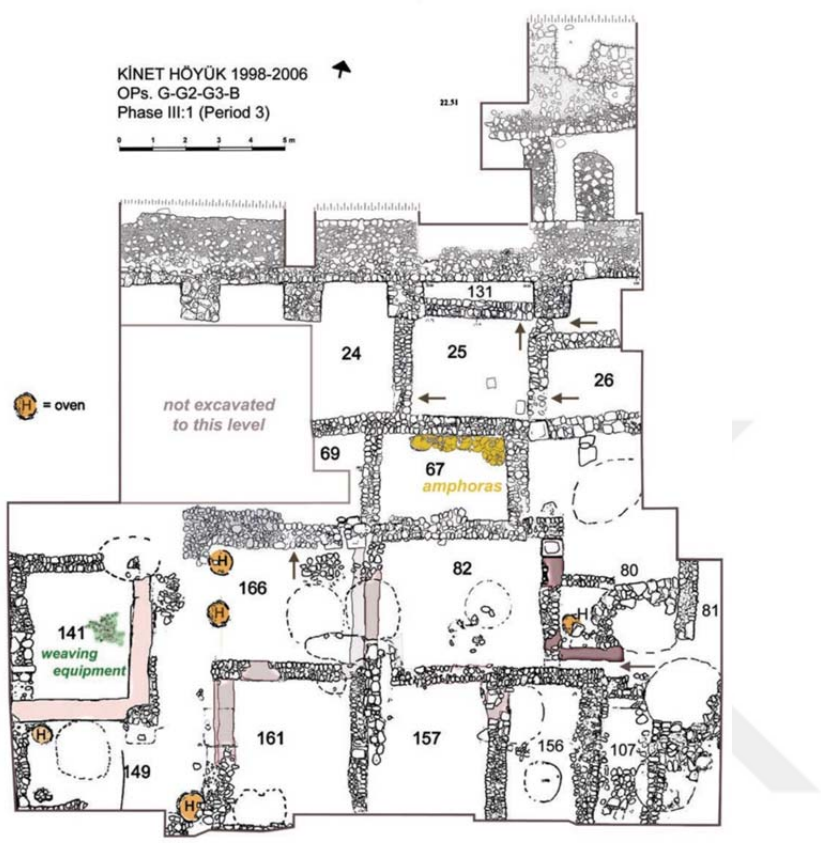

Şekil 5.2. Sirkeli Höyük A Alanı A3-4 evresine ait A2 yapıları (Novak ve Kozal, 2014a).

Sirkeli Höyük'te Hellenistik Dönem yapı kalıntılarının bulunduğu diğer alan C Alanı'dır. Bu alanda yapılan jeomanyetik çalışmalarda 60x60 m boyutlarında yapı tespit edilmiş, C1 olarak adlandırılan yapının doğu kanadındaki 3 oda ve avluda 2012 yılında çalışma başlatılmıştır (Novak ve Kozal, 2014b). Yapılan çalışmalarda yapının oldukça tahrip olduğu, ve A2 yapısına benzediği gözlemlenmiştir (Yıldız, 2016). Yapılan çalışmalarda, çok sayıda pişmiş toprak tezgah ağırlığı ele geçmiş, bunun dışında, başında Kalathos taşıyan kadın figürini Hellenistik Dönem buluntuları içerisinde dikkat çekicidir (Novak ve Kozal, 2014b).

Sirkeli Höyük'te açığa çıkartılan Hellenistik Dönem yapıları bir bütünlük arz etmese de yapıların planı Tatarlı Höyük ile oldukça benzemektedir. Höyükte Hellenistik Dönem mimarisi, merkezi bir avlu etrafındaki mekanlar ile temsil edilmektedir. Yapı içerisinden ele geçen tekstil üretiminde kullanılan çeşitli formlarda tezgah ağırlıkları ve diğer aletler Tatarlı Höyük'te olduğu gibi Sirkeli Höyük'te de tekstil üretiminin günlük yaşamın önemli bir parçası olduğunu düşündürmektedir (Yıldız, 2016). Ayrıca erken dönem sur duvarları, Hellenistik Dönem içerisinde Tatarlı Höyük'te olduğu gibi Sirkeli Höyükte de kullanılmamıştır (Novak ve Kozal, 2014a). Bu durum iki yerleşimin de savunma ihtiyacı duymayan merkezi kente bağlı küçük bir taşra yerleşimi olduğunu düşündürmektedir. Ele geçen buluntulardan anlaşılan, Sirkeli Höyük'ün MÖ 3-2 yüzyıllarda oldukça yoğun yerleşim görmüştür (Yıldız, 2016; Kreutz, 2011). Bu dönem, unguentariumlar, skyphoslar, kantharoslar, batı yamacı seramikleri, amphora mühürleri ile temsil edilmektedir (Kreutz, 2011). Hellenistik tabakalarda ele geçen, MÖ 3. yüzyıl sonu ve MÖ. 2. yüzyıl arasına tarihlendirilen Seleukos sikkeleri höyüğün, Seleukos egemenliği altında olduğunu göstermektedir (Yıldız, 2016). Bu dönem içerisinde Tatarlı Höyük'te de ele geçen mask aplikeli skyphos ve kantharos kulpları Tatarlı Höyük'te de ele geçmektedir (Kreutz, 2011; Girginer ve ark., 2019). MÖ. 2. yüzyılda başlayan DSA grubu seramikler ile höyükte Augustus Dönemi'ne kadar yerleşim devam etmiş, bu dönemden sonra Sirkeli

Höyük'te yerleşim Tarkondimotoslar yönetimindeki Anazarbos'a kaymış olmalıdır (Kreutz, 2011; Yıldız, 2016).

Tatarlı Höyük'e yakın konumda ve benzer Hellenistik mimari özelliklere sahip bir diğer merkez Kinet Höyük'tür. Kinet Höyük Hellenistik Dönem öncesinde tahkim edilmiş sur duvarları ile çevrelenmiştir (Şekil 5.3). MÖ 4. yüzyıl başlarında inşa edilmiş sur duvarları içerisindeki yerleşim, Kinet Höyük 3B evresi (MÖ 4. yüzyıl) olan Pers Dönemi ve 3A evresi olan Hellenistik Dönem'de (MÖ 2. yüzyıl) kullanım gördüğü belirtilmiştir (Gates, 2014; Gates, 2015). Sur duvarları ve sur duvarlarına eklenen Hellenistik yapılar en iyi höyüğün kuzeyindeki G Alanında gözlemlenmektedir. Sur duvarlarına kuzeyden bitiştirilmiş yapılar içerisinde, depo odaları, yuvarlak ocakların yer aldığı mekanlar bulunmaktadır. Değişik seviyedeki teraslar üzerinde yükselen mekanların, askeri amaçla kullanım gördüğü düşünülmektedir (Gates,2014: Gates, 2015). Birbirine bitişik yapılar, işlenmemiş 2-3 sıra dere taşı temeller üzerinde yükselen kerpiç bedenle oluşturulmuştur (Gates, 1999; Gates, 2014; Gates, 2015). Kinet Höyük'te 3A evresi içerisinde ele geçen terracotta figürinler, kalıp yapımı kaseler, aslan başı kabartmalı kap ve Fenike tipi cam sarkaç, yerleşimin kosmopolit yapısını göstermektedir (Gates, 2014; Gates, 2015). Kinet Höyük'ün Geç Hellenistik evresinde (2. Evre) kent kuzeybatı güneydoğu doğrultulu planı terk ederek yerleşimi kuzey-güney doğrultusunda değiştirmiştir (Gates, 2014). Aynı mimari değişim Tatarlı Höyük'te de görülmektedir. Bu evre içerisinde çatı kiremitleri ilk defa görülmekte, terracotta figürinler, kalıp yapımı kandiller ve sikkeler kentin yüksek refah seviyesini göstermektedir (Gates, 2014). Kinet Höyük Hellenistik yapıların konumları ve mimari özellikleriyle olduğu gibi ele geçen buluntularıyla da benzemektedir. 3B evresi içerisinde ele geçen ağız kısmı astarlanmış damlama mallar görülürken, devam eden Geç Hellenistik evrede DSA grubu seramiklerin ele geçmektedir (Gates, 2014). Kent, MÖ 2. yüzyılın ortalarında terk edilmiş, Roma Dönemi'nde Epiphanea kentine bağlandığı düşünülmektedir (Gates, 2014).




Şekil 5.3. Kinet Höyük 3 evresi yapıları (Gates, 2015).

Sirkeli Höyük, Kinet Höyük ve Tatarlı Höyük dışında Tarsus ve Soli-Pompeipolis'te Hellenistik Dönem'e tarihlenen yerleşimler açığa çıkartılmıştır. Tarsus'un yanı sıra Soli-Pompeipolis'in varlığına Antik Dönem yazılı kaynaklarında da rastlanmaktadır. Hellenistik Dönem'de kent ölçeğindeki mimari özellikleri bakımından Tarsus'un diğer yerleşmelerden ayrıldığı görülmektedir. Tarsus sahip olduğu Megaron, hamam ve mozaikler ile daha gelişmiş bir yerleşim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Goldman, 1954). Tarsus buluntu çeşitliliği ile de Hellenistik Dönem merkez kentlerinden birisi ve bölgenin Hellenistik Dönem'i ile ilgili yürütülecek çalışmalarda temel kaynak niteliğindedir.

Soli-Pompeipolis özellikle Roma liman kenti olarak Kilikya Bölgesi için önem taşımaktadır. Kentte Hellenistik mimari kalıntıları özellikle, Liman Caddesi'nde Roma mimarsine ait temellerin altında ele geçmekte ve şu an için bir yerleşim planı vermemektedir (Yıldırım Ş., 2017). Aynı durum Soli Höyük Hellenistik Terası'nda da gözelemlenmektedir (Yağcı ve Davutpaşa, 2017). Buna rağmen yapılan çalışmalarda ele geçen Hellenistik buluntular Soli-Pompeipolis'in de Tarsus gibi büyük bir yerleşim olduğunu göstermektedir.

Tarsus ve Soli-Pompeipolis mimari olarak höyük yerleşimlerinden farklı mimari yapıya sahip oldukları ve daha önce çalışıldığı için tez kapsamında detaylı olarak incelenmemiştir[3].

[3] Daha detaylı bilgi için bkz. Yıldız, 2016.

# 6. SONUÇ

2007 yılından günümüze, Doç. Dr. K. Serdar Girginer başkanlığında devam eden Tatarlı Höyük kazılarında çıkan sonuçlar Kilikya Bölgesi için oldukça önem taşımaktadır. Oldukça verimli volkanik arazisi, su kaynakları bakımından zengin konumu, höyük ve çevresini yerleşime oldukça elverişli hale getirmektedir. Aynı zamanda Mezopotamya ile Batı Anadolu arasındaki geçiş noktasında yer alması nedeniyle Neolitik Dönemden Hellenistik Dönem'e kadar yerleşim görmüştür. Özellikle GTÇ de tahkim edilmiş sur duvarları ve monümental mimarisiyle bu dönem içerisinde altın çağını yaşamıştır.

Höyüğün Demir Çağı'yla ilgili bilgilerimiz Orta Demir Çağı'na tarihlenen seramikler ve küçük buluntularla sınırlıdır. Orta Demir seramik repertuarı oldukça zengin olsa da buluntuları mimari yapılarla eşleştirmek sadece sınırlı bir alanda mümkün olmuştur. Geç Demir Çağı'nda ise yerleşimde Pers izlerine rastlamak mümkündür. Bu dönem için buluntular höyüğün kuzeyinde yer alan taş döşeme ve giriş kapısına bakan Akhamenid steli ve 2017 yılında ele geçen Klasik Dönem seramiğidir (Girginer ve ark., 2019).

Tezin konusunu oluşturan Hellenistik Dönem yerleşimi höyüğün her yerinde açığa çıkartılan taşınır ve taşınmaz maddi kültür öğeleriyle tanımlanabilmektedir. Yerleşimin yapısı Hellenistik Dönem'de Kilikya'nın kronolojik diziniyle paralel ilerlemektedir. Seleukoslar'ın Kilikya'yı hakimiyeti altına aldıkları MÖ 3. yüzyıl başlarında Tatarlı Höyük'te Hellenistik yerleşimin başladığı kabul edilmelidir. Bu dönem içerisinde I. Seleukos Nikator'un imar faaliyetleri "Hellenistik dönemde kurulan kentler" başlığı altında incelenmiş, Tatarlı Höyük yerleşimcilerinin de bu dönemler içerisinde oldukça faal oldukları anlaşılmıştır. Bu dönem içerisinde ele geçen siyah astarlı seramikler, batı yamacı seramikleri, ağız kısmında gövdenin alt kısmına kadar astarlanmış kase, çanak ve içki kapları dönemin seramik repertuarını yansıtmaktadır. Aynı zamanda

Hellenistik yerleşim bu dönem içerisinde başlamış gibi gözükmektedir. Höyüğün II-b evresi mimarisi de bu dönemde şekillenmeye başlamıştır.

MÖ 2. yüzyıl başlarında Roma ile yapılan Apameia Anlaşması'yla Seleukoslar, Toroslar'ın güneyine çekilmiş, elinde bulundurdukları toprakları bir arada tutabilmek için IV. Antiokhos Dönemi'nde yeniden imar faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu Dönemde Tatarlı Höyük yerleşimi II-b evresi içerisinde son şeklini almış, Batı Anadolu ve Kıta Yunanistan ithali siyah astarlı malzemeler yerini, bölgede yerel olarak da üretilen Doğu Akdeniz kökenli DSA grubu seramiklere bırakmıştır (Zoroğlu, 2003). MÖ 2. yüzyılda özellikle deniz ticaretini elinde tutan Rodos'tan ithal, mühürlü amphoralarının büyük bölümü II-b evresinin son dönemlerine kadar çok sayıda ele geçmektedir (Dündar ve Gerçek, 2018). II-b evresinin sonları olan MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından sonra, bölgedeki siyasi çekişmeler ve otorite boşluğundan kaynaklı olarak yerleşim küçülmüştür. MÖ 2. yüzyılın II-a evresinde kent değişen bir plan doğrultusunda yeniden inşa edilmiş, yerleşimin boyutu küçülerek yapılar daha basit bir hal almıştır. Bu dönem içerisinde kullanılan DSA grubu seramiklerin sayısı daha da artmıştır. MÖ 1. yüzyılın başlarında Seleukoslar'ın bölgenin hakimiyetini Roma'nın kontrolündeki Tarkondimotos'lara bırakması, korsanlık faaliyetlerinin artması ile oluşan kaos ortamı yerleşimin terk edilmesine neden olmuştur.

Tatarlı Höyük'te ele geçen sikke[4] ve mühürlü amphora kulpları da özellikle MÖ 2. yüzılda kentin yoğun yerleşim gördüğünü göstermektedir. Hellenistik Dönem tabakalarından ele geçen okunabilen sikkelerden, 5 tanesi Hierapolis Kastabala otonom kent sikkesi, 9 tanesi Seleukos krallığı darbı olup MÖ 2-1. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Tatarlı Höyük kazılarında ele geçen 22 adet mühürlü amphora kulpu incelenmiş, 18 tanesinin Rodos, 2 tanesi Kıbrıs, 1 tanesi Khios, Knidos kökenli olduğu belirtilmiş, MÖ 3-2. yüzyıllarda Tatarlı Höyük Hellenistik

[4] Tatarlı Höyük Kazısı Sikkeleri Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Fatih ERHAN tarafından çalışılmaktadır. Bu bölüm Sn. Fatih ERHAN ile 2019 yılında yapılan sözlü görüşme sonucunda yazılmıştır.

Dönem yerleşiminin Akdeniz ticaretindeki önemini ve Hellenistik Dönem kronolojik dizini ortaya konulmuştur (Dündar ve Gerçek, 2018).

Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem yerleşim planı, yapılan yerleşim analizlerinde ortaya konmuştur. Nüfus artışına bağlı olarak, birbirine eklenen mekanların bulunduğu yapılar, erken dönem duvarlarına bitiştirilerek veya bu duvarlar üzerine teraslanarak oluşturulmuştur. Merkezi bir avlu veya büyük bir mekanın etrafında sıralanan odalardan oluşan, konutlar mevcuttur. Merkezi odalar üstü kapalı büyük boyutlu yaşam alanlarıdır. Açık avlu ise hem konutların aydınlatılması için kullanılmış, hem de açık avluda bulunan ocaklarla hem depo hem de mutfak olarak kullanım görmüştür. Diğer küçük odaların işlevleri tam olarak belli olmasa da ocaklı yapılar daha çok mutfak veya depo alanı, diğer odalar ise yaşam alanı olarak kullanılmışlardır. Konutlara giriş sokaklara açılan, taş döşeli genellikle dikdörtgen mekanlarla sağlanmıştır. Mekanlarda kullanılan kerpiç duvarları, nemden ve sudan korumak amacıyla taş temeller üzerinde yükseltmişlerdir.

Mekan içlerinde ele geçen buluntular Hellenistik Dönem yerleşimcileri hakkında da ip uçları vermektedir. Özellikle hemen her mekanda ele geçen pişmiş toprak tezgah ağırlıkları ve dokumacılıkta kullanılan aletler, tekstil üretiminin sadece kendilerine yetecek kadar değil, ticarete yönelik de yapıldığını düşündürmektedir. Arkeozoolojik ve arkeobotanik çalışmalar, arpa-buğday tarımı ile küçük ve büyükbaş hayvancılığın yerleşimciler için önemli olduğunu göstermiştir.

Tatarlı Höyük'te yapılan çalışmalar sonucunda, höyükteki Hellenistik yerleşimin kent olarak tanımlanmasını sağlayacak idari ve sosyal bir yapı bulunmamaktadır. Bu sebepten, Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem yerleşimi sosyo-politik yönden Hierapolis Kastabala'ya bağlı, sosyo-ekonomik yönden bağımsız ve kendine yetebilen, mimari olarak kırsal özellikler gösteren taşra yerleşimi olarak tanımlanmıştır.

Yapılan, taş kaynağı ve mimaride kullanılan materyalleri anlamaya yönelik arkeometrik çalışmalarda, duvarlarda kullanılan taşlar XRF ve petrografik analizler yapılmıştır. Analiz sonucunda, hammadde kaynağının höyüğün kuzeydoğusundaki Üçtepeler volkan konisinden getirilen taşlar olduğu anlaşılmıştır. Duvarlarda bu bazalt kayaçlar kullanılmış, duvar aralarına dayanıklılığı arttırmak amacıyla bazalt kayaçların yanında kireç taşı ve kuvarsit taşından dolgu yapılmıştır. Bu taşlar Hellenistik Dönem'de kaynaktan getirilmeyerek, erken dönem duvarlarından çekilmiş, böylelikle iş gücü tasarrufu sağlanmıştır. Bunun için de 1-2 m derinliğinde değişen çukurlar açılmıştır. Bu çukurlar aynı zamanda erken dönem yapılarında oldukça büyük tahribata neden olmuştur.

Bu çalışma Tatarlı Höyük'ün Hellenistik Mimarisini ortaya koyan ilk çalışma olması açısından önem arz etmektedir. Mimari çalışmalar, arkeometrik analizlerle desteklenmiş, yapı ve taş teknikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Höyükte devam eden kazılar sonucunda bilgilerimiz güncellenmeye devam edecektir. Yapılan çalışmalarla beraber Tatarlı Höyük Kilikya Arkeolojisi için daima en önemli merkezlerden birisi olacaktır.

**KAYNAKÇA**


Akıl, H. 2017. Miniature Cream Vessels from Tatarlı Höyük Dated to Hellenistic (E. Kozal , M. Akar, Y. Heffron, Ç. Çilingiroğlu, T.E. Şerifoğlu, C. Çakırlar, S. Ünlüsoy, E. Jean, Eds.). Period. Questions, Approaches and Dialogues in Eastern Mediterranean Archeology, Studies in Honor of Marie-Henriette and Charles Gates, Alter Orient und Altes Testament: 445 Münster: Ugarit-Verlag, s.667-680.

Arrian 2005. İskenderin Seferleri (Çeviri Meriç Mete). İdea Yayınları, İstanbul, 255s.

Aslan, F., Çakan, H., Girginer, K.S. 2014. Tatarlı Höyük (Ceyhan/Adana) Kazısı Hellenistik Dönem Tabakalarına Ait Arkeobotaniksel Bulgular. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 29:99-106.

Aydınoğlu, Ü. 2005. Kilikya'da Hellenistik Dönem Kentleri: Hellenistik Dönem Kentleşmesi. Kentler ve Kurucuları, Kolokyum Tarih İçinde Mersin Kolokyum ve Sergisi II, Mersin Üniversitesi Yayınları, s.13-20.

Baykara, S. D. ve Girginer K.S. 2018. Tatarlı Höyük 2012 yılı Zooarkeolojik Çalışmaları. Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, Anadolu/ Anatolia, 44: 53-73.

Başoğlu, O. ve Kahya, Ö. 2016. Tatarlı Höyük Zooarkeoloji Çalışmaları. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(3):155-166.

Bell, G.L. 1906. Notes On A Journey Through Cilicia And Lycaonıa, Revue Archéologique. Quatrième Série, T. 7 (JANVIER-JUIN 1906), Presses Universitaires De France, s.1-29.

Bent, J.T. 1890. Recent Discoveries in Eastern Cilicia. Journal of Hellenic Studies 11: 231-235.

Casabonne, O. 2004. La Cilicie, L'époque achéménide (De Boccard eds.). Paris, 329s.

Cohen, G. M. 1995. The Hellenistic Settlement in Europe, The Islands and Asia Minor. Hellenistic Culture and Society 17, Üniversity of California Press Berkeley, 494s.

Crowfoot, J.W., Crowfoot, G., Crowfoot, J., Kenyon, K. The Object from Samaria. Samaria Sebaste 3, Palestine Exploration Fund, London, 478 s.

Çakan, H., Kavak S., Girginer, K.S. 2017. Tatarlı Höyük (Ceyhan/Adana) Arkeobotaniksel Veriler Işığında Üzüm Yetiştiriciliğinde Dair Kanıtlar. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 33(1):373-384.

Dardeniz, G., Girginer, K.S., Oyman-Girginer, Ö. 2018. A pottery Kiln from Tatarlı Höyük (Adana, Turkey) and its Implications for Late Bronze Age Pottery Production in Cilicia and Beyond. Adalya, 21:117-134.

Durugönül, S. 1995. Kilikya Kulelerinin Tarihteki Yeri. Arkeoloji Dergisi 3:197-202.

Durugönül, S. 2002. Development of Ancient Settlements in Cilicia. Adalya 5:107-118.

Dündar, E. ve Gerçek., A. 2018. Imported Hellenistic Stamped Amphora Handles from Tatarlı Höyük (in the Province of Adana-Turkey). Gephyra Doğu Akdeniz Bölgesi, Eskiçağ Tarihi ve Kültürlerini Araştırma Dergisi, 15:153-174.

Errington, M.A. 2017. Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30. Homer Kitabevi, İstanbul, 344s.

Evliya Çelebi. 1999. Evliya Çelebi Seyahatnamesi III. Kitap. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 320s.

Gates, C. 1999. Kinet Höyük 1992-1997: The Achaemenid Persian and Hellenistic Periods. 1, I. Uluslararası Kilikia Arkeojisi Sempozyumu Bildirileri, Olba, 2:323-332.

Gates, C. 2014. Kinet Höyüğün Akamenid Pers ve Hellenistik Dönemleri: 1998-2012 Yılları Kazı Sonuçları (A. Özfırat ve Ç. Uygun editör). Uluslararası Çağlar Boyu Hatay ve Çevresi Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri, Antakya, s.85-99.

Gates, C. 2015. Kinet Höyük (Classical Issos):A Harbor Town in Southeast Cilicia During The Persian and Hellenistic Periods, Journal of Eastern Mediterranean Archaelogy and Heritage Studies,3(2):81-104.

Gates, M. H. 2000. 1998 Excavations at Kinet Höyük (Yeşik- Dörtyol, Hatay). Kazı Sonuçları Toplantısı, 23(1):193-222.

Gates, M. H. 2002. Kinet Höyük 2000 (Yeşil- Dörtyol, Hatay). Kazı Sonuçları Toplantısı, 23(2):55-62.

Gjerstad, E. 1930. Cilician Studies. Revue Archéologique Sixième Série, T. 3 (JANVIER-JUIN 1934), Presses Universitaires de France, s.155-203.

Girginer, K.S. 2000. Tepebağ Höyük (URUAdaniya) Kizzuwatna Ülkesinin Başkenti Miydi? ( S. Koz-E. Artun Editör). Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı, İstanbul, s.70-85.

Girginer, K.S. 2001. Tepebağ Höyük (Uru Adaniya) Ovalık Kilikya=Çukurova. İdol Arkeoloji ve Arkeologlar Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran 2001, 9:4-11.

Girginer, K.S. 2004. 2002 Yılı Adana Çevresi Yüzey Araştırmaları (Tufanbeyli) ve Kizzuwatna Araştırmaları. I. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 21(1): 311-324.

Girginer, K.S. 2005. 2003 Yılı Adana İli ve Çevresi Yüzey Araştırmaları (Saimbeyli). Araştırma Sonuçları Toplantısı, 22(2):159-174.

Girginer, K.S., Oyman-Girginer, Ö., Erhan F. 2006. 2004 Yılı Adana ve Kayseri Yüzey Araştırmaları (Sarız ve Kozan). Araştırma Sonuçları Toplantısı, 23(2):293-308.

Girginer, K.S., Özdemir, H.F., Şahin, F. 2007. Adana (Yukarı Ova- Ceyhan Ovası) Yüzey Araştırmaları 2006. ANMED, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Graphis Matbaa, İstanbul, 5:79-85.

Girginer, K.S. 2008. 2006 Yılı Kapodokya ve Kilikya Yüzey Araştırmaları: Kayseri(Yanyalı) ve Adana (Ceyhan II). Araştırma Sonuçları Toplantısı, 25(2):379-402.

Girginer, K. S., Ö. Oyman- Girginer, Akıl, H. 2010. Tatarlı Höyük (Ceyhan) Kazısı: İlk İki Dönem, Kazı Sonuçları Toplantısı, 31 (3): 463-476.

Girginer, K. S., Ö.O. Girginer, Akıl, H. 2011a. Tatarlı Höyük Kazısı 2009-2010. Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, 9: 128-135.

Girginer, K. S. 2011b. Tatarlı Höyük Çalışmalar- 2010. Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler, TEBE'nin Kuruluşunun 20. Yıl Özel Sayısı, İstanbul, 32:65-67.

Girginer K.S. 2012. Tatarlı Höyük Kazısı 2011. ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 10:110-114.

Girginer, K.S ve Uygur, H. 2014a. Kilikya: Toros ve Amanoslar'ın Gölgesinde Kültürlerin Buluştuğu Nokta. İstanbul, Homer Kitabevi, 330s.

Girginer, K.S., Oyman-Girginer, Ö., Akıl H., Cevher, M. 2014b. 2012. Tatarlı Höyük Kazıları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 35(2):182-196.

Girginer, K.S.ve Collon, D. 2014c. Cylinder and Stamp Seals from Tatarlı Höyük. Anatolian Studies, 64:59-72.

Girginer, K.S., Oyman-Girginer, Ö., Akıl H., Cevher, M.. 2015. 2013 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 36(2): 431-446.

Girginer, K.S. 2016. Tatarlı Höyük Kazıları ve Kizzuwatna Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi (Y. Kurt ve M.F. Sansar editör). Tarihte Adana ve Çukurova Cilt I, İlk Çağdan Orta Çağ'a Adana ve Çukurova, Akademisyen Yayınevi, Ankara, s.91-108.

Girginer, K.S., Oyman-Girginer, Ö., Tufan, M.F., Gerçek, A., Gerçek, H. 2018. 2016 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı. Kazı Sonuçları Toplantısı, 39(2):229-241.

Girginer, K.S., Oyman-Girginer, Ö., Tufan, M.F., Fırat, M.C., Gerçek, A., Kaycı, O.H., Gerçek, H., Dündar. 2019. 2017 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı Sonuçları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 40(3):397-414.

Goldman, H. 1935. Preliminary Expedition to Cilicia, 1934, and Excavations at Gözlükule Tarsus,1935. American Journal of Archeology (Oct.-Dec., 1935), Archeological Institute of America,39(4): 526-549.

Goldman, H. 1950. Excavations At Tarsus Gözlü Kule, Tarsus, The Hellenistic and Roman Periods. Volume I, (Text), Princeton University Press, London, 420 s.

Goldman, H. 1956. Excavations at Gözlü Kule, Tarsus II From the Neolithic Through the Bronze Age. Princeton, Princeton University Press, 373s.

Goldman, H. 1963. Excavations at Gözlü Kule, Tarsus III. The Iron Age. Princeton University Press, Princeton, 426s.

Hadzisteliou-Price, T. 1978. Kourotrophos: Cults and Representations of the Greek Nursing Deities. London. 241s.

Heberdey R. and Wilhelm A. 1896. Reisen in Kilikien. Denkschiriften der Kaiserlichen Academie der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-Historische Klasse, Vienna, 44(6),169s.

Hellenkemper. H. 1980. Zur Entwicklung des Stadtbildes in Kilikien (H. Temporini and W. Haase Eds.). Aufstieg und Niedergang Der Romischen welt, Geschichte und Kultur Roms Im Spiegel Der Neueren Forschung, II, Walter De Gruyter, Berlin-New York, s.1262-1283.

Heredotos, 2012. Tarih (Çeviri M. Ökmen). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 852 s.

Hicks, E.L. 1891. İnscriptions from Westerns Cilicia. The Journal of Hellenic Studies, 12: 225-273.

Hoffmann, A. ve ark., 2012. Hellenismus in der Cilicia Pedias (A. Hoffmann, M.H. Sayar, R. Posamentir eds.). Ege Yayınları, İstanbul, 300s.

Jean, É. 2001. La Cilicie Pluralité et Unité (É. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül Eds.). La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C.-4e siècle ap. J.-C.), Actes de la table ronde internationale d'Istanbul, 2-5 novembre 1999 –Kilikia: Mekânlar ve Yerel Güçler (MÖ 2. Bin Yıl – MS 4. Yüzyıl):Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, İstanbul, 2-5 Kasım 1999, İstanbul: Institut français d'études anatoliennes Georges Dumézil, s. 5-12.

Jones, F.F. 1950. The Pottery (H. Goldman Eds.). Excavations at Gözlükule, Tarsus. Volume I, Text:The Hellenistic and Roman Periods, Princeton Univercity Press, Princeton, s. 149-296.

Keil, J. And Wilhelm, A. 1915. Vorlaufiger Bericht über eine Reise in Kilikien. Jahreshefte des österreichishen Archaologischen İnstitut 18:49-52.

Kreutz, N. 2011. Die Siedlung auf dem Sirkeli Höyük (Prov. Adana) in Hellenistischer Zeit (A. Hoffmann, R. Posamentir, M.H. Sayar Eds.). Byzas 14- Hellenismus in der Kilikia Pedias, Ege Yayınları, İstanbul, s.139-154.

Mansel, A. M. 2011. Ege Yunan Tarihi. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 478s.

Meyer, M. 2001. Cilicia as Part of the Seleucid Empire: The Beginning of Municipal Coinage. (É. Jean, A.M. Dinçol, S. Durugönül Eds.). La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C.-4e siècle ap. J.-C.): actes de la table ronde internationale d'Istanbul, 2-5 novembre 1999 – Kilikia: Mekânlar ve Yerel Güçler (MÖ 2. Bin Yıl – MS 4. Yüzyıl):Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, İstanbul, 2-5 Kasım 1999, İstanbul: Institut français d'études anatoliennes Georges Dumézil, s.505-518.

Muşkara, Ü. 2016. Taş Eserlerin Kaynak Araştırmaları Çalışmalarında Örneklemenin Önemi (P. Ayter, Ş. Demirci editör). IV. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı/7-9 Mayıs 2015, Bilgin Kültür Sanat Yayıları, s.76-80.

Novak, M., Kozal, E., Kummel, C., Ahrens, Laube, I. 2009. 2006-2007 Yıllarında Sirkeli Höyük'te Yapılan (Adana-Ceyhan) Türk-Alman Kazıları. 30(3):297-298.

Novak, M., Kozal, E. 2013. Sirkeli Höyük 2011 Yılı Çalışmaları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 34(1): 413-428.

Novak, M. ve Kozal E. 2014a. Sirkeli Höyük 2012 Yılı Çalışmaları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 35(2):428-442.

Novak, M. ve Kozal E. 2014b. Sirkeli Höyük 2013 Yılı Çalışmaları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 36(2):1-16.

Novak, M., Girginer, K.S. ve ark., 2017. Tatarlı Höyük. A Comparative Stratigraphy of Cilicia: Results of the first three Cilician Chronology Workshops, Altorientalische Forschungen. 44:(2):150–186.

Novak, M. ve Yaşin, D. 2019. Sirkeli Höyük 2014-2016 Yılları Çalışmaları. Kazı Sonuçları Toplantısı, 40(2):683-692.

Oldenburg, W. 2000. Filistin ve Küçük Asya'ya Seyahat. (Çeviri M. Ersan), İzmir, 82s.

Özdemir, H. F. 2008. Yukarı Ova (Ceyhan Ovası) Hellenistik Dönem Seramiği. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 217s.

Özgen. İ.ve Gates, M.H. 1993. Report on the Bilkent University Archaeological Survey in Cilicia and Northern Hatay 1991. Araştırma Sonuçları Toplantısı 10:387-394.

Özyar, A.ve Ünlü. E. 2015. Çukurova'nın Batısında Bir Merkez: Tarsus Gözlükule. Mersin Arkeoloji Kazıları ve Araştırmaları, Mersin, s.40-57.

Ramsey, W.M. 1903. Cilicia, Tarsus, and the Great Taurus Pass. The Geographical Journal, Vol. 22 (4):357-410.

Seton-Williams, M.V. 1954. Cilician Survey. Anatolian Studies Vol. 4: 121-174.

Sayar, M.H. 1999. Antik Kilikyada Şehirleşme. Türk Tarih Kurumu Kongresi, Ankara 12-16 September 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara, 12(1):193-216.

Sayar, M.H. 2005. Kilikya Yüzey Araştırmaları 2003. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 22(2):21-228.

Sayar, M.H. 2008. Karasis Kalesinin (Kozan, Adana) Tarihlenmesi ve İşlevi Üzerine düşünceler. Euergetes, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı, Antalya, s.107-1104.

Sayar, M.H. 2016. Çukurova Eskiçağ Tarihi Araştırmaları. (Y. Kurt, M.F. Sansar editör). Tarihte Adana ve Çukurova Cilt I, İlk Çağdan Orta Çağ'a Adana ve Çukurova, Akademisyen Yayınevi, Ankara, 11-54.

Strabon (MÖ 63-MS 19). 2000. Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV). (Çeviri: Prof. Dr. A. Pekman), İstanbul, 382s.

Tarn, W.W. 1961. Hellenistic Civilisation. First Meridian Printing, New York, 130 s.

Texier, C. 2002. Küçük Asya Tarihi ve Arkeolojisi I. (Çeviri Suat, A.), Enformasyon Ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara, 431s.

Tobin, J. 2001. The Tarcondimotid Dynasty in Smooth Cilicia. In: La Cilicie. É. Jean, A.M. Dinçol, S. Durugönül Eds.). La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C.-4e siècle ap. J.-C.): actes de la table ronde internationale d'Istanbul, 2-5 novembre 1999 –Kilikia: Mekânlar ve Yerel Güçler (MÖ 2. Bin Yıl – MS 4. Yüzyıl):Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, İstanbul, 2-5 Kasım 1999, İstanbul: Institut français d'études anatoliennes Georges Dumézil, s.381-387.

Tobin, J. 2004. Black Cilicia: A Study of the Plain of Issus during the Roman and Late Roman Periods. BAR International Series 1275. Oxford: Hedges, 113s.

Ünal, A. 2000. Adana'da Kizzuwatna Krallığı Taş Devrinden Hitit Devleti'nin Yıkılışına Kadar Adana ve Çukurova Tarihi (S. Koz ve E. Artun editör). Çukurova'nın Antik Devirde Taşıdığı İsimler ile Fiziki ve Tarihi Coğrafyası, İstanbul, s.43-69.

Ünal, A.ve Girginer, K. S. 2007. Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji. Homer Yayınevi, İstanbul, 628s.

Verzone, P. 1957. Citta ellenistiche e romane dell'Asia Minore: Hieropolis Castabala, Tarso, Soli-Pompeipolis, Kanytellis. Paladio N.S. 7: 54-57.

Von der Osten, H. H. 1930. Explorations in Hittite Asia Minor 1929. Oriental Institute Communications. Univ. de Chicago 8, Chicago. s.196.

Yağcı, R. ve Yiğitpaşa, D. 2017. Soli Pompeipolis Kazıları 2016. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, ANMED, 15:108-118.

Yıldırım, Ş. 2017. Yeni Araştırmalar Işığında Soloi-Pompeipolis Liman Caddesi. Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi, 4(1):71-95.

Yıldız, S. 2016. Hellenistic Settlements in Smooth Cilicia (Cilica Pedias). Department of Archeology İhsan Doğramacı Bilkent University (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 177 s.

Yurtmen, S., 2000**.** Petrogenesis of Basalts From Southern Turkey. Geological Society, London, Special Publications, 173:489-512.

Zoroğlu, L. 1994. Kelenderis'in İlk Çağ Tarihi Hakkında Notlar. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, 11(1): 437-448.

Zoroğlu, L. 2003. Doğu Sigillataların İmalat Yerleri ve Dağılımı Sorunu C. Abedie-Reynal editör). Varia Anatolica, Les Ceramiques En Anatolie Aux Epoques Hellenistique et Romane, 15: 121-123.

## ÖZGEÇMİŞ

31.12.1982 yılında Kadıköy'de doğdu. 2003 yılında Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nü kazandı. 2009 yılında bölümden mezun oldu. 2007 yılında Phokaia Antik Kenti ve 2008 yılında Tripolis Antik Kenti kazısında stajını tamamladı. 2009 yılında Tripolis Antik Kenti kazısı ve Milas ilinde Belentepe-Mengefe kurtarma kazısında arkeolog olarak görev yaptı. 2012-2017 yılları arasında Adana Tatarlı Höyük'te çalıştı. 2012 yılında Batman Kuriki Höyük, 2013 yılında Adana Tepebağ Höyük, 2016 yılında Gaziantep Tilbaşar Höyük'te çalıştı. 2017 yılında Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölüm'de Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2018 yılından itibaren Tatarlı Höyük ve Patara Antik Kenti Bilimsel Ekip üyesi olarak görev yapmaktadır.